

H. GHERNER SI

BENO WACHTEL

EVREII IEȘENI

ÎN DOCUMENTE ȘI FAPTE

Închinam această lucrare colectivității poporului Evreu care, prin faptele sale, a căutat să dovedească că a știut să se încadreze cu dragoste și devotament intereselor țării, împlinind astfel sfatul profetului Ierimia: „Urmăriți binele orașului în care v’am dus în robie și ru-gați-vă pentru el Domnului, pentru că fericirea voastră atârnă de fericirea lui*.

(Ierimia Cap. 29, 7.)

EVREII IEȘENI ÎN DOCUMENTE ȘI FAPTE

P re fa ță

Șef Rabin Dr. I. Niemirower

Evreimea ieșeană joacă un rol mare în istoria evreilor din România. Documente importante, fapte însemnate eu privire la mai mult de 400 ani ilustrează analele istoriei evreești, din Iași. Atât hrisoave ale conducătorilor Moldovei cât și notițe în literatura mondială a

evreilor, au ca obiect evreii din Iași. Veacul al XIX-lea, timpul luptelor între hasi-dimi și maskilimi, epoca dezvoltării evreimei moderne la Iași, timpul începuturilor naționale sioniste, a începutului organizațiunii sociale este de un mare interes. Oameni mari și lucruri mărețe strălucesc pe cerul juda-ismului, atât paradisul cât și iadul vieții evreești în ultima eră au legături strânse cu evreimea ieșană.

Nu numai dragostea mea deosebită pentru Iași, ci și însemnătatea evreilor din Iași pentru cultura evreească în România au făcut ca prin graiu și prin scris să dau o ochire asupra istoriei evreilor din Iași.

Mă bucur deci, când dl. avocat H. Gherner scoate o carte intitulată „Evreii ieșeni în documente și fapte“. Cu toate că

am numai cunostință de planul acestei opere și n'am putut-o citi,

am deplină încredere în talentul literar și conștiința științifică ale lui Gherner și pot exprima ferma mea speranță că această lucrare instructivă, va fi citită și sprijinită de toți amicii istoriei evreilor din România. Aceeași încredere mi-o pun și în colaboratorul d-sale domnul Beno Wachtel.

Șef Rabin Dr. I. NIEMIROWER

Cuvânt introductiv

Dr. I. Șafran

Un element primordial în elaborarea și adâncirea conștiinței evreești în Galuth, este cunoaște-rea temeinică a Comunității evreești. Fiecare Evreu constituie un fragment inseparabil din realitatea organică a Comunității și deaceia e obligat să cunoască sensul e-fortului creator colectiv, să studieze izvoarele lăuntrice ale vitalității colective și să se apropie de noțiunea exactă a aspectului economic, social și cultural, privind prin prisma tuturor vremurilor. O sfortare neîncetată de a-și însuși cât mai desăvârșit amănuntele statistice și istorice care însoțesc mersul progresiv al unei Comunități și care sunt indispensabile pentru conturarea imaginii ei juste, — este un act de voință conștientă, demnă de studiu și documentare.

Pe tranșa de viață a evreimii din România, colectivitatea e-vreiască din Iași a transcris cu mijloace superioare, un contur durabil și trainic al prestigiului unui nume ales. Constant această colectivitate

a urcat cu pași siguri treptele ascensiunii, s-a ridicat la un nivel de înaltă valoare, devenind un factor afirmativ în țară și ocupând un loc distins în rândul marilor Comunități.

Lucrarea D-lor Avocat H. Gherner și Beno Wachtel, Evreii ieșeni în documente și fapte", reprezintă prin proporția și realizare o scrutare minuțioasă a trecutului Comunității Evreilor în Iași și o analiză obiectivă și bogată a sporului de viață al prezentului ei. Trecutul acestei colectivități evreești n'a avut o înfățișare plană și un ritm liniștit de nuanțe. În alternarea anilor abundă aspecte variate, se desfășoară materialul neomogen și inegal pe care observatorul realist și cercetătorul sever știe întotdeauna să-l urmărească, să-l studieze și să-l sistematizeze în chip hotărât, în cadrul luminos al unui obiectiv științific. Serii de documente și fapte, captate de la sursa cunoașterii depline a stărilor de lucru, sunt clasificate și ierarhizate în cartea D-nilor Gherner și Wachtel, cu probitate, competență și îndemânare, formând astfel o călăuză onestă de orientare pe drumul evolutiv al vieții Evreilor din Iași. Studiate cu claritate și prevăzute cu observațiuni interesante, aceste documente și fapte cu toată substanța grea din ele au fost cuprinse în conținutul unui volum amplu, unde ne apar astăzi în culori vii și proaspete.

Prezentul se situează în această prețioasă lucrare pe un plan de sine stătător. Dl. Av. H. Gherner îl consideră ca un obiect superior de studiu, fiindcă are putința de a deschide un capitol separat de frumoase înfăptuiri.

Familiarizat cu toate pulsațiunile vieții evreești actuale din Iași, dotat cu deosebite calități intelectuale și mânuind condeiuul cu abilitate Dl. Gherner are menirea de a ne oferi autentică înfățișare a Comunității evreilor de aci, cu toate instituțiunile ei sociale și culturale.

În străduință de a ne prezenta suma tuturor eforturilor Evreilor ieșeni din toate vremurile, D-sa s'a alăturat D-lui Beno Wachtel, un intelectual animat de nobile sentimente, care cu spiritul D-sale de inițiativă, revarsă lumină valabilă asupra oricărei activități evreești.

Cartea D-lor Gherner și Wachtel merită recunoștința Evreilor

ieșeni.

DR. JOSEPH ȘAFRAN Rabinul Comunității Evreilor din Iași

Ianuarie 1939.

Evreii

ieșeni

în documente și fapte

Viata obstei evreesti iesene, în documente si fapte

Despre rostul așezărilor evreești s'a vorbit mult și s'a scris și mai mult. În special mulți autori evrei, români sau străini, s-au ocupat de „chestia evreească” privind'o sub diferite aspecte; unii binevoitori, alții cu multă rea credință și aceasta în cele mai multe cazuri; unii enumerându-ne calitățile și defectele, alții negăsind la poporul cărții decât numai defecte, considerându-ne periculoși celor-laltor națiuni, în mijlocul cărora sălășlum.

În rândurile ce urmează, nu vom înfățișa problema evreească sub toate aspectele ei, ci ne vom ocupa numai de o parte a problemei și localizată numai la târgul Iesilor.

Vom privi evreii ieșeni, sub aspectul vechimei și a organizării lor în diferite instituțiuni, începând cu cea mai principală organizare: Comunitatea.

O facem aceasta ca un scop determinat și anume: acei cari vor ceti acești pagini să se convingă că evreii români au fost întotdeauna locuitori harnici, cinstiti, inovatori, cu scopul de a contribui la ridicarea târgului oropsit si uitat. Vor vedea reproduse documente, din care reesă că așezarea evreilor pe aceste meleaguri a fost binevenită, că ei au fost chemați si nu năvălitori. Cetitorul va găsi documente, de unde reese considerațiunea ce au avut-o dela diferiți domnitori și sprijinul ce aceștia au dat colectivului evreesc. Vor vedea, munca depusă, înfăptuirile considerabile, care toate au fost puse în slujba binelui obștesc.

Nu avem pretenții mari. O lucrare modestă în care am căutat să

redăm trecutul in documente și fapte pentru a trage învățăminte in viitor.

Trebuie s-o spunem de la început că suntem săraci in documente. Dacă Evreii in general pot dovedi oricând munca și sacrificiul lor, adus pe altarul binelui obștesc, prin așezeminte ce dăinue de secole, nu s'au ocupat însă să strângă laolaltă documentele și hrisoavele care să arate începutul lor.

Din pricina aceasta, am trebuit să luăm unele documente din diferite locuri sau diferite publicațiuni, dar câte din ele nu s'au răvășit cu vremea, sau câte din ele nu s'au pierdut, posesorii nedându-și seamă de valoarea și însemnătatea lor. Multe poate zac la unii, in vre-un fund de ladă, așteptând să fie roase de vremuri.

N'am înțeles și poate și astăzi mulți nu înțeleg, că toate aceste acte vorbesc de trecutul nostru atât de îndepărtat, și că din ele se pot trage mari învățăminte, sau pot folosi ca o mărturie vie a existenței noastre.

Deabia după secole, câțiva cu dor de trecutul nostru, au început să sufle colbul de pe ele și să le redea viața.

Început fericit, Institutul de Istorie evreo-română, din București a purces la lucru și din primele opere date la iveală, se poate vedea frumusețea trecutului nostru, se pot constata fazele prin care am trecut și din aceste cercetări științifice reesă toată istoria evreo-română.

Dar să nu păcătuim prea mult. Dacă în adevăr tot ce s'a scris in direcția aceasta nu are metoda științifică, are însă marele merit, de a fi dat la iveală un material bogat, ce a fost răvăși in toate colțurile lumii, fiind strâns in diferite lucrări și ușurând astfel munca celor cari in mod științific, vor coordona toate și vor da viață unei istorii a evreilor din țara românească.

Tuturor celom, cari deși au făcut unele erori, s'au interesat de acestea cuvine-se o caldă recunoștință.

Au muncii greu pe ogorul plin de ponoare și au cules perlele ce astăzi ne ajută la alcătuirea operei desăvârșite a istoriei evreo-

română. În cursul lucrării noastre vom da numele lor, care vor trebui așezate cu piositate în cadrul tuturor lucrărilor istoriei noastre, căci, mulți din ei au trecut pragul lumii pământești. Vom spicui trecutul nostru, în câteva pagini, astfel orânduie. Încât evreul român să aibă o oglindă slabă, dar fidelă, a trecutului Comunității evreesti.

Generațiile trecute pot fi mândre, iar din această mândrie să luăm și noi epigonii o parte pentru pedestalul Comunității moderne căci istoria este „testamentul lăsat de către strămoși strănepoților, ca să le slujească de tălmăcire vremii de față și de povățuire vremurilor viitoare.

Să începem dară a răscoli trecutul. Să suflăm colbul de pe operile și documentele ce le avem la dispoziție și să descriem viața Comunității noastre, păstrată de generații, cari mai destoinice, cari mai puțin destoinice, toate însă supuse vremurilor, căci sărmănele generații trăesc și ele sub imperiul dictonului „Nu e vremea sub cărma omului, ci omul sub cărma ei”.

I

Vechimea Comunității ieșene se pierde în negura vremurilor și existența ei începe odată cu așezarea statornică a evreilor pe aceste meleaguri căci, comunitatea nu este altceva decât evreimea la un loc, și acolo unde s'a creat o sinagogă și o Thalmudthoră, un feredeu, apoi mai târziu un spital, am avut o comunitate, căci toate aceste instituțiuni erau susținute de toți evreii. Dacă n'a avut organizarea de astăzi, dacă n'a avut directive politice sau de concepțiuni, a fost însă o singură casă, cu o singură conducere, care a întreținut tot cortegiul de instituțiuni, fie că aparțineau cultului, fie operilor de asistență socială sau culturală. Dar pe lângă aceasta, nu putem trece cu vederea rolul politic al Comunității, ea fiind reprezentanța legală a evreilor. Așa fiind, susținem că pe deoparte vechimea Comunității din Iași ar începe

cam pe la 1450 când se fac primele așezări de evrei veniti din Polonia, iar existenta ei legală începe odată cu legătura dintre ea și Domnitorii țării.

Mormânt din anul 1757 în cimitirul din Ciurchi.

Primele documente care ne vorbesc de vechimea evreilor în Iași și deci a unei Comunități, sunt pietrele funerare din cimitirul situat în partea de jos a orașului, în Ciurchi, dintre care cea mai veche ar purta data anului 1467. Scriitorul Iosef Solomon Delmedigo în scrierea sa „Elim” tipărită la Amsterdam în anul 1629, vorbește de existența unei Comunități înfloritoare în orașul nostru.

Despre Iași pomenește, către anul 1500, Rabbi Iosef Saloma în cartea sa „Maṭref-la-Hochina” :

„Rabi a plecat din Polonia și fiind în orașul Iași din Valahia, a întâlnit un bărbat sfânt și savant, rabi Șaloma ben Arwai (Aruvai) care de peste 40 de ani se ocupă cu studierea Cabalei, în care știință scrisese multe cărți. A-vând etatea de 80 de ani s’a dus la Ierusalim. Pe acesta l-a întâlnit și acesta i-a vorbit.

«Constatând la acest bătrân, că n’a lăsat nici un lucru mare (știința serioasă) să n-o cerceteze, și cu toate că a fost un mare filosof și foarte versat în operele lui Iben Reșod (filosof arab) vorbind lot atât de elogios de știința cabalei, lucrul l’a impresionat profund pe Rabi etc. (Re-visla Codrescu anul I No. 11 din 1 August 1916).

Nota ce însoțește cele de mai sus arată că Rabbi Ioseph Solomon Delmedigo a trăit în secolul al XV, născut fiind la 6 Iulie 1501 (28 Siwen 5351) și scrierea sa e o apologetică a științei cabalistice. Discipolul acestuia, Rabbi Samuel Algazi, scrie pe la 1500 o prefață în care vorbind de maestrul său, povestește despre întâlnirea ce a avut-o dînsul cu Rabbi Saloma ben Arwai, doctor șezător în Iași și

care de 40 de ani se ocupa cu cabala.

Rezultă din cele citate mai sus, că pe la 1527 în Iași înainte de sosirea lui Medigo, era un rabin, care trebuia să fi fost șeful unei mare Comunități, căci nu se poate presupune că acest rabin să fi stat singur aci, fără să fi fost și o colectivitate evreească.

Comunitatea se mărește în timpul unirii Poloniei cu Ucraina prin imigrarea Evreilor, cari fac un comerț Întins. Intră în legături cu diferiți domnitori pe care-i împrumută cu bani, după cum împrumută cu mari sume pe diferiți boieri. Existența unei comunități o putem vedea și din „Consultațiunile Rabinice Nu le vom reproduce. Ele se găsesc tipărite, în parte, în cartea D-ru-lui Halevy și sunt foarte interesante din punct de vedere istoric.

Dacă însă din cele expuse mai sus, dibuim începuturile Comunității ieșene, în secolul XVII și al XVIII, avem documente care ne arată nu numai o existență precisă, dar o organizare mare precum și o reprezentanță a Comunității ieșene, și a unui reprezentant al tuturor Comunităților.

Avem de aci înainte documente păstrate în diferite arhive unde se vorbește de unele instituțiuni ale Comunității, de reprezentantul ei, de taxele ce se încasează, de protecțiunea dată acestuia de către cârmuitorul țării.

Evreii sunt organizați în bresle. Apare instituția Haham Bașa și starostele comunității. Documentele ne vorbesc de confreria sacra, de hekdeș. Rabinul stă în fruntea comunității, el este judecătorul și supraveghetorul stării civile. În această epocă se pomenește de rabinul Nathan Hanower, Rabi Arie Leib b. Samuel mort în 1678 și înmormântat în cimitirul din cartierul Ciurchi.

Cu începutul secolului al XVII-lea, apoi cuprinzând și pe cel al XVIII-lea nu vom mai interveni noi, ci vom lăsa să vorbească documentele de unde se va constata complexa organizare a „Breslei jidovești”. De acum apare și fiscalitatea comunității, ga-bela, (crupca) din care se plăteau dările către Domnie iar ce rămânea servea pentru întreținerea instituțiilor evrești precum și a săracilor din Palestina.

Iată și Pitacul lui A. Ghica Vodă din anul 1777 care întărind pe Marco jidov „bașhaham peste toți jidovii din Moldova” reglementează și veniturile hahabașiei.

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Grigore Alexandru Ghica Voevod Domn Terei Moldovii. Facem știre cu acest hrisov al Domnii mele tuturor cui se cade a ști pentru briasla jidovilor atât de aicea din orașul Ieșii cât și de pe lalte târguri și sate din tara aceasta că după moartea lui Isak ce au fost bașhaham al lor datuniau

jaloba toată breasla jidovească rugându-se cu totii de obștie ca si le punem haham pe Marco jidov pe carile il arată că iaste învatat la carte după legea lor nu numai pentru ca si le caute pricinile lor ce au între dânșii după cum și alti hahami ce au fost mai înainte ce și pentru îndrept-tare și păzirea la cele obicinuite orânduiale a legii lor după vechiul obicei ce au avut cu care Marco au ară-tat că vor fi odihnit și multumiti. Deci Domnia mea du-pă cum pentru altele asemenea și pentru aceasta nam trecut cu vedere ce după cererea lor iată am făcut pe acest Marco bașhaham piste jidovii câti se află atât în orașul Ieșii cât și pe afară la sate, în târguri însă la cât a fost și cellalt haham cari au murit au avut orânduială cu hri-soave atât de la alti luminați Domni cât și de la Domnia Mea de oareșcare milă pentru aceia milostivituniam Domnia Mea și asupra acestui Marco bașhaham și printracesc hrisov al Domniei mele asemenea hotărâm ca numitul bașhaham se fie ertat de toate dările și angariile și nesupărat de către nime. Așijdere: zece vite ce va avea si fie scutite de banii cuniții. Osebit o cu fi cu horilcă ceș va aduce din tară leșească pe an pentru chiverniseala sa să nu se supere de vamă mare ori de ale angarii ci să fie nesupărat. Venitul hăhămii încă să ia de cununii, logodne, despărțenii di pi la jidovici după vechiul obicei neasuprind pe cineva mai mult. Să ia și câte un leu pe an de tot jidovul căsăriu pentru simbrie. Cum și Crupca venitul hăhămii, încă să ia după obiceiul vechi câte patru-zeci și cinci bani, de vită cușer ce vor tăia me ercii jidoviei. Nimeni din jidovi se nu fie volnici aș ridica alt haham bașa fără știrea numitului haham bașa. Poruncim Domnia mea toti jidovii săi dea ascultarea și cinste după obiceiul legilor. Și toate trebuintele ce vor fi între briaslă jidovască să le caute haham bașa după orânduială și obiceiul legii lor. Cum și judecățile ce vor fi între jidovici unul cu altul haham bașa să le caute și se le îndrepteze însă pricinile ce vor fi mai mari să le arate

Demnisale vel cămăraș și Dumnealui le va hotărâ după cum va fi cu dreptate. Starești de ji-dovici ce vor fi se să facă din Paști în Paști, se fie după obicei, însă prin marafetul Dumnisale vel cămăraș se să facă. Drept ceia poruncim Domnia mea dumitale vel agă si altor boieri slujbași și zapcii ce vor fi ca văzând acest hrisov al domnii mele cu totii să vă feriți de a face supărare lui haham bașa ca să se urmeze întocmai cum se arată mai sus. Iar când vreunii din jidovii aceștii bresle nu se vor odihni cu judecățile lui haham bașa sau vor avea asupreală de către dânsul piste dreptate și obicei ușa divanului domnii mele este deschise viind să arate pricina lor își vor afla dreptate. Întărind hrisovul

Grigore Ghica Vd.

acesta și cu a noastră domnească iscălitură și pecete. Sau scris hrisovul acesta la scaunul domniei mele în orașul Iași într-o două domnie a noastră. În al triile anu anii 1777 hart.

Kat. (Constantin) G K Ghica vel cămăraș procit.

Hariton 3 logofăt procit In dos. sau trecut la condica divanului Ioan Neculai condicar.

Documentul acesta îl reproducem după revista Codrescu anul I No. 8 din 1 Mai 1916 și este însoțit de următoarea Observație: Originalul hârtie turcească. Comunicat de Dl. Șaraga, Iași Surete ms. XXXV 631. Hahambășia a fost înființată în 1666 de Iliaș Alex. Vodă cum atestă hrisovul original, ce aparține d-lui Albert Daniel Iași.

Din acest hrisov rezultă dar organizarea dată Comunității.

De multe ori însă acest haham-bașa avea și neplăcerile lui și se constată dintr'un hrisov al lui Constantin Mavrocordat, care cere în mod sever lui Betalel-haham bașa a numai încasa taxa cu deasila ci numai banii ce vor da cu voia lor, admintrelea „dacă evreii se vor mai jălui n'ar fi bine de tine”, (Dr. Halevy) în schimb însă Constantin Racovitza în 1753, întărește pe Isac fiul lui Bețalel, acordându-i diferite privilegii:

„De vreme ce toată Breasla Jidovească din toată țara prin mijlocirea

lui Isac Baș Haham a lor se tine și se ocârmueșie și mai vârtos ca fiind și om de cinste și de vrednicie care între jidovime n-au stătut altă dată Baș Haham ca cesta și cu a lui povățuire și chiverniseală și visteria se folosește și toată breasla jidovească, cu judecățile lui se odihneau și cu totii în deobește fiind mulțumiți. Domnia mea am socotit că se cade să aibe și elu o se-bită milă dela Domnia Mea. Și eată că precum am găsit cu cale, hotărâm cu acest testament al Domniei Mele, ca firește când să aibă a-i scuti desetina pe stupi pe cinci-zeci bucate și vedrecit pe cinci sute vedre vin și cornită de pe zece vite, pe această bucatică nici un ban să nu deie. Așisderea și trei cufe de holercă ce va aduce pe anu din Țara leșească să aibă pace de vamă mare și de camână, de mertasipie și de parcălăbie și de toate angariile, nime nici un ban să nu-i ceară. Și această rânduiată milă purure să steie nestrămutată. Nici odată mai mult să nu se supere. Și poftim și pe altii lu-minați Domni, ca precum Domnia mea hrisoavele ce am

găsit făcute de alți fericiti Domni, de milă le-am întărit si nestrămutat le-am păzit. Asa și Domniei Sale gășind acest testament al Domniei Mele, să-l întărească pentru a lor cinste si fericire".

Acest Haham Bașa, cum am spus, era si judecător și avea dreptul să încaseze contributiunile directe și indirecte. În adevăr într'un document din 1764, fiul lui Constantin Vodă, prin care numește pe Isac Haham Bașa peste tot norodul evreesc ce se afla în Țara Românească, îi recunoaște veniturile ocazionale și îi întărește dreptul de a preleva o taxă de 1 leu, de la tot omul ce va fi casnic, în locul crupcei.

Mormânt vechi în cimitirul din Ciurchi.

Demnitatea de Haham Başa se moştenea, dar Evreii au căutat să înlăture ereditatea, prin merit... Aşa se explică numirea lui Rabi Mordechai b. Moise Haim căruia i se recunoaşte toate drepturile şi încasările con-tribuţiunilor directe şi indirecte precum şi dreptul de judecător al pricinilor ivite între evrei şi al cărui hotărâri erau supuse spre revizuire lui Vel Cămăraş.

Se ivesc şi certuri pentru această demnitate şi aşa în 1809 avem ultimul Haham Başa pe Saim sau Isaia care dăinuieşte până la 1834, când se desfiinţează această instituţie.

Aceşti mari Rabini au avut ocaziuni fericite să fie de folos obşteii, dar în cele din urmă, din cauza intereselor lor personale, instituţia decade şi cum am văzut mai sus în 1834 ea se desfiinţează.

Dăm aci şi hrisovul lui Ioan Sturza care la 1823 numeşte ca Haham Başa pe Saim, ultimul care mai reprezintă această instituţie.

„Anul 1813(1823) Hrisov Domnesc. Cu mila lui Dumnezeu, Noi Ion Sandu Sturza Voevod ţerei Moldovei.

Se face ştire cu acest hrisov al Domniei mele tuturor cui se cade a şti că breasla jidovilor din Iaşi cât şi de pe alte târguri de afară obişnuind fiind se aibe un haham-başa atât pentru ale breslei lor orândueli cât şi pentru

alte pricini întâmplătoare între dânsii; ci fiind că prin Hri-soave de la Procatohii noştri Domni de mai înainte, s-au văzut mai în urmă orînduit întru această slujbă pe Saim,, fratele lui Nafiuli, carele au fost earăşi Hahambaşa alea fiind numitul Saim, de a împlini locul acesta, după o-rindulala şi obiceiul Breslei, ce s'au păzit în toată vrem-mea, adică de a fi Hahambasa din aceiasi familie, din carele au urmat din vechiu a se tine locul acesta. Am socotit Domnia Mea si după încredintările ce am luat cu numitul Saim în curgerea vremei de când se află Haham-başa s'au purtat cu cinste, cu bună orânduială si cu toată sânguinta si vrednicia nu numai în trebuinţele breslei, dar si în slujbele Domnescii Curţi, cu care s'au aflat însărcinat; am găsit cu cale alegerea sa, de a plini locul şi slujba aceasta a Hăhămie.

Drept aceia, prin acest Hrisov al Domniei mele întărind numitul Saim dritul acesta, hotărâm ca el să fie si de aicea înainte, nesimtit si nestramutat Haham-başa peste toată Bresla jidovilor atat din Iasi cât si de pe alte locuri de afară din tară, si dupa privilegiul hotărât prin hrisoavele luminaţilor Domni de mai înainte, pentru Haham-başa de a fi purure în apărarea despre dările fi havalele pământesti, va fi şi numitul împreună cu trei feciori ai sei, Isak Iosef şi Zaiman, asemenea ocrotiţi şi apăraţi de totate dările şi angariile ; nesupărându-se de către nimene întru nimica şi cât de putin, asemenea şi Iancul, nepotul lui Saim dela Botoşani, să fie scutit de birul Visteriei şi de tote alte dări şi angarii. întru nimica să nu fie supă-rat despre nimene.

Venitul Hăhămiei. de logodnă, de cununie şi de des-părţanie, să aibe Haham-basa după obiceiul vechiu, ne-asuprind pe cineva mai mult. Jidovii de pe la târgurile de pe afară, de prin sate, se aibă a da după cum şi mai înainte s’au urmat, câte un leu de tot gospodarul pe an, simbria lui Haham-başa, făcându-se catagrafia de toţi acei ce vor fi gospodari cu case sau dughene, pe cât numere vor cuprinde. Haham-başa să aibe a-şi trage venitul acesta al simbriei din cutia taxei a fieşte-căruui ţinut.

De la Botoşani, protemisindu-se tot dea una însă plata birului Breslei jidovilor şi apoi să se plătească venitul arătat a lui Haham-başa. Iar banii dela jidovii după Cartagrafia şi după orinduială, mai sus arătată, să aibe a-i trage Epitropii taxiei şi să-i puie în cutia taxiei. Ca-tagrafia însă să se facă fără cea mai putina mijlocire de neadevăr, spre despăgubirea lui Haham-başa, săvârşindu-se prin hahamii sa a starostii jidovilor de pe la fieste loc ; cari dacă se va dovedi, că au urmat vre un chip, sau de interes sau de usureală, nu numai să se arăte si Domniei

pentru ca să înfrâneze cu căzuta pedeapsă. Crupca ce este venit earăşi Hăhămiei să iee după obiceiul vechiu câte patru deci si cinci bani de vita mare cuşer ce vor tăia mesercii jidovii limbile, şi câte doue parale de tot mielul si cea cuşer atât de aceia din Iasi cât si de pe la târgurile de pe afară. Nimene din jidovi să nu fie volnici a-şi ridica alt haham, fără de ştire numitului Ha-hambaşa. Staroste de jidovi de pe la târguri de afară să se facă de cătră Haham-Başa. ear nu de cătri altii. Deci poruncim Domnia Me, ca toti jidovii să dee lui

Haham başa ascultare şi cinste după obiceiul legii lor şi trebuinţele câte vor fi între Breaslă jidovească, să le caute numitul Hahambaşa după orânduială şi obiceiurile lor; cum şi judecăţile ce vor fi între jidovi, unul cu altul, ea-răşi Haham-Başa să le caute si să le îndrepteze însă pri-cinele ce vor fi mai mari să le arate D-lui Vel Camaraş şi D-lui le va hotărî după cum vor fi cu dreptate.

Treti staroste de jidovi ce vor fi să se facă din Pasci în Pasci, prin alegerea lui Hahan-Başa, să fie după obiceiul însă să se facă prin marafetul Dumisale Vel Camaraşi.

Poruncim dar Domnia Me, Dumitale Vel Aga şi altor boieri slujbaşi şi zapcii cer fi văzând Hrisovul acesta al Dom-niei Mele cu totii să ve feriţi de a face Supărare lui Haham-Başa, ci să se urmeze întocmai după cum mai sus se arată. Ear când vre'unul din jidovi, aceste Bresle nu se vor odihni cu judecările lui Haham-Başa, sau nu vor avea vre'o asupreală peste dreptate şi obiceiul lor uşa Divanului meu este deschisă viind să arate pricina lor şi-şi vor afla dreptatea. Scrisu-sau Hrisovul acesta la scaunul Domniei Mele în oraşul Iaşi, întru cel de al doilea an, a cei dinte Domnie o noastră la Moldova şi sau dat la anii dela mântuirea lumii 1823.

Io Ioan Sturza Voevod Petrachi Sturza Vel-Vest, Procit.

Dar, acest domnitor se ocupă şi de organizarea Comunităţii. Iată Hrisovul lui din 1 Februarie 1823 (Man. Adtiv Vol. II pag. 42).

Fiindcă breasla jidovilor din oraşul Iaşi prin jalba ce au dat către Domnia Mea, au arătat că osebit de Hrisoavele Domneşti ce au pentru darea lor în ce chip să urmeze, au avut osebite carte Gospod, şi pentru alte rân-dueli ale legii lor, şi pentru obiceiurile şi cislele ce au între dânsii poruncitoare ca la toate cele ce vor găsi cu cale şi dreptate Hahambaşa şi cei mai fruntaşi dintre jidovi pământeni, să dee ascultare, dar fiindcă unii dintre dânsii si mait ales dintre străini iubitori de turburări, fiind

si neprimitori de a urma la cele ce rînduiala îi îndato-reste, stau împotriva sfaturilor celor de folos, şi nu numai că la multe pricinuesc supărări breslei, dar dau împiede-care şi la darea birului ce sunt datori a-l da şi fiindcă cartea aceea din întâmplare s'au pierdut, au făcut rugă-mintea ca de pe condicele visteriei să li se

dea o ase-mene carte și la Domnia mea, după care jalbă facându-se cercetarea și încredințându-ne Domnia Mea din con-dicele Visteriei, că au avut o asemenea carte de la cei mai înainte fericiți întru pomenirea Domnului precum de la Alexandru Ipsilante (V. V. L.) din anul 1800 precum și de la cotizatiuni.

Alexandru Constantin Moruz V. V. D. din anul 1804 și de la Scarlat Alexandru Calimach V. V. D. din anul 1815 și după jaloba ce au dat și rugămintea ce au facut socotindu'se și de către Domnia mea a fi cu cale a se păzi această rânduială, ce au avut din vechime după cuprinderea acelor cărți, s'au dat și de către Domnia mea această carte la mâna lui Saie Hahambașa și a celor mai fruntași din breasla lor, Iosif Postovariu, Solomon Israel și Iosif Daniel, prin care puruncim vouă tuturor jidovicilor din Iași, că la rânduielele după legea voastră, obiceiuri și cisle ce se va face între voi, cum și la prețul căroii ce tăietii pentru voi, ce se numește texie, după povățuirile numitului Hahambașa și acelorlalti, ca unii ce sunt mai aleși din jidovi pământeni, să aveți cu totii, a urma din-du-l supunere și ascultare, căci care se va arăta împotrivi-toriu și nu va da ascultare la cele ce Adunarea voastră va găsi cu cale, va fi supus pedepsei, iară jidovii suditi să nu fie volnici nici cu un chip a tine trunchiu la care să taie și să vînză carne, și jidovii suditi carnea ce le va trebui să o cumpere de la jidovii casapi pământeni, cu prețul ce vor cumpăra și ceilalți jidovi din oraș, cum și păsările ce vor avea de tăiat de orice fel, iarăși hahamii jidovilor pământeni să le taie, iar jidovii suditi să nu fie volnici nici cu un chip a avea osebit haham Nici unul din casapii jidovi să nu cuteze a vinde carne la jidovi fără a nu lua pretul taxei după hotărârea ce se va face de către Hahambașa și de către cei mai aleși ai breslei, căci care va cuteza a urma în potrivă se va pedepsi.

Drept ceia poruncim Domnia mea, ca după cum mai sus prin cartea aceasta se hotărește, asemine și întocmai să se urmeze de către totii.

Iscălit Noi Ioan Sandu Sturza.

Vom mai da încă un document pentru a vedea de ce mare considerațiuni se bucura Comunitatea.

Dărele natiei Evreești din oralul Iași, după propunerea ce ne-au făcut Sfatul nostru prin anafora din trecutul an 1839 No. 2335 s'au

regularisit și s'au statornicit în cur-gerea Eptactie următoare, care s'au luat la începutul întâiu Ghenarie anul 1839— câte șapte mii trei sute cincizeci galteni, birul visteriei pentru număr de trei mii șapte sute șaptezeci și cinci jidovi lămuriti de dajnici în acest oraș. Socotindu-se câte șeaizeci lei de nume unul cu altul pe an fară deosebire Suditii și Raeli după obștească punere la cale făcută întru aceasta, iar 350 galbeni în folosul Efo-riei orășenești facându-se ovajenie Nației cu scăderea a 350 galbeni până la îndeplinirea condeiului de șapte sute galbeni, ce s-au convenit a da dreapta zeciuală pe suma de 7000 galbeni, în privire pe o parte că nici în anii din urmă, n'a plătit mai mult către Eforie. Iar pe altă că prin acest mijloc de ușurință să-și poată și închipui un spor la taxă pentru ținerea școalelor și al unui spital obștesc și alte îmbunătățiri atingătoare de folosul nației către care cu atât mai vârtos este sprijinită a noastră luare aminte.

Drept aceia Domnia noastră, având în vedere că pe această sumă s'au așezat și această taxie chibzuita de către Epitropii Natiei pe temeiul că din vechi obișnuință urmată între jidovi, care taxie s'au dat în atcup visteria Negustorilor Hascal Kaufman si Leiba Carniol după deo-sebite legiuite contracturi ce s-au încheiat cu dânșii siguriptoare plăti regulate a arătatei sumi pe toată scurgerea Eptactiei. Apoi prin acest hrisov ce dăm nației întărim deasemenea așazare care va sluji numai Eptactie următoare și tot odată hotărâm și legiuim ca să se păzească cu ne strămutare în toată curgerea acestei Epfactie, fără ca natia să mai fie supărată pe această vreme cu vreun felu de altă cerere sau îndatorire, nici sub un cuvânt. Deopotrivă va fi scutită și de toate alte băntueli ce s'ar atinge de jignirea liniștei cei din lăuntru iei, mai ales în cât privește lucrarea cercetărei vagabonzilor, pentru care se va urma după osebită punere la cale făcută de Sfatul nostru și îndreptată în Departamentul din lăuntru. Dar numai puțin și natia sub îngrijirea Epitropilor ei va fi datoară a urma cu plata taxiei și celelalte îndatoriri legată de dânsa fără cea mai mică abatere, nici va fi ertată a face vre'o adăugire la taxie peste preturile cuprinse în contracturile înche-iate, ci acele vor rămâne neclintite până la împlinirea Eptactiei.

Poruncim și Dumisale Visternic ca să privigheze păzirea acestora

întocmai.

S'au scris hrisovul acesta la scaunul Domniei mele în oraşul Iaşiu în anul al şaselea al Domniei noastre la Moldova.

Anul 1840 luna Aprilie 30.

Semnat

Mihai Gr. Sturdza. L. S. No. 230.

Vel Logofăt No. 21

D. B. Spatar ss) Gane Sef M. patentărilor

Serdar ss) Grigore Dragic.

Mai mult pentru a vedea câtă solitudine avea Stăpânirea pentru Comunitatea evreească dăm mai jos „Înalta Rezoluție" pusă pe un raport al Departamentului Finanțelor care arată că breslele străine cer ca și breslele evreești să contribuie la cheltuețele lor. „Fiindcă Evreii peste taxie către stăpânire adună de la nație lor și altă dare, spre ținerea de spitale și pentru acei nevoiași dintre ei, nu pot fi îndatoriti a mai plăti și deosebită ze-ciuială în trebuința breslelor, care nu sunt de neamul lor. (Manual Activ, al Modovei vol. II pag. 42) ¹⁾.

Și pentru a termina această epocă a comunității, care reprezintă interesele evreimei este interesant de a arăta solitudinea lui Vodă Mihai Sturza față de obște și dorința lui de a îmbrățișa această populațiune căutând s'o modernizeze prin schimbarea portului și primirea copiilor în școlile statului. Iată acest Opis din 15 Noembrie 1847 care glăsuiește:

Îngrijindu-ne de îmbunătățirea tuturor locuitorilor de orice stare și credință cărora legile Statului hărăzesc tolerantă și apărare. Noi cu mulțumire am văzut că și neamul evreesc urmând propășirile obștei se sîrguesc a se cultiva prin câștigarea învățăturilor folositoare și adoptarea formelor tintitoare a întemeia moralul și a îndemna relațiile sociale; totodată având în vedere că mai multi tineri din acest neam, cari au dobândit o bună creștere în țările străine, unde toti cetățenii fără deosebirea credinței se îmbracă în acelaș

port. După ce se întorc în straele aci, obicinuite sunt adeseaori supuși la defăimări și înjurări din partea poporului de jos, uneori încă și la displăcu-tele tratarisirî, întâmplările ce aduc neamului evreesc nu numai întristare, dar și piedici la interesuri.

Noi, după pilda păzită în staturile învecinate, aflăm de toată cuviință ca tinerimea evrească să fie și aci cu îmbrăcămintea europeană, ca prin acest mijloc să se poate înlătura multe necuviințe și să se înlesnească acei

I. B. Brociner. Chestiunea Israeliților In România.

ce vor voi a'și trimite copii la școalele publice ale Statului, potrivit cu dispozitiunile art. L. I. X. Anexa P, Cap. al III Regulamentul organic. Drept aceia pome-nim Departamentului ca prin mijloacele cuvenite să publice astă măsură privitoare la binele neamului evreesc. (Manual Adm. Vol. I pag- 528) ¹).

Din cele ce premerg, am văzut organizarea comunității, existența ei, concursul ce se dădea obștei ca ea să poată îngriji de interesele ei, consideratiunea din partea oficialității, o solitudine de invidiat. Am mai văzut rolul lui Haham-Bașa cu puterile lui spirituale ce și le exercita de aci, din Iași, asupra în-tregei țări. Dar dacă acest Habam Bașa avea puterea spirituală, conducătorul obștei, conducătorul laic era Starostele cel Mare, exercitând puterile sale asupra tuturor comunităților și starostele care îngrijea numai de o singură comunitate.

Un aspect al cimitirului vechiu din cartierul Ciurchi.

Primul Staroste cel Mare sau „Roș Medina” se cunoaște în Iași anume pe unul Mordhai (1716).

Defunctul Wilhelm Schwartzfeld într'un studiu publicat în anuarul pentru Israeliti din 1895 se ocupă pe larg de această institu-tiune, arătând care erau „Roș Medina” în Iași.

După pietrele funerare aflate în cimitirul din Ciurchi (o mahala a Iașului)

Schwartzfeld enumără următorii : Salom fiul lui Maier decedat la 1728, Samuel decedat la 1732, Isachar Beer decedat la 1745; Iosef fiul lui Isachar Beer decedat la 1758; Maier ben Abraham decedat la 1749; Țvi ben Simion decedat la 1769.

Acești mari staroști odihnesc astăzi în vechiul cimitir ev-reesc, sub cunoscutele căsuțe sau pietre roase de vremuri. Ici și colo, vizitatorul mai poate ceti pe câte o piatră înegrită de vremuri, pompoasa titulatură „Domnul primar”, titlul cu care se intitula în viață fiind „Roș Medina” punând în dreptul semnă- ¹

I. B. Brociner, opera citată.

turei și ștampila Comunității ce are la mijloc marea țarei iar jur împrejur inscripția .Epitropia Comunității evreesti.

Dar am spus că aceștia erau Marii Staroști, conducătorii tuturor comunităților, erau însă și Staroști simplii adică condu-cători ai unei singure Comunități.

Acestia aveau puterea conducătoare a comunității prin intervenția domnitorului și erau ereditari. Aveau și multe privilegii pentru care motiv, poate și pentru a înlătura influența ce se exercita asupra lor, ceea ce nu convenea comunității, enoriasii s-au adunat și au redactat următoarea tocmeală ce se găsește în condica lui Constantin Mavrocordat.

Adică noi căpitani Breslei și împreună cu toată breas-la noastră de la mic până la mare am socotit totuși cu vointa noastră pentru acest obicei nou, care s-au făcut de să face Bas Staroste cu arcale pe la boieri, și apoi s-au făcut în urmă iarăși staroste al doilea tot cu

arcale. Deci acum am socotitu toți, dela mic la mare, să lipsească acest obiceiul nou pentru că am avut mare sărăcie și multă rușine am tras pentru acest obicei, având mare pizmă care dintr-aceasta pizmă s-au făcut mare gălceavă și hahamii între noi, de i s-au adus multă pagubă. Deci noi cu toți ne-am strâns la Școala și am socotitu cu mare blestem și cu afurisenii și cu mare gloabă, ca cum acest obiceiul să nu mai fie niciodată între noi, numai să fie Staroste de rând, din anu în anu, pe obiceiul cel vechiu. pentru să fie de slujba Măriei Sale lui Vodă și a țarei, dar nici acei staroști ce s-ar pune scutit să nu fie, ci să-si dea fietșcare birul tău. Iar de acum înainte cine s-ar mai scula pentru acest zapis tocmeală a noastră, ca să puie vre-o pricină asupra noastră și asupra hahamilor, să fie de blestemul ce s-au pus și de mare gloabă, să dea la visteria Mariei Sale lui Vodă 50 ng. ungurești și la Școala 50 lei să petreacă mare urgie. Si această tocmeală s-au făcut cu mia tuturor breslașilor care mai jos să vor iscăli și vor pune și degetele. Iear 7250 (1741) Septembrie 20) ¹⁾

Au înțeles enorlasii comunității că Starostele trebuie să fie dintr'ailor, ales de ei și nu prin impunerea sau stăruințe străine.

Desigur, ar fi interesant de a arăta starea culturală și economică a evreilor din aceste timpuri. Să arătăm marii învățați cu renume și care au rămas până azi în istoria ființei noastre.

1) Dr. Halevy— Comunității evreilor din Iasi și București

Dar ne vom mulțumi la o înșirare a reprezentanților sced-tei culturi, cari se identifică în persoanele marilor rabini.

Vom pomeni pe rabinul Ieșua Heschel cunoscut cu pronumele Apter. Acesta a fost un mare rabin. A numărat printre discipolii lui pe Elimelech din Legensk și a fost stimat de toți frunțașii culturii iudaice. El moare în vârstă de 87 ani lăsând două mari scrieri. „Iubitorul de Evrei” și „Oheb Israel”. Cu toată cultura lui, era un om ciudat.

Circulă și multe legende pe socoteala acestui mare rabin. Vom reproduce două din ele luate din scrierea d-lui Dr. Nie-merower : Ochire asupra Istoriei Comunității Israelite din Iași.

Una este tipărită printre legendele hasidice și sună: Intr'o zi a izbucnit o ceartă între soția rabinului Ioșua Heschel și soția starostelui cel Mare, la cumpărarea peștelui de Sâmbătă. Soția rabinului arătând bărbatului ei modul disprețuitor cu care a vorbit cu ea soția marelui epitrop, în furia lui a trimis pe omul său de casă la staroste ca să se divorțeze imediat de soția sa, și fiindcă Marele Staroste a primit cu un surâs ironic această poruncă, rabinul a repetat-o cu motivarea că soția sa nu este cinstită și că va dovedi aceasta.

Apter a chemat pe frunțașii comunității în sinagoga mare și de acolo a trimes pe ceașul său la cimitir ca să spue unui anumit mort că rabinul a poruncit să vie la dânsul. În adevăr zice legenda, acest mort a apărut și a mărturisit în contra soției starostelui.

Această legendă arată puterea ce poporul a atribuit lui Apter și cât de riguroasă a fost comunitatea în chestia morală, încât a crezut că și morții se indignează contra imoralității.

A doua legendă care trăiește încă și astăzi, în cercurile hasidice din Iași, ne arată puterea ce hasidimii au atribuit-o acestui rabin. Se crede în popor că I. Ch. Daniel, pe care Dumnezeu l-a dăruit cu o viață atât de îndelungată și cu atâta noroc, ar fi datorat toate acestea, binecuvântării primite, în timpul copilăriei, de la rabinul Apter.

Mai pomenim de rabinul Arie Horovitz și Iosif David Zwolewer, Samuel Wachnifker, Isac Moșche și alții.

În ce privește starea economică, și ea este înfloritoare. Evreii meșteșugari sunt constituiți în bresle cu Pinchesurile lor, din care foarte puține au rămas încă astăzi.

Până acum predomină elementul religios. Marii rabini a-veau într adevăr o situație socială de primul rang.

După desființarea instituției Hahambașa, se ridică cu încetul elementul laic în fruntea comunității, căci am spus la început că o comunitate se formează imediat ce există un minian.

Și așa este. Comunitatea n-a cunoscut organizarea de acum. Ea a

trăit în fapt. Vedem apărând acum figuri însemnate în viața comunității; Michel Daniel și M. I. Wexler, cari au și fost boeriți.

Instituțiunile Comunității încep să capete aspectul de astăzi.

Hekdeșul condus de un „Rolfe“ capătă aspectul de spital și începem a număra un număr de medici ca Nissim, Blaustein, Rosenzweig etc.
1)

Comunitatea ieșană se mărește și la 1859 numără 31 mii de suflete.

Prin legăturile cu străinătatea, cei întorși aduc cu dînșii sufletul culturei și al trebuințelor moderne.

Mai mult Grigore Ghica admite intrarea copiilor de evrei în școala publică.

Reprezentanții comunității, ținând seama de suflul democrației, intervin la Căimăcanie de a li se ameliora soarta și pe care cererea Teodor Balș a pus următoarea rezoluție „Se reco-mânduiește sfatului spre a se avea în privire la vreme“.

Prin hrisovul din 1859 sunt recunoscuți ca epitropi: Strul Haim Daniel, Leib Kahane, Moise Isac Wexler, Naftule Kaufman Solomon Herman, Moise Herș Kahane, Simon Scharaga, Simon Leib Schwartz, Iacob Kirschen și Leibiș Meyerhoffer.

Hekdeșul devine spital modern, înzestrat fiind cu o frumoasă clădire.

Începe întemeierea școalelor Israelito-Române, cu ajutorul

soc. I. C. A.

În 1869 avem două școli cu o populație de 509 copii înființate de comunitate și conduse de Ionas Byck. Moses Vald-berg, M. S. Goldbaum, Dr. Frankel iar în 1862 se înființează a treia școală.

Se întâmplă însă acum un lucru ciudat. De unde, așa cum am arătat în cursul lucrării, comunitatea avea impozite directe și indirecte, acum (1863), gabela se desființează, iar școlile sunt închise. Se redeschid în 1864 pentru a se închide din nou în

1866, iar comunitatea ia de aci înainte aspectul ce l-a avut până la războiul mondial, existând în starea latentă și reprezentată prin copilul său, Spitalul Israelit, care-l menține personalitatea juridică pe bază de hrisoave.

Instituțiunile ce se creează, se aciuasc pe lângă Spitalul Israelit, care le primește sub formă de donație, având astfel posibilitatea clădirei atâtor localuri ce sunt o podoabă pentru Comunitate și oraș.

Pe meleagurile acestui târg bătrân, cu frumoasele lui coline, dărnicia sufletului evreesc, a clădit instituțiuni unde copilul de evreu învață carte românească și evreească, unde omul bătrân găsește un cămin, unde bolnavul găsește o alinare a suferințelor, unde orfanul găsește un cuib unde se desvolte.

Toate aceste instituțiuni, susținute din banul public, strâns cu multă greutate, formează astăzi trena Comunității legiferată după războiu.

Istoria se repetă. Comunitatea care a trecut printr-atâtea faze, având la început caracterul religios, apoi laic, renaște astăzi sub formă de comunitate religioasă în sensul legii actuale, cu posibilitate de a se ocupa și de celelate nevoi ale unei obște.

Propriu zis, o lege a comunităților n'avem, ci avem cunoscuta Lege a Cultelor din 1927 cu modificările din 1929.

Pe baza acestei legi, evreii ieșeni au reorganizat comunitatea, care se așează zi cu zi forma necesară și corespunzătoare nevoilor obștei.

Înainte de apariția acestei legi, s'au făcut diferite încercări de a organiza Comunitatea. Războiul mondial a avut și asupra noastră influența vădită, așa cum era și natural. Punându-se chestiunea încetățenirii noastre, urma ca și organizațiunile noastre să ia altă înfățișare ca ceea din trecut și să exercite în primul rând o influență covârșitoare asupra Comunității.

Când după războiu conducătorii evreimei ieșene au văzut halul în care au rămas instituțiunile noastre, au început să activeze pentru reorganizarea Comunității. Tabloul ce-l prezentau instituțiunile noastre, era jalnic. Multe din localurile de școală, care erau transformate în spitale, ajunseseră o ruină, cu materialul didactic

răvășit, mobilierul ars, copii goi și nehrăniți. Spitalul cel Mare, ca și cantina, ca și azilul din sft. Constantin cu localuri rechiziționate pentru diferite trebuinți ale statului, acum păreau localuri devastate și părăsite.

Erau necesare noi sacrificii, noi cheltuieli, o nouă muncă pentru a readuce aceste instituțiuni la apogeul cunoscut înainte vreme.

Peste toate acestea, o criză economică accentuată aduse și nevoia de a ajuta populațiunea, ca să-si refacă rostul avut, gos-podăria neglijată și mai presus de a ajuta văduva săracă și copilul orfan. Cine putea și facă toate acestea decât Comunitatea! De aceea, încep primele manifestări pentru reorganizarea vechii Comunități.

În fruntea mișcării însemnăm pe Dr. L. Ghelerter, Ilie Mendelsohn, Dr. Solomovici, Av. M. Schächter-Palestina, Dr. A. Steuerman, avocat M. C. Drăcșineanu, Moses I. Duff etc. cari tin prima ședință în ziua de 3 August 1919.

În cuvântul ce premerge vechiul statut elaborat de: Avocat M. Schachter, Ilie I. Mendelsohn, H. Ghelber, Isac M. Moscovici, Isac Spiegel, Rabin M. Ianover, Rabin Bergman, Moses Mattes, Nathan Schwartz, Dr. D. Fruhling, Dr. H. Solomovici, Drd. Iacobi, Isac Popper, Isac Nacht, Drd. S. Zalman, H. Gherner, Dr. L. Ghelerter și Avocat S. Magder, se arata starea în care se aflau diferitele instituțiuni imediat după războiu. Reproducem acest pasaj care este un document al vremii :

„Fată de nevoile multiple și variate ale populațiunii evreiești, institutiunile filantropice, culturale și religioase existente s-au dovedit cu atât mai insuficiente, cu cât suferă din lipsa unei conduceri unitare și a unei baze materiale solide.

Vindecarea unui rău social, ca cel ce amenința distrugerea a mii de existențe și ruinarea a sute de familii, obștea ieșană n-a încercat-o decât printr-o lamentabilă filantropie. În timp ce singura soluție era creiarea unei opere serioase de asistență publică și refacere economică.

Setei atavice de cultură, mărită de către legea de fer a luptei pentru existență, precum și dorinței de neastâmpărat după carte evreească,

societatea noastră a vrut să-i facă față prin câteva școli cu totul insuficiente ca număr și inferioare din punctul de vedere al spiritului învechit după care sunt conduse.

Momentul religios, ce îndeplinește un rol atât de însemnat în viața de toate zilele a evreului, a ajuns un mijloc de exploatare scandaloasă.

După un calcul făcut, populația evreească plătește luxul de a consuma carne cușer cu 4.000.000 (patru milioane.) lei anual, cari intră în buzănările aceloră, ce știu să exploateze acest sentiment.

Unde mai adăugăm că funcționarii cultului reduși a trăi din pomană, nu pot forma un corp la înălțimea misiunii sale.

Pe lângă toate acestea, curentului larg de democratizare a tuturor instituțiilor și operilor cu caracter obștesc — adus de uraganul de prefacerea omenirii—obștea nu-i o-pune de cât un sistem ce nu mai poate continua.

Iată dar atâtea pe lângă multe altele, ce au pus pe gânduri pe unii din acei cari îndeplinesc un rol în viața publică evreească.

Nu trebuie deci să ne prindă mirarea că ideia reînființării comunității, a pornit simultan de la diferiți inși și cât a fost îmbrățișată cu multă căldură de aproape întreaga populație evreească.

Și cu toată opunerea câtorva, ce credeau că nu se poate organiza Comunitatea pe motiv că n'avem o lege a comunităților, comitetul restrâns după ședința din 3 August 1919 ia totuși inițiativa și nefiind nici liste electorale, nici statute, convoacă reprezentanții tuturor sinagogilor și a tuturor instituțiilor, formând astfel Sfatul provizor al Comunității pentru votarea statutelor și pe baza acestuia să aleagă prima Comunitate.

Se alege sfatul, se făuresc statutele ce sunt votate în adunarea din 25 Mai 1919 ținută în sala Cultura.

Deși această operă făurită, totuși, Conducerile alese nu fac mare lucru ci trăiesc în stare latentă, până când, după inițiativa câtorva

frați ai Soc. B'nei Brith, se formează în 1927 împreună cu conducerea aleasă din gruparea „Wekerul” o comisiune interimară. Statutele revizuite de avocații J. Pineles și H. Gherner, sunt trimise Ministerului Cultelor, care le aprobă. Se întocmesc listele electorale și se alege prima Conducere a Comunității sub președinția D-lui I. Mendelsohn.

Prima preocupare a noiei comunități a fost introducerea Gabelei, organizarea hahamilor și făurirea unei asistențe sociale precum și preluarea unei jumătăți din veniturile cimitirului.

După primul period de 3 ani, din inițiativa avocaților J. Pineles și H. Gherner, se întocmește o listă unică pentru a înlătura luptele unei alegeri care ar fi putut fi dăunătoare Comunității, listă ce are în frunte pe distinsul cărturar Dr. Solomovici.

Comunitatea este condusă de un Prezidium format din : Dr. H. Solomovici, Alex. Einhorn, Fred. Șaraga

iar în reprezentanță intră D-nii:

Președinte Dr. H. Solomovici, Casier Gl. Iosef Iacob, Consilier Juridic, Av. I. Pineles, Consilier Financiar, Av. M. Elias. Secretar General Av. B. Kelpner. Membri: Alex Einhorn, Fred Saraga, Sol. Moscovid, Av. H. Gherner, U. Platzman, Lazăr Marcusohn, Șmil Jager, Herș Wexler.

Din activitatea acestei comunități: remarcăm organizarea perceperei veniturilor indirecte, pentru care face câteva investi-ții, organizarea impozitelor directe si introducerea învățământului religios în școlile primare și secundare de stat.

La expirarea mandatului se fac noi alegeri și revine ca președinte al Comunității, primul ei președinte Dl. Ilie Mendel-sohn.

Astăzi Comunitatea are următoarea conducere rezultată a trei liste ce au luptat în alegeri:

COMUNITATEA DIN 1937

REPREZENTANȚA

Dl. Ilie I. Mendelsohn, Alex. Einhorn, Iosef Iacob, Dr. B. Fischer, Isac Popper, Dst. D. Grunberg-Moldvan, David Komarofsky, Ionel Fruhling, Av. Izu Segall, Av. M. Moscovici, M. I. Duff, Șmil Jagher, Lazăr Marcusohn, H. Strulovici, Ing. Gh. Buchman, Farm. Welt, Dr. E. Ghelman, Av. D. Mitelman, Aron Stivei, Iancu S. Leibovici, Dr. D. Fruhling, S. L. Pincu Lazăr, Adolph Horovitz, S. Petrușca, Pincu Cernes, Av. I. Fliss.

SECȚIA CULTURALĂ

Ing. Gh. Buchman, Farm. M. Welt, Dr. E. Ghelman, Av. D. Mittelman, Ionel Fruhling, Isac Popper, Av. M. Moscovid, Av. Izu Segall, Av. I. Spiegler, Av. N. Gârcineanu, Max Thau, Aron Kalzerman, Dr. E. Margulies, Dr. M. Bercovid, Av. M. Lehrer, Jean Grunberg, Dr. Segall-Caritas.

SECȚIA SOCIAL-ECONOMICĂ

Dr. D. Fruhling, Dst. D. Grunberg, David Komarofsky, S. I. Pincu, Adolph Horovitz, Haim Glantz, Ilie I. Mendelsohn, Iosef Iacob, Alex. Einhorn, I. L. Holtzman, Stivel Aron, Dr. B. Fischer, Șulim Leiba, Av. I. Fliss, Rafail Rudolf, Goldștein Solomon, Lazăr Leibovici.

SECȚIA CULTULUI

S. Petrușca, M. I. Duff, Șmill Jagher, L. Marcusohn, H. Strulovici, Iacob Pocker, H. Ghelber, Herș Wexler, Iancu Lei-bovici, Șmil Hanina, Ițic Lupu, D. Hertzberg, N. I. Rabinovici, Rab. Wahrman, Avram Haham, Iosef Mendelsohn.

Comunitatea merge mereu cu pași mari către scopul final: acel de a fi conducătoarea întregii vieți evreești și stăpâna efectivă a tuturor instituțiilor. Autoritatea ei morală e în creștere și evreii îi acordă din ce în ce mai multă încredere, ca dovadă sunt acele 3 mari donațiuni făcute ei într'un singur an.

Prima donațiune e cea a fostului Președinte al secției cultului mult regretatului I. L. Rosenstein și a erezilor săi Willy Rosenstein și D. Komarofski, donațiuni consistând dintr'un milion lei destinat pentru clădirea unui gimnaziu industrial.

A doua donațiune consistând din clădirea unei fabrici de azimă cu toată instalația ei, făcută de Dl. Șmil Waldman, mare donator și a treia donațiune a D-lui Bercovici, consistând dintr'un imobil cu un teren de 3500 m. p. situat în centrul orașului.

Deși aceste conduceri au înfăptuit mari realizări, luptă încă cu mari dificultăți. Mai luptă cu mentalități curioase, căci ideea de Comunitate n-a intrat încă în sângele tuturor enoriașilor săi.

Și este explicabil acest lucru. După 50—60 de ani de viață dezorganizată, când fiecare făcea ce vroia, e greu să oprești totul în loc, să dai directive, să organizezi, să pui impozite directe și indirecte, să te opui ca fiește cine, fără drept, să se facă rabin sau haham, să plătești pentru că vrei să pui o piatră funerară sau să fii conducător fără a fi membru al comunității. Evident că se nasc conflicte, opoziții cari totuși sunt furtuni în-tr-un pahar cu apă.

Astăzi Comunitatea conduce și controlează toată viața târgului. Nimic nu este străin Comunității. Averea ei crește în fiecare zi și astăzi putem afirma că Iașul are una din cele mai bine organizate și mai bogate Comunități din țară.

Tot ce este instituție evreească, tot ce este mișcare evre-ească îi aparține; ea ocupă primul loc și mai cu seamă ea este forul legal și necontestat ce reprezintă populațiunea evreească în fata tuturor autorităților.

Evident, că orice corp constituit — Comunitatea este comuna noastră cu aproape de 40.000 suflete — ea trece prin a-cele crize economice de care n-au fost scutite cele mai bine

organizate state. Totuși, deși la începuturile ei, ea face față tuturor obligațiunilor luate.

Ea este în prima fază a existenței sale și a început să pă-șească de curând în faza două, care trebuie să fie și cea definitivă.

Am spus că ea reprezintă în mod ideal toată viața noastră cuprinsă în instituțiuni. Ea trebuie să porceadă la preluarea lor, pentru a fi un tot comun, o conducere răspunzătoare nevoilor evreești.

Budgetul ei de aproape 6 milioane nu acoperă nevoile întregii obște; administrând și conducând ea instituțiile astăzi independente, nu ar fi nevoie de atâtea sacrificii iar aceste instituții n'ar trage de moarte.

Mai mult, Comunitatea are obligația nu numai să conducă și să organizeze viața evrească, dar ea trebuie să dea și directive. Să nu uităm că trecem prin două crize una economică și alta politică.

Comunitatea ținând seama de aceasta trebuie să pornească și să avizeze la diferite mijloace pentru a combate și înlătura crizele, salvând populația evrească de pauperizarea în care

a căzut.

Comunității ieșene nu-i lipsește nici o instituție pentru vremuri normale, ba avem convingerea că ar avea prea multe.

Îi lipsesc însă instituțiile pentru vremurile de acum.

Când avem o pleoră de oameni liberi-profesioniști, intelectuali și neintelectuali cari duc o viață mizeră, oare nu intră în sfera preocupărilor Comunității să creeze acele instituții în care copiii să fie îndrumați spre profesii productive, spre un câmp practic de activitate? Un Max Nordau a descris doară în culori de care numai el era capabil să zugrăvească, acel tip nenorocit, atât de biciuit de toate mizeriile și de toate nevoile, acel „Luff-mensch” pe care comunitatea e aceia care trebuie să-l refacă ca om.

Unde sunt școlile de meserii ale Comunităților, unde sunt Oficiile de îndrumare, unde sunt căminurile de ucenici ?

Cu durere observăm că meseria dispare la noi și pe când la alte națiuni este o cinste de a continua o tradiție profesională și sunt unele familii, unde generații întregi continuă o meserie,— la noi este o excepție foarte rară ca fiul să aibă aceeași meserie ca și tatăl său. Acei cari cunosc acele bresle de meseriași de altă dată cu a lor Pinkes, cu activitate desfășurată și în afară

de interesele lor de breaslă, cu înființarea celor multe instituții-uni de ajutor reciproc, cu luptele dese pentru menținerea lor pe câmpul

de activitate, cu durere observă decadența meseriașului evreu.

Și atunci rolul comunității este de a înființa instituțiuni de îndrumare și oficii de plasare, venind astfel în ajutorul meseriașului evreu.

Să nu uităm că actuala criză nu e ceva sporadic. Ea durează și va mai dura încă multă vreme, până când se vor găsi alte mijloace sau alte sisteme economice. În momentul când statul desființează unele școli, când în unele țări se introduce reducerea orelor de lucru, pentru a face loc și altora, evident că instituțiunile centrale au datoria să ia măsuri adequate cerințelor de mai sus, adică de a îndruma populațiunea spre câmpul economic pe care noi l-am părăsit, iar cei cari și-au pierdut poziția lor economică, să le dea posibilitatea de a căpăta una nouă și pentru aceasta să intervină acele Bănci de Credit Mărunt sau Gemilat Hasudim, unde meseriașul să poată găsi un capital mic sau fără dobândă mică iar Cooperativele de Consum si puie la dispoziție acestora lucrurile necesare vieții sau meseriei, pe un preț calculat în așa fel încât cooperativele să-și acopere numai cheltuielile.

Tot Comunitățile au datoria să vegheze la sănătatea publică a membrilor săi și la educația lor fizică.

În materie de Asistență socială încă Comunitățile au rolul lor important și trebuie să se gândească la felul cum ea trebuie aplicată.

Comunitatea din Iași a purces pe calea dreaptă prin înființarea secției sale „Esras Aniiim", scutind populația târgului de spectacolul degradant din punct de vedere moral și din punct de vedere igienic, dar ea trebuie să se gândească că opera de ajutorare pentru cei ce întind mâna la sprijinul Comunității, trebuie să se facă numai în instituțiuni: ceainării, ospătarii populare, cantine scolare, aziluri de bătrâni și infirmi.

Dar sunt atâtea încă de făcut și desigur se pot face dacă...

Recunosc că am trecut cadrul unei spicuiiri.. Problema este prea vastă, pentru ca apropiindu-te de ea să nu te capteze.

Este și prea interesantă ca să n'o cercetezi mai adânc, având

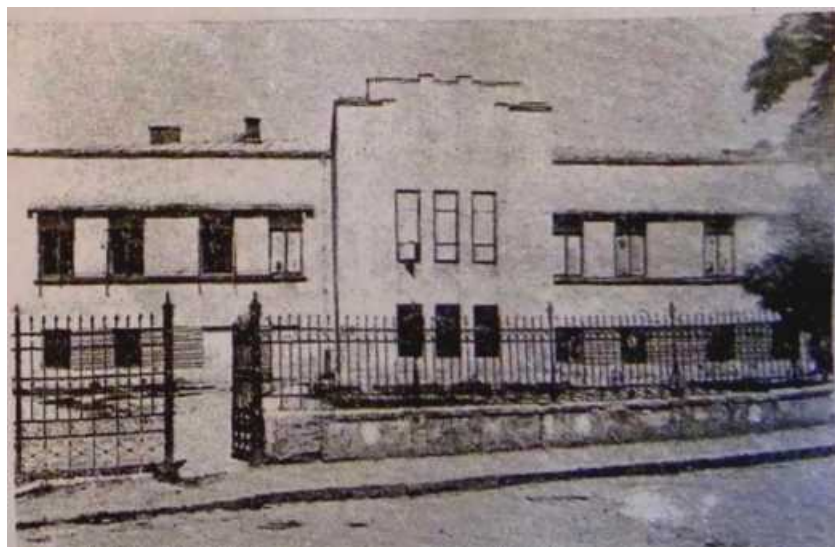
farmecul unui trecut ce nu mai este. Noi n'am făcut decât să spicuim de aici, de colo. Am revizuit trecutul adormit și l-am redat luminii. Am șters praful depus pe trecutul nostru și l-am înfățișat cetitorilor fără altă pretenție decât de a fi cules de la alții pentru a fi dat la alții, dar și cu un scop: Exemplul trecutului să fie un îndreptar pentru viitor. Generațiile trecute să fie un exemplu generațiilor viitoare.

Să ne inspirăm din tot acest trecut fermecător, pentru ca și noi la rândul nostru să făurim o viață mai bună celor ce ne vor urma.

Toată viața noastră să fie covârșită de muncă pentru colectiv, căci ea înobilează și aduce satisfacțiunea sufletească, ce n'o găsești în altă parte.

Așa se succede viața. Generații după generații, făcând sacrificii, pregătesc lumii o viață mai bună...

Și când lespede de piatră va acoperi pământul, unde va fi așezat lutul nostru, să fie scris pe ea marele comandament al vieții omenești „Luptați spre mai bine”.

Sediul Comunității și al Orfelinatului Evreesc

Partea a II-a

Institutiunile

Obstei Evreesti

din Iasi

Învățăământul nostru

— ERI ȘI AZI —

Dacă se contestă poporului evreu calitatea de popor ales, nu i se poate contesta că e poporul cărții. De aceea dorul de carte al evreului din timpurile cele mai vechi și până astăzi, dor mai întâi de carte evreiască când era în țara sa, apoi de cultura modernă în timpul șederei lui în Diaspora.

Și era natural așa. Și-a dat seamă că sfintele noastre cărți nu mai corespund vremii, că el trebuie să-și asimileze cultura țării unde este născut și a culturii moderne în general pentru a răzbate în lume.

Și-a dat seama că nu e permis a nu cunoaște limba țării sale adoptive, cum nu-i permis ca la vârsta de 13 ani (barmitzva) să nu cunoască rugăciunea de slăvirea Thorei.

Acele multe ieșive de care vorbește trecutul nostru cu slăvirea și aprecierea „Ieșivei Buchăr (învățășele) sunt o mărturisire vie a dragostei de carte.

Cât de minunate sunt acele povestiri în care subiectul este un ieșive buchăr și cât de impresionante sunt acele povestiri adevărate când acest cărturar dezertează din sinagogă pentru a merge în țări îndepărtate, unde dorul lui de știință poate fi satisfăcut, unde sufletul și mintea lui poate face cunoștință cu cartea mare, cartea lumii întregi: știința modernă, pentru a ajunge și el la rândul său să dea lumii contribuția sa.

Cele de mai sus nu sunt înșiruiți de vorbe, ci pură realitate.

Istoria ne ilustrează cu vii exemple adevărul dragostei și contribuției evreilor în domeniul științei și al literaturii.

Plecat din sinagogă după ce a adunat comorile cărților sfinte el ajunge în vârful piramidei de gândire.

Achad Haam (Ușer Ghinzberg), Socolov, Solomon Maiman,

Lazarus, Solomon Rubin, nu sunt oare mari cunoscători ai științei noastre antice, ca apoi să ajungă gânditorii lumii ?

Dar în țara noastră ?

Oare Dr. Gaster originar din România, nu este un autentic reprezentant al folclorului Român? Dar cea mai bună gramatică n'a fost întocmită de un mare cărturar în ale ebraice? Nu oare evreul exilat ne explica înțelesul cuvintelor limbei românești? Dar Iuliu Barasch nu-i omul științelor țării? Operile lor sunt ale țării. Scrierile lor aparțin neamului românesc.

Pentru satisfacerea acestei dorințe de carte și știință colectivul evreesc multe și grele sacrificii a făcut în toate timpurile, pentru întemeierea acelor instituțiuni școlare unde copilul de evreu să poată găsi izvorul de cultură și educație.

De aceia vedem acele multimi de clădiri școlare, toate în stil românesc, ce împodobesc splendidele plaiuri ale țării.

Toate aceste clădiri care înfrumusețează târgurile și târgu-șoarele nu sunt create decât cu scopul de a da carte românească în prima linie, copilului evreu.

S'ar putea spune că aceasta ar fi o dovadă că ne-am exilat. Nu. Am fost îndepărtați prin legi restrictive de a intra în școala românească spre deosebire de trecut când am fost poftiți în a-ceastă școală.

Să citim circulara ministrului de instrucțiuni publice a anului 1865 și ne vom convinge de acest fapt. (vezi operele V. A. Ureche. Vol. I pag. 339):

„Ne putând încă a călca legea instrucțiunii publice și fără a lovi în interesele adevărate bineînțeles ale israeliților... Tolerarea acelor

școli vechi și neregulate, am propus Comunităților un mijloc mai propriu și mai puțin costitor pentru instrucțiunea junimei israelite. Ca israeliți să trimeată copiii la școalele publice române se însărcinează profesori ce însăși vor plăti de dânsi cu învățământul religiei mosaice....

Prin acest mod comunitățile religioase nu mai vor avea trebuința de cheltuieli mari spre a deschide școli confesionale aparte, fără a socoti că junimea israelită crescută alături de junimea română, va deveni mai națională; prin acest mijloc se va slăbi prejudecățile, foarte des regretabile, care astăzi se opun la multe as-pirațiuni dealmintrelea juste ale evreilor. Iată că Ministerul dă o nouă probă de voința lui de a vedea evreii din România cu dorința de a se cultiva și de a-și apropia din ce în ce mai mult acele calități care sunt proprii cetățeanului român, calități care nu implică numai drepturi, însă mai ales datorii. Să nu fie deci școli separate;

căci separațiunea școalelor va perpetua separațiunea lor de națiune căci nu se vor obicinui cu viața Românilor și de la copilăria lor se vor deprinde cu ideea unei separațiuni între evrei și creștini. (L. B. Brociner, operă citată).

Și ca o complectare a acestei chemări și a bunei voințe arătăm că marele bărbat politic român ce a fost Mihail Kogălniceanu a ținut să prezideze inaugurarea școlii din Tg. Cucului (actuala Junimea No. 1) cu 3 luni înainte de a deschide universitatea din Iasi.

„În ziua de 10 August 1860—stil nou—Kogălniceanu pe a-tunci ministru președinte, ministru de interne și ministru al instrucțiunii publice, veni la inaugurarea primei școli israelito-române și luând cuvântul mulțumi Comunității israelite în numele Domnitorului și al său propriu pentru opera îndeplinită”.

Iar amicul lui Kogălniceanu, boerul și scriitorul Alecu Russo scrisese cu doi ani înainte —în 1858—la sfârșitul unei polemici cu dascălii ardeleni.:

„Pentru fii lui Israel mărturisim că este o faptă înțeleaptă a nu se apăsa.

...Acei care ridică sarcinile țării trebuie să aibă locul lor la bucurie

și folosire și precum și Românii se despart în Românii ortodocși și români catolici, vor fi și români israeliți și patria va câștiga fii mai mulți. Excluzia n'are simpatiile noastre și am văzut cu părere de rău că în organizarea unei societăți pentru îndemnarea și ajutorul învățaturii tinerimii, societatea își păstrează banii și simpatiile numai pentru tinerii români ce și dovedesc baștina. Am fi dorit ca ajutorul să se întindă la tot pământeanul fără deosebire de lege sau de viță. Educația obștească, egalitatea morală și civilă împărțășirea la toate șterg baștina și dau locuitori buni și îndatorați.

(Cuvântarea Dr. Steuermaun la inaugurarea gimnaziului M. și B. Wachtel).

Tot în anul 1866 C. A. Rosetti, ministrul instrucțiunii publice într-o circulară adresată subprefectului din Com. Zeletin (Jud. Tecuci) scrie : » Trimeată israeliți copiii lor la școlile publice române" și continuând după ce arată economia ce ar avea comunitățile, care nu vor mai avea a întreține școli confesionale spune: „pe lângă că junimea israelită, crescând împreună cu cea română, aceea va deveni mai națională, iar la aceasta se va împuțina prejudecățile de multe ori regretabile și care se opun și astăzi la multe aspirațiuni de aiu-

rea recunoaște de juste, ale evreilor, ministrul dă o nouă dovadă de dorința ce are ca evreii din România să se cultive și să-și apropieze pe toată ziua mai mult acele însușiri care fac pe cetățeanul român...

Și însuși marele bărbat politic cunoscut ca puțin binevoitor evreilor, I. C. Brăteanu, ministru de interne, se adresează prefectilor spunându-le: „în ce privește instrucțiunea publică, trebuie a privilegia cu cea mai mare luare aminte, ca toti copiii, ce locuiesc în cercul autorității Dv. să fie obligați a merge la școlile publice unde se învață limba românească și toate obiectele hotărâte prin programele oficiale. Trebuie aplicată îndată și cu nepregetare legea instrucțiunii publice, impunând la amendă pe toti părinții care nu-și vor trimite copiii la școală.

Slăbăciunea și neactivitatea în această privință, ar fi mai mult decât o lipsă dela datorie, ar fi un păcat în contra viitorului, în contra românismului".

Și în adevăr copiii de evrei au trecut la școala românească.

S'a părut însă unor patrioți că prea mult am dat buzna în școala românească și în 1893 discuțiunea pe aceasta temă, în parlamentul român, deveni furtunoasă.

În una din ședințele camerei P. P. Carp răspunzând deputatului liberal Stolojan pune întrebarea :

„Ce credeți că este mai bine pentru o țară ? E oare mai bine să aibă 200.000) de oameni ignoranți, ori e mai bine ca grație instrucțiunii, elementul evreesc să se apropie de caracterul poporului nostru ?

„Voiți ca această populație să fie ignorantă și prin urmare un pericol pentru voi, ori ca să-și aibă școlile sale proprii ?”

Mai târziu încep restricțiile și în școlile secundare, introdu-cându-se taxe mai mari pentru străini printre care bineînțelea erau

socotiți și copii evrei.

„Gândiți-vă bine D-lor spunea ministrul Poni în parlament, în 1898 : „oricine, într'o țară, posedă învățământul secundar este fatalmente destinat să guverneze, să conducă frânele acelei țări, și sub această temere după un an se modifică art. 2 din legea școlilor secundare înscriindu-se restricția: preferința.

„Învățământul secundar e gratuit pentru fii de români.

„Fii de străini nu pot fi admiși numai dacă rămân locuri după ce se vor fi satisfăcut cererile celor dintâi”.

Astfel se închid porțile școalelor, atât primare cât și a celor secundare, copiilor de evrei.

Regretatul Dr. Steurman în cuvântarea ținută cu ocazia inau-gurării gimnazului Moritz și Beti Wachtel dă unele statistice din care se constată cum încetul cu încetul evreii sunt eliminați din

școli astfel în anuarul liceului pe 1910 la clasa I nu mai figurează un nume de copil de evreu, iar la externatul de fete de 2-3 ani nici o elevă, de unde înaintea de 1893 erau în școlile publice după însăși fostul ministru Poni, în 1880, era 11 la sută evrei din efectivul școlar, în 1882-1883 efectivul e de 15%, iar în anii 1891-92 găsim în școlile publice și particulare urbane din țară 51.786 români și 19.577 evrei, iar Dr. Steurman-Rodion după 1893 numai

găsim în școlile publice decât, un număr inapreciabil de elevi evrei găsim însă în anii 1914 numai în școlile particulare 14.075 elevi înscriși în acele 81 școli primare israelito-române.

Ca și în timpurile vechi, vedem și în zilele noastre dorința populațiunii evreești chiar și adultă de a învăța limba românească.

Iată ce ne relatează un ziar evreiesc din Basarabia „Școlile de adulți din Basarabia, făcut spre a provoca o apropiere de români sunt în număr 574 la sate. Au numărat 14.143 elevi adulți români și 3494 alte naționalități: în Chișinău 260 români, 347 e-vrei și 143 alte

naționalități, la Hotin 73 evrei; la Bălți 30 evrei; Tighina 21 evrei, Bolgrad 10 evrei, în general evreii au dat con-tigentele cele mai mari la școlile din orașe.

Sublinierea nu este a noastră, ci a ziarului.

Dar chiar când am întemeiat școlile noastre încă n'am avut nici un concurs și aceasta se poate vedea în faptul că toate șco-

lile erau supuse taxelor comunale, pentru neplata cărora, nu a rare ori, mobila școalei era sechestrată și scoasă la vânzarea în piețele publice.

Un regim și un regim.

Primul chema la școală, al doilea îndepărta elementele evre-ești din școală

Iată dar explicația întemeierii școalei israelito-române, cu programa statului, care au împănât țara, funcționând cu un corp didactic compus din elemente nu numai evre-ești dar și creștine. Astfel în școala Junimea No. 1, una din cele mai vechi școli, au funcționat ca dascăli creștini Darzeu, Dim. Botez. N. Arbore, Constantin Tincu, Dividescu și alții.

Tot această școală a avut fericirea de a număra printre dascălii săi, pe minunatul povestitor Ioan Creangă.

Comunitatea Evreilor ieșeni, consecventă și dânsa principiului de a da învățătură copiilor de evrei s'a văzut silită a întemeia școli pentru acești alungați din școala publică. Și în adevăr ea numără astăzi 7 școli de băieți, 3 școli de fete, 2 școli elementare de fete și una școală profesională de fete.

Toți acei care au văzut aceste școli, educația și felul învățământului ce se predă copiilor au rămas încântați putem spune odată cu Dr. Steuerman:

„Convins că aci creștem o generație de copii asimilați în înțelesul cultural al cuvântului, o generația folositoare țării și dacă e vorba să li se aplice epitetul de străini, vom face să se spună cu drept cuvânt, mirându-se de izolarea lor forțată” „Dă doamne, țării românești cât

mai mulți străini de aceștia, căci țara se va folosi de atâtea puteri, de atâtea iubiri.

* *

Dacă așa a fost ieri, astăzi evident lucrurile s'au schimbat. Evreii devenind cetățeni, iar toată lumea trebuind să plătească laxă, în cursul secundar, oarecare contribuțiune în cursul primar la susținerea comitetelor școlare, numai exista nici o deosebire între elevii creștini și cei mosaici.

Pentru acest motiv imediat după război, evreii și-au trimis capiii la școlile statului, așa după cum s'au dus și în timpurile trecute când nu existau legile restrictive contra lor. Totuși și as-

tăzi sunt școlile israelito-române cu o populație suficientă, iar nu ca cea din epoca dinainte de război.

E suficient să arătăm că numai școala Cultura în August 1916 a avut 519 elevi înscriși, pe când astăzi populația școlară a acestei școli deabea se ridică la 120-130 elevi.

Cauzele sunt multiple pentru care evreii ocolesc școala noastră.

Primul motiv: preferă școala statului unde nu sunt atâtea angarale, și unde se face acea apropiere sufletească între elevii creștini și evrei. În școala noastră nu mai au acea largă gratuitate din trecut. Elevii trebuie să treacă diferite examene și pe lângă toate acestea nu mai găsesc în școala noastră acele avantaje care le-au avut în trecut; haine, rechizite școlare, cantină, etc.

Tinând seama de măsura luată de minister prin care religia mosaică se predă de catihetii noștri, nu-i nici un motiv ca elevii evrei să nu frecventeze școala publică.

Pentru a fi loiali și obiectivi în expunerea noastră trebuie să recunoaștem însă un fapt, că acest învățământ nu-i suficient și pe lângă învățământul religiei, copii de evrei au nevoie să cu-noască limba ebraică, și istoria neamului lor. De aceia ar fi de dorit să se creieze acele școli speciale care să funcționeze prin rotație: în ore de dimineață pentru elevii care urmează cursul după prânz la școala

publică; și după prânz pentru elevii care au cursul dimineața. Lucrul este posibil, căci cursul primar public este numai de o jumătate de zi.

Astfel, procedând, credem că am împlini principiul: copii la școala publică pentru cartea românească iar pentru învățământul religiei, a limbei ebraice și a istoriei evreești la cursuri speciale întreținute de Comunități.

În schimb Însă o atenție deosebită școlilor practice de meserii. Problema ne-a interesat și părerea ce o emitem mai sus, a fost publicată pe larg, în articolele de fond ale ziarului Opinia din anul 1920 numerile 4007, 4009, 4013 și 4017, precum și în ziarul „Tribuna Evrească“ din anul 1933 no. 62.

Învățământul la Iași se predă astăzi în 13 școli și anume: o grădiniță de copii, șapte școli de băieți, o eșivă și patru școli de fete cu o populațiune școlară de 2250 elevi și cu un buget de lei 3.034.000 repartizat astfel:

Grădina de copii, mixtă	306
Școala Cultura, băieți	259
Junimea No. 1	350
Junimea No. 2	450
Thora Aron Vodă	240
Pd. Roș „	850
Rufeni „	760
Păcurari	850
eșiva Beth Aron	900
Școala Steaua fete	300
„ Dr. Stern „	130
„ Reuniunea Femeilor	12
elite fete	220
„ Ort	130
elevi	
" buget	214.000
	236.000
	176.000
	240 000
	225.000
	131,000

104.000
270.000
~~475.000~~
173.000
375.000
315.000

școala Cultura.

Menționăm că școlile sub. No. 10, 12 și 13 (școala Ort este o școală elementară de meserii, școala Reuniunea Femeilor Israelite are clase complimentare, iar școala Steaua-David Herfzenberg are un curs profesional complet (5 clase).

Mai menționăm grădina de copii, înființată în anul acesta de școala Junimea No. 1, precum și clasa I și II complimentară dela

Iată dar un ansamblu întreg de școli cu programa statului, unde răsună limba românească și unde copii de cetățeni evrei sunt crescuți în dragostea pentru țară, căpătând iubire pentru poezia și muzica românească. În acest crez trăesc copii o zi întreagă, unde nu mai puțin adevărat aud și învață ceva din limba profeților și din istoria neamului milenar, căruia aparțin. Este o educație serioasă, o educație de pregătire pentru tot ce este bun, frumos și util.

Din aceste școli au răsărit elemente de seamă, care ocupă situațiuni însemnate în viața noastră socială.

Pregătirea vlăstarelor noastre, care ne-au făcut și ne fac cinste desigur se datorește dascălului evreu, care mizer plătit, îndurând de multe ori foamea și frigul, a făcut un adevărat apostolat în această direcțiune.

Dar la ridicarea și organizarea școalei evreiești, mai ales în

timpul dinainte de război, au contribuit minți luminate ca aceia a: Dr. L. Ghelerther, mare luptător pentru cauzele sociale, Dr. I. Nimerower distins cărturar, Isac Popper un distins stilist și comentatorul lui

Ronetti Roman, precum și defuncții Dr. A. Steurman-

Rodion, gazetar și literat fecund, care a lăsat perle frumoase în literatura română, Moritz Wachtel ctitorul gimnazului Moritz și Beti Wachtel astăzi localul întrebuințat de școala primară fostă Junimea

Dl. Dr. L. Ghelerther

No. 1, și David Herzenberg a cărui activitate prodigioasă și stăruință de fer a avut ca rezultat clădirea actualului local ai școalei Steaua din strada Anast. Panu.

Principiul de conducere și administrarea școalelor până acum

este acel al unei societăți formate din cotizanți și a căror fonduri sunt destinate pentru întreținerea școlii ce o patronează.

Evident, și trebuie s'o recunoaștem că munca comitetelor școlare a dat posibilitatea ca aceste școli să existe.

Astăzi însă din lipsă de oameni și poate și timpurile critice prin care treceam când fiecare este silit să gonească pentru a-ți putea menține existența, foarte puțin asigurată, mai toate comitetele sunt dezorganizate iar școlile sufăr din ce în ce mai mult, amenințate chiar de a fi închise.

Unele comitete școlare încep a se adresa Comunității cerând a se prelua școala nemai fiind în stare a o conduce.

Apel, la care Comunitatea a răspuns.

Astfel școala Junimea No. 2 este preluată și întreținută de Comunitate.

Pentru a veni însă în ajutorul tuturor școlilor, din inițiativa președintelui Comunității Dl. Ilie I. Mendelsohn, se constituie Uniunea Eforiilor Școlare cu scopul de a îngriji salarizarea corpului didactic.

Comisiunea compusă din D-nii: Ing. Buchman, și avocat Gherner, elaborează după planul Bucureștiului regulamentul după care școala noastră va fi condusă în viitor.

Astfel de la 1 ianuarie 1938 Corpului Didactic este salarizat de Uniunea Eforiilor Școlare. Evident ca orice operă nouă merge mai greu, dar acest organism de conducere va aduce un suflu nou în școala noastră, scoțând-o din nevoile mari în care se află.

Comunitatea astăzi subvenționează școlile cu suma de 1.000,000 lei anual adică o 1/5 din bugetul ei. Nu-i însă suficient bugetul școalelor e prea mare.

Ținând seama de greutățile financiare ale Comunității și în special de pauperizarea populației evreiești principiul de restrângerea

școalelor ar aduce economii mari, dar mai cu seamă ținând seama de noua îndrumare ce trebuie dată tineretului evreesc, principiul de mai sus se impune mai mult. Dar chiar așa cum există astăzi școlile ele trebuiesc să fie ale Comunității pentru că ea este cea ce trebuie să conducă și să îndrumeze.

Avem o pletoră prea mare de cărturari. Avem o pletoră prea mare de „Luft Menschen cum i-a numit prea bine Max Nordau.

Am părăsit meseria care e brățară de aur pentru a o înlocui cu ocupațiuni puțin productive și poate mai puțin demne.

Să ne dăm seama că timpurile ne impun alte orientări,

Este timpul să ne reculegem și această reculegere s'o facem prin întemeierea școalei de meserii, unde elevul să fie pregătit și din punct de vedere practic și cultural.

Mai mult, e nevoie de acest lucru când ne gândim că trebuie să pregătim tineri pioneri pentru Eretz.

Tot din acest punct de vedere trebuie să cultivăm tineretul nostru și în direcția agriculturii.

Opera înfăptuită de halutimii noștrii în Eretz este magnifică și dacă ne face cinste, să nu uităm că noi n'am făcut mult pentru ea.

Acele puține ferme existente, trăiesc în mizerie. N-au vitele necesare unei ferme, încăperile pentru halufimi nu sunt suficiente și ținând seama de aceasta putem afirma că totuși rezultatele sunt bune.

Am dat un pionerat mai mult de orice așteptare și grija oricărui bun evreu, ori care ar fi concepția lui politică, dat fiindcă Eretzul este salvarea noastră, orice sacrificiu în această direcție nu este prea mare.

Dacă în această direcție n'am făcut prea mult, în direcția cultivării tinerelului adult n'am făcut nimic.

Am lăsat în voia întâmplării acest tineret și la cheremul oricui, pentru a-l exploata.

Obligația noastră este a înființa cursuri libere, cursuri de educație, care să îndrumeze tineretul pe căile moralei judaice și al educației cetățenești.

Să și cunoască acest tinerel rostul vieții,

Și acest lucru se poate face ușor.

Puțină muncă și aproape nici o cheltuială.

Localuri avem suficiente, intelectuali care să facă cursurile avem și printr-o propagandă vie, vom avea și tineretul.

Privind o seară de Toynbeehall, ne convingem de dorul de care e animat tinerelul nostru pentru cultură.

Și încă un cuvânt pentru a termina această introducere, despre căminuri de ucenici.

Pentru încurajarea tineretului de a se deda meseriei e nevoie de căminuri de ucenici, unde să găsească un culcuș curat și hrană substanțială.

Nu se poate să lăsăm tinerele noastre vlăstare să se tuber-culizeze în acele mici ateliere sau chiar mari, unde muncind din frageda vârstă când trebuie să se desvolte, să rămână anchilozat din lipsă unei hrane mai substanțiale, — a unui dormitor igienic, a unei băi la timp, etc.

Și pentru aceasta e nevoie a se întocmi în școală fișele medicale și cele de capacitate de unde să reiasă capacitatea copilului din punct de vedere medical și al capacității în general care prin oficiul de orientare profesională să fie îndrumat spre meseria care li se potrivește din punct de vedere fizic și intelectual.

Datoriile acestea incumbă comunităților. Ele sunt regulatorul vieții noastre și ca atare ele trebuie să aibă rolul de îndrumător și făuritor al acestor instituțiuni.

Cu această introducere înțelegem acum să pornim la examinarea succintă a școlilor existente în orașul nostru, școli cu programa statului și cu dreptul de publicitate, unele din ele.

Vom încerca pe cât posibil a trece în revistă aceste instituții întreținute de banul public, prin contribuții directe și subvenții acordate de Comunitate.

Examinând istoricul lor vom da și acele figuri ale marilor ctitori sau conducători pentru a rămâne de pildă generațiilor viitoare.

- [Societatea Filantropică „Steaua” Școala primară și profesională de fete „DAVID HERZENBERG”](#)
- [Prima societate „Fraterna Israelită”](#)
- [Cantina Școlară](#)
- [Instituții de cult](#)
- [Localuri de rugăciuni](#)
- [TABLOUL SINAGOGILOR](#)
- [Începuturile teatrului evreesc](#)

Societatea Filantropică „Steaua” Școala primară și profesională de fete „DAVID HERZENBERG”

În anul 1906, avându-se în vedere lipsa unei școli pentru fete se pune baza unui societăți filantropice cu scopul—după cum spune art. I din statut „de a da instrucțiune primară și profesională fetelor israelite din acest oraș.

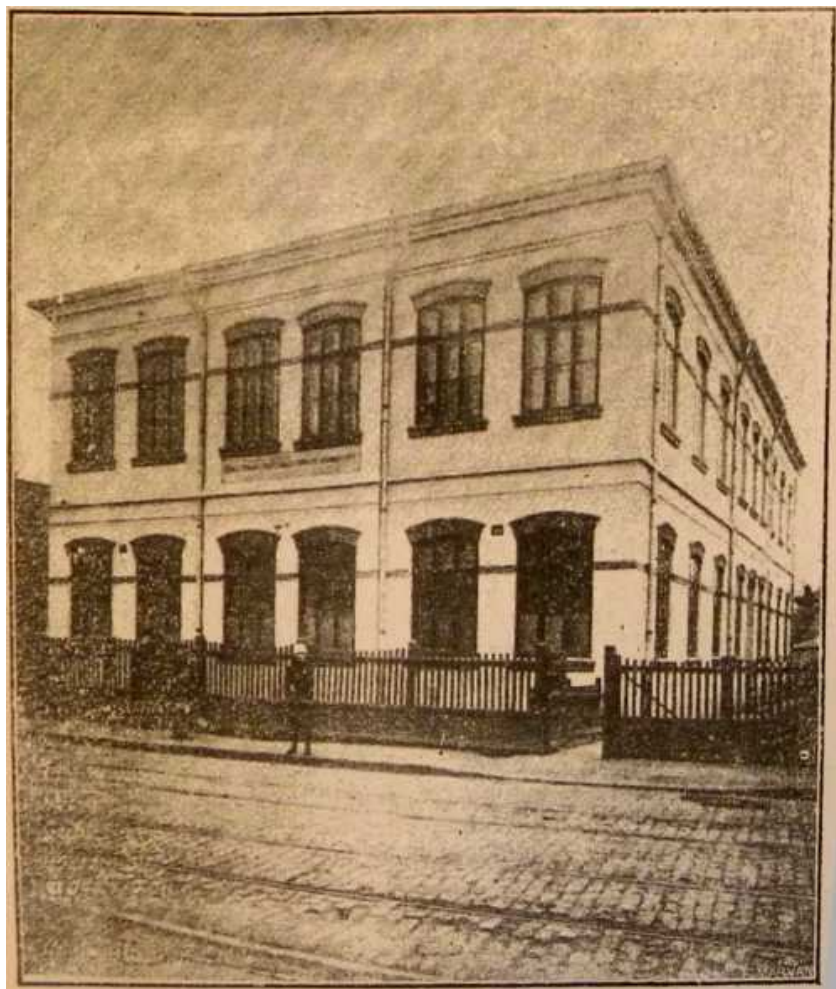
Societatea pornește cu o singură clasă și succesiv se com-pletează cursul primar, iar în anul 1909 se pune bazele cursului profesional care în 1914 ajunge la cursul complet.

Membrii fondatori ai școalei: Jaques Leibovici, M. I. Tenebaum, Zaharia Weiss, Rubin Goldbaum, Isidor Gropper, Moritz Brauchfeld, Natan Rosen, Simon Orenștein, Leon Silver și Isac Birnberg, duc o luptă grea și anevoioasă pentru completarea școa-lei, iar primul comitet compus din D-nii: Jaques Leibovici, M. Te-nebaum, David Herzenberg, Hugo Zaharia, R. Goldbaum, S. Rec-hler, I. Gropper, M. Braunștein, I. Marcusohn, A. Jurist și Zaharia Weiss, organizează societatea tipărind statutele și conduc școala din progres în progres.

Dar acelaș păcat care a urmărit la început toate școlile noastre a urmărit și școala Steaua: lipsa de local propriu. Școala Steaua vagabondează din local în local până când intervine munca uriașă și încăpățânarea diabolică a omului a cărui activitate se împletește cu viața multor instituțiuni și mișcări evreești anume
DAVID HERZENBERG.

Și-a dat seama că, numai având asigurat un local propriu școala va putea într’adevăr trăi și progresa și urmărind această țință începe munca lui de zi și noapte, neglijând totul, stăruind în dreapta și în stânga, până în sfârșit izbutește a da școlilor Steaua un local propriu, spațios ce este astăzi o fală a târgului.

Înzestrată, școala cu manual didactic, atelier de croitorie cu mașinele necesare și astăzi școala „David Herzenberg" prin rezultatele ei, este o binefacere pentru copilele noastre.

Școala Steaua—David Herzenberg

Fata prin absolvirea cursului profesional își va putea câștiga existența, sau își va face singură viitoarele ei toalete.

Cu această școală profesională dinpreună cu școala „Ort” am rezolvat în bună parte chestiunea unei meserii pentru fete.

Fie că a urmat cursul de croitorie sau cel de lingerie sau broderie, absolventa acestor școli este pregătită pentru viața sub toate raporturile atât acelor practice cât și intelectuale.

Căci trebuie să remarcăm cursurile superioare de limbă ro-mână și limba franceză ce se predau în aceste școli care dau o pregătire apreciabilă intelectuală elevelor care mai târziu se vor folosi în viață de aceste cunoștințe.

Mai adăugăm la toate acestea și educația aleasă ce capătă elevele în tot cursul învățământului.

Corpul didactic este selecționat și compus din elemente cu o pregătire aleasă pentru învățământ.

Directoarea școalei D-na Roza Sufrin licențiată în litere, A. Demetrescu, Moisë, B. Fani, Eizenștein, V. Darim, Marșic, Dascălu, M. Sandberg, Olga Moisë, Pepi Solomon, Roza Cron, Clara Weinștok, P. Koropcinchi, S. Kasswan, M. Goljenberg, I. Solomon. muncesc serios și capabil și de aceia avem acele frumoase rezultate ce ni le dă școala „David Herzenberg“.

Comitetul de Doamne și Domni care conduc actualmente societatea „Steaua” ce întreține școlile „David Herzenberg” muncesc însă din greu pentru a putea acoperi bugetul școalelor.

Totuși grație strădaniei președintelui Fred Șaraga secondat de D-nele A. Zoller, Weinberg, Margulies, și D-nii S. Rechler, Zaharia Weiss, Paker, B. Wachtel etc. școlile funcționează în mod normal.

Desigur prin crearea Uniunii Eforturilor Școlare problema întreținerii școalelor se va rezolva. Marele aport ce-l aduce Comunitatea Evreilor din Iași prin subvenția ce acordă școalelor va da puțința în viitor de a nu mai avea grijă de întreținerea școalei, bineînțeles dacă și enoriașii Comunității își vor face datoria.

Menționăm că societatea este persoană juridică iar cursul primar are dreptul de publicitate.

REUNIUNEA FEMEILOR ISRAELITE

Școală primară și complementară de fete

Și-a serbat jubileul de 70 ani. Actul constitutiv de întemeierea școalei n-avem. În schimb avem o controlă de gestiune a patru ani,

semnată pentru verificarea și control de Iacob de Neuschotz, Lotringer și Byck, purtând data anului 1871, de unde rezultă că instituție ia ființă în anul 1867.

Întemeiată din inițiativa femeieii evreice ea este condusă și astăzi de ea, mergând în plin progres.

Cu programa statului, având dreptul de publicitate atât pentru cursul primar cât și cel complimentar, întrunește anual 260 eleve.

Însemnăm printre membrele fondatoare pe Fany de Neuschatz care a donat 1500 galbeni pentru cumpărarea unui imobil destinat școalei, Ema Lothringer, Sara Byck, Adela Helin, Amalia Balaban, Ana Reischer, Sofia Daniel, Tiktin, de Waldberg etc.

Însemnăm conducătoarele comitetelor în persoană: Adelayda de Neuschatz, Mathilda Daniel, Paulina Ghelber, Rozalie Levin, Dr. Ochs sub a cărui diriguire școala cunoaște cele mai frumoase succese, secondată fiind de harnice tovarășe de muncă printre care menționăm: Gisele Weinrauch, Ella Wachtel, Angela Dr. Steurman, Becca Wachtel, Ana Lobel, Rosica Grunspan, Dr. Ghelman, Ana Kahane, Betty Wecsler, Olga Weinștein, T. Av. Weiller, G. Thau, J. Wecsler, precum și comitetul de cenzori compus din D-nii Willy Lobel, Moses Kahane, având în frunte pe veneratul și distinsul nostru concetățean Dr. N. Ochs.

Grație donațiunilor, școala are localul propriu, după ce multă vreme a rătăcit prin diferite localuri particulare situate în str. Alexandri, Banu etc. localul higienic, încăpător, curtea spațioasă baie școlară.

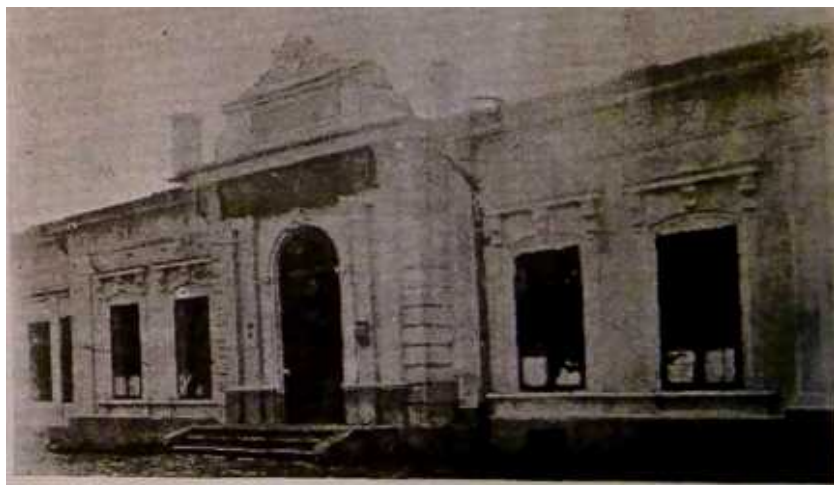
Datorită ajutoarele lui I. C. A. și mai târziu Joint Distributi-on Committee apoi Hilfsverein der Deuscher Juden și al Comunităței

școala a progresat și astăzi putem afirma după acele frumoase procese verbale de inspecțiuni că ea ocupă un loc de frunte în învățământul nostru.

Pornită cu mijloace modeste și cu o directivă care la început își avea explicațiunea, prin influența acelei distinse directoare care a

păstorit această școală aproape 50 de ani și care a avut o educație nemțească, școala intră în fâgașul ei natural deabea în anul 1894 când se aliniază între școlile israelito-române cu programa statului.

Comitetul școlii, dându-și seama de necesitatea de îndrumare a copilului de evreu spre o muncă practică, pentru o independență a femeie evreice chiar în paturile modeste ale populației-nei noastre, pune bazele în anul 1925 cursului complementar de croitorie.

Școala Reuniunea Femeilor Israelite

Și dacă munca fără prejet al conducătoarelor au dat roade așa de frumoase, să nu uităm că au fost secondate și de un corp didactic distins.

Vom aminti aci două figuri cari vor rămânea desigur în veci neuitate Ana Sternberg și Colomba Grossvald care au deținut direcțiunile școlii, secondate de mulți dascăli care au trecut și ei în lumea celor fără de păcate.

Astăzi direcțiunea este condusă de D-ra R. Brochman ajutată de dascălii care n'au decât satisfacția muncii lor.

Pentru acei cari urmăresc de aproape aceasta instituțiune, pot vedea munca neobosita și pricepută a femeii noastre și dacă probabil dintr'o gentileță față de sexul tare au pus cenzori reprezentanți de ai lui, Doamnele au dat dovadă de atâta hotărâre de a pune in practică ideia conducătoare de a da lumină copilelor de evreu, încât nu mai au nevoie de nici un certificat.

Notă. Această instituție in masele largi se mai numește și școala Neuscholz deși a fost o inițiativă a unui grup, întemeierea ei. Probabil că a-ceastă titlatură de școala Ne-uschotz vine de la faptul că soția marelui filantrop Iacob von Neuschotz a lăsat prin testament un prim fond de 1500 galbeni pentru cumpărarea unui local destinat școa- Et.y Dr. Ochs

lei ce deabea se întemeiază. Credem că nu-i deplasat să dăm câteva fragmente din testamentul Adelaide Baroneasă de Neuschatz, a doua soție a lui Neuschotz, pasage din care se poate vedea grija de cele obștești ai foastei conducătoare a școalei „Reuniunea Femeilor Israelite”.

Academiei Regale de muzică din Munchen, fiica mea Roza Benedicta îi va da sub denumirea de Fondațiunea Adelaide Neuschotz un capital de 20.000 lei a căror venituri vor fi întrebuințate spre a se procura muzicanților ce au nevoie de întreținere și mijloace pentru redobândirea puterilor.

Un capital în bonuri cu un venit anual de 1200 mărci, lăsă Institutului Regal Bavarez pentru orbii din Munchen pentru a se ajuta pe orbii de război.

Am depus o dispoziție la primăria din Munchen cerând arderea corpului meu, iar cenușa să fie așezată lângă soțul meu. În-

mormântarea mea să fie simplă iar în fiecare an de ziua morții

mele precum și la 15 Ianuarie a se da câte 100 mărci societății

voluntare Salvare din Munchen, însă numai când se va evita din

partea acesteia societăți respectiv din partea direcțiunii sale, orice deosebire de confesiuni.

Veniturile casei dobândite de mine în Pasing se vor da pe câte trei ani sub denumirea de fondațiunea Adelaide Neuschotz la artiștii săraci, pictori, sculptori, sau arhitecți, de religiune mosaică, pentru instruirea lor. În caz de aplicațiune specială sau a unor rezultate foarte favorabile se vor da veniturile și pe al patrulea an. Candiđații la bursele din fondațiunile mele trebuie să se distingă în afară de aplicațiunea lor și prin moralitatea, sărguință....

*

* *

...Asemenea și orfelinatul Neuschotz din Iași care există de mai bine de 40 ani și care este întreținut de către familia Neuschotz, D-lor vor avea de examinat socotelile și de fixat bugetul.

*

Părăsesc viața cu conștiința că m-am silit întotdeauna ca să fie dreaptă și să-mi îndeplinesc fără încetare îndatoririle mele.

Plină de recunoștință, îmi aduc aminte de iubirea și de respectul ce mi l-a arătat în tot timpul vieții mele, rudele și amicii, toți mi-au rămas credincioși până la moartea mea. Amintirea iubitului meu soț cu care am fost atât de nemărginit de fericită mi-a fost întotdeauna sfântă și sunt ferm convinsă că această ultima mea voință corespunde întocmai dorințelor și vederilor sale.

Și încheind testamentul scrie pentru fiica sa Rosse Benedicta „Privește fără frică în viitor. Îți doresc ca cel mai frumos noroc să-ți fie hărăzit acel de a lucra pentru binele semenilor tăi în sensul gândului părinților tăi, care te binecuvântează.

Am reprodus aceste pasagii pentru a arăta cum au înțeles înaintașii noștri să testeze din averea lor și cum erau preocupați de binele semenilor încât urarea din urmă pentru copilul atât de scump este: să-i fie hărăzit acel noroc de a putea lucra pentru binele semenilor.

Sunt învățăminte de o înaltă etică morală demne de urmat.

Corpul Didactic, care aduce prestigiul școlii se compune din D-nele R. Brochman, Directoară, F. Blumenfeld, G. Goldenberg. D. Leibovici, R. Fainboim, S. Frichelstein, R. Faivilovici, A. Her-șcu, D. Schwartzman, I. Haimovici și A. Elischka.

ORT

Școala complementară de fete

În darea de seamă a comitetului pe anii 1923-1928 Societatea pentru răspândirea muncii industriale și agricole pentru evreii din România „ORT” societatea recunoscută ca persoană juridică prin sentința Trib. Iași sec. I-a sub No. 294/926 găsim explicația nevoiei de a se creia o școală industrială pentru elevele evreice din Iași.

„Războiul prăbușind cu desăvârșire pătura de mijloc evre-ească și aceasta resimțindu-se cu deosebire în orașul nostru, societatea mondială ORT care are de scop sprijinirea și îndrumarea Evreilor

spre meserii, munca industrială și agricolă ne-a ajutat la crearea unei școli de meserii".

Odată porniți pe această cale și văzând situațiunea tristă a ucenicilor noastre, aruncate în atelierele neigienice unde din diferite cauze rămân pe de o parte fără nici o cultură și pe de altă parte nu pot învăța în mod sistematic meseria pentru a le asigura astfel existența, a fost motivul determinant pentru deschiderea școalei de meserii „ORT” în care cultura și munca sunt deopotrivă învățate de copiii noastre.

Iată dară pentru care motiv școala ORT a fost înființată.

Că a fost nevoie de o asemenea instituție este dovada celor 50 elevi ce se înscriu în primul an încetul cu încetul școala

Atelierul de fete „Ort"

căpătă amplexarea și astăzi transformată în școala primară
complimentară cu caracter industrial, dând astfel posibilitatea
elevelor cu aptitudini pentru carte—prin trecerea unui examen
diferențial— să poată urma în clasa 4 secundară.

Se acordă o gratuitate mare, cantină și rechizite elevelor lipsite de
mijloace.

Școala instalată la început în câteva încăperi puse la dispoziție de
școala Reuniunea Femeilor Israelite, apoi în localul Junimea No. 1,
astăzi este definitiv instalată în localul școlii Cultura, la care s'a

adăugat un etaj. Prin căpătarea acestui local școala și-a putut deschide ateliere spațioase unde se confecționează multe comenzi în branșa croitoriei și lingeriei.

Comitetul de conducere sub președinția D-lui M. I. Moscovici, secondat de ceilalți membri ai Comitetului și anume Dl. H. O. Spigler, H. Grinberg, C. Moscovici, H. Lobel, T. Hammer, Weissman, M. Schwartzman, R. Spigler, B. Sand, Gorîșnic, A. Ellin, S. Simovici, Sadagurski, Aronovici, și D-nii Simovici Weissman și D-na R. Climberg, a căruia activitate muncă și destoinicie, sunt demne de toate laudele, muncește cu spor și astăzi cu multă mândrie poartă să spui: „munca noastră a dat roade frumoase”.

Corpul didactic al școlii se compune din elemente destoinice autorizate de Minister și printre care se enumeră: A. Elișca R. Taller, F. Lazarovici, S. Dadivsohn, S. Smucler, H. Ieșive, M. Einhorn, H. Spanier, B. Binder, D. Schwartzman, A. Fierșcu.

Peste tot și toate însă veghează ochiul vigilent al președintelui M. I. Moscovici.

CULTURA

școală primară de băieți

În ziua de 15 Februarie 1804, o mână de oameni Inteme-ează societate Cultura și înscrie pe frontispiciul ei deviza ; „a procura învățământul necesar copiilor israeliti din Iasi.

După câteva luni de funcționare, societatea inaugurează două școli cu clase paralele, care au un număr de 583 elevi.

„E ușor de a proiecta înființare de școli, sustinute din contribuțiuni particulare, însă e greu de a pune în practică”, spune comitetul acestei școli în darea de seamă din 1904 și întrăadevăr avea dreptate.

Totuși aceste școli au luat conduse zeci de ani și generații după generații s'au adăpat aci la izvorul de cultură.

Manifestația făcută la deschiderea școalelor, cortegiul de sute de

copii, având în frunte oameni de iniimă și de ispravă, parcurgând străzile Ștefan cel Mare, Golia (Cuza Vodă) și Albă (Elena Doamna) a arătat, pe de o parte isprava legii din 1894, iar pe de altă parte, străduința Evreilor de a împiedica roadele acestei legi nefaste. Măreț era acest convoiu de copii, cărora închizându-li-se posibilitatea de a se adăpa la izvorul de cultură românească din școlile publice, nu le-a rămas altceva decât să recurgă la inițiativa particularilor.

Societatea începe a funcționa cu 22 membri fondatori 57 patroni și 330 membrii activi, cu o contribuție totală de 20.900 lei, la care se mai adaugă și lei 9.000 depuși din partea a nouă membri onorifici. Față de valuta actuală, suma de mai sus reprezintă o valoare extraordinar de mare, mai ales față de veniturile de azi ale școalei.

Dar nu numai veniturile au scăzut, dar au dispărut și acele mari figuri care au stat în fruntea școalei, căci aceasta școală a avut norocul să fie condusă, din punct de vedere administrativ, de

mari figuri, după cum și din punct de vedere didactic, nici-o alta instituție similară n'a avut astfel de conducători.

Sub asemenea auspicii, desigur nu este de mirare că a stat în fruntea instituțiilor școlarești după cum iar nu-i de mirare că după ce a răătăcit prin localurile unde astăzi este Institutul de Chimie (Str. Seulescu), sau unde a fost localul Societății Pâinea săracilor din str. Palat, unde este astăzi instalat Inspectoratul Sanitar din str. Elena Doamna, a ajuns ca în anul 1910 să-și inaugureze splendidul local propriu din str. Gh. Mârzescu, local spațios, igienic, și situat în plin centru, având în față o grădină, precum și o curte spațioasă.

Datorită muncii, în special a defunctului M. Shnilrer și a sprijinului dat de Societatea J. C. A., școala Cultura scapă de acea rătăcire din local în local, iar elevii, care vin din păturile cele mai nevoiașе, se vor adăposti de azi înainte în localul propriu.

Dacă pentru învățământul primar societatea Cultura a făcut eforturi, atât de mari, dând învățământ aproape gratuit la 500-600 elevi anual, nu mai puțin a fost activă și pe tărâmul învățământului secundar.

În urma propunerii Domnului Max Kaufman-Dan, cunoscutul ziarist ieșan și cu concursul fraților M. H. Goldenberg, Gheltzer, Sand, Duff, Gheller, Ghinsberg, Reinhorn, Hellman, End, Jurescu, Spaier, Rohrllich, Peckelman, și Karmisch, loja B'nei Brith pune în anul 1899 bazele unei școli comerciale practice, sub direcțiunea Dr. I. J. Niemirower, având pe Dr. Karpel Uppe ca director al co-misiunii școlare, Angel ca director, Ghinsberg, care a făcut un curs gratuit, iar corpul didactic format de Schertzer, Mescher, Gei-ger, Weiselberg și Brandmark.

Școala însă numai după 2 ani de funcționare, fuzionează cu școlile societății Cultura, iar de la această dată, este condusă și întreținută de societatea Cultura, dând absolvenții cu cunoștințe practice comerciale.

Și astfel Cultura continuă a răspândi torțe de lumină în masele evreești, ani de-a rândul, prezentând la examenele oficiale generații întregi de copii.

Intervine însă războiul și școala Cultura, care are înscriși 519 elevi pentru anul școlar 1916/1917, nu se mai deschide, localul fiind pus la dispoziția armatei pentru un spital militar.

Aceasta durează până în toamna anului 1919, când societatea

Cultura reîntră în posesiunea localului, însă cu un perete dărâmat,

fără ferestre, cu pereți juliți, uși fără tăcămuri, deci o nouă grijă pentru membrii comitetului.

Acum, ca și în ultimul timp, intervine marele gospodar Iacob Hirschensohn și auloritatea lui Isac Popper, secondăți de directorul H. Gherner, și în mai puțin de 3 luni, școala își recapătă aspectul normal dinainte de războiu.

Dl. Iacob Hirschensohn

Școala nu mai este însă populată ca în. ființarea ei. Copii noștri trec la școala publică.

Cultura cedează o parte din săli școalei de fete Ort, două săli grădini de copii și două săli societății Macabi. Ea ajunge un fel de casă evreească (în mic). Aci se țin consfătuirile privitoare la organizarea Comunității, aci ființează sediul Asistenței sociale, contenciosul U. E. R. etc.

Trece apoi sub conducerea energică a Ing. Leon Brill care administrează și îngrijește până astăzi, aproape singur. Ici, colo dacă mai are un ajutor din partea cuiva. Inginerul Brill face eforturi supra-omenești de a menține această instituțiune, cu tot ajutorul subvenției pe care îi acordă Comunitatea.

Înainte de a da tablourile acelor care s'au ocupat cu administrarea

societății Cultura, astăzi persoană juridică și de școală Cultura, cu drept de publicitate, mai avem datoria să amintim de un fapt imortalizat în placa de marmoră din holul localului și a-nume de vizita regală a M. S. Regina Maria și a prințeselor de a-tunci, actuala Regină a Jugoslaviei- Marioara și a prințesei Elisabeta fapt istoric care, precum am spus, este imortalizat într'o placă de marmoră cu următoarea inscripție:

„Școala Soc. Cultura"

„În ziua de 16 Mai 1916 M. S. Regina Maria în-„tovărășită de A. A. L. L. R. R. Principesele Elisabeta și „Marioara au împărțit în localul nostru Dania Regală a-„jutoare bănești la 106 jamilii israelite și totodată au „binevoit să viziteze așezământul nostru cultural."

Spicuind dările de seamă ale soc. Cultura putem observa pe lângă ordinea ce a domnit în administrație dar și tablouri interesante de mișcarea elevilor, procentajul de retragere, de absolvire etc.

Dar mai observăm și unele curiozități pentru timpurile actuale.

Dl. ing. L. Brill

Așa de exemplu din darea de seamă pe anii 1896-1897 observăm că

bilanțul a fost supus apro-bărei Consiliului Comunal fapt ce reiese din următoarea viză pusă pe darea de seamă :

Primăria Comunei Iași Pe baza raportului comisiunei financiare și a votului consiliului acestei comuni din ședința dela 26 Martie a. c. se aprobă darea de seamă a societății Cultura pe anul școlar 1897 care cuprinde atât la venituri cât și la cheltuieli suma de Lei 25.343 bani 70.

Primar

ss C. Lappedatu

Secretar

ss N. A. Bogdan

No. 7631

1897 luna Martie 31

Din darea de seamă pe anii 1905-1906, aflăm că lucrările de desen și caligrafie, hărți, și lucrările de statistică a cancelariei societății, prezentate la expoziția jubiliară din 1906, au fost recompensate cu „Medalia de bronz” și mențiune onorabilă. Tot această dare de seamă cuprinde instrucțiuni privitoare la modul cum trebuie să se facă inspecțiile corporale, ale cărților și rechizitele școlare,

instrucțiuni întocmite de Dr. L. Cheierter și cari ar putea fi un îndreptar minunat și astăzi pentru dascălii noștri.

Cuvine-se, am spus mai sus, să arătăm pe acei cari au stat în slujba Culturei, precum și pe acei cari zi de zi, ceas cu ceas au lăsat din sufletul lor, din tinerețea lor, făcând un adevărat apostolat pentru educarea copiilor noștri.

Școala Cultura și Ort (în reparație).

Unii din ei nu mai sunt, au trecut in lumea de veci, alții însă, mai continuă să lumineze mințile copiilor noștri și astăzi.

Să începem:

COMITETELE Comitetul de alcătuirea societății 1894 Președinte Leon Daniel, Vice Președinte I Dr. H. Tiktin, Vice Președinte II Solomon Rapaport, Secretar Dr. N. Weisengrun, Casier General Sig. Schwartz, Casier Auxiliar Dr. Ph. Margulies.

Membrii: Cohn-Drăcșineanu, E. Feinblat, B. Goldner, Dr. H. Herzenberg, Louis I. Klingher, Isac Leibovici, Ios. Schnirer, Mattes, Dr. Gh. Unter.

Comitetul societății 1895-1896-1897 Președinte Mayer Weisengrun, Vice Președinte I Director Dr. H. Herzenberg, Vice Președinte II Dr. H. Tiktin, Secretar Cohn-

Drăcșineanu, Casier General Dr. Ph. Margulies, Casier Auxiliar L. Fichtner.

Membrii: Feinblatt, M. Gelber, A. S. Goldenthal, Abr. Hir-

schensohn, Sig. Levin, S. Olivenbaum, W. B. Wechsler, H. Rosenbaum.

Comitetul societății 1898-1899 Președinte Mayer Weisengrun, Vice Președinte I Dr. H. Tik-tin, Vice Președinte II A. S. Goldenthal, Directorul școalelor Lupu Weisengrun, Secretar Sig. Levin, Casier General Dr. Ph. Margulies, Casier Auxiliar Isac Popper.

Membrii: Ing. Ign. Diamant, M. Gelber, Abr. Hirschensohn, Rabin Dr. Niemirower, S. Olivenbaum, Leo Popper, Heinr. Rosenbaum, M. Schnurer.

Comitetul societății 1899-1900, 1900-1901, 1901-1902, 1902-1903 Președinte M. Schnurer, Vice Președinte I M. Gelber, Vice Președinte II Ed. Lobel, Secretar Isac Popper, Casier General Dr. Ph. Margulies, Casier Auxiliar Iacob Hirschensohn.

Membrii: Dr. Ph. Blumenfeld, d. M. Cohn-Drăcșineanu, Ing. Ign. Diamant, Finckelstein, Klepper Michel, Dr. I. Niemirower. Schnurer David, Dr. A. Steurman, Wachtel Moritz.

Comitetul societății pe anii 1904, 1905, 1906, 1907 Președinte M. Schnurer, Vice Președinte I M. Gelber, Vice Președinte II E. Lobel, Secretar I. Popper, Casier General Dr. Ph. Blumenfeld, Casier Auxiliar Iacob Hirschensohn.

Membrii: Cohn-Drăcșineanu, Ing. Ig. Diamant, Ing. I. Finckelstein, Dr. L. Ghelerter, Klepper Michel, Dr. Ph. Margulies, Rab. Dr. I. Niemirower, Ios. D. Schnurer. Dr. A. Steurman, Wachtel Moritz.

22 Iunie 1908

Președinte M. Schnurer, Vice Președinte I M. Ghelber, Vice Președinte II Ed. Lobel, Casier General Dr. Ph. Blumenfeld, Casier Auxiliar Ph. Posner, Secretar I. Popper.

Membrii: Ing. Ig. Diamant, Dr. L. Ghelerter, I. Hirschensohn Leon Iuster, Dr. I. Niemirower, Klepper Michel, M. D. Schnurer, Stern Solomon, M. Wachtel.

1910-1911, 1911-1912, 1912-1913 Președinte M. Schnurer, Vice Președinte I E. Lobel, Vice

Președinte II Dr. Ph. Blumenfeld, Secretar Isac Popper.

Membrii: I. Hirschensohn, Dr. L. Ghelerter, Ing. L. Brill Ing. I. Friedman, Max Diamant.

1913-1914 1914-1915; 1915-1916

Președinte Ed. Lobel, Vice Președinte Dr. Ph. Blumenfeld, Secretar Isac Popper, Casier I. Hirschensohn.

Membrii: Max Diamant, Ing. I. Friedman, M. Braunștein.

1916; 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926

Președinte I. L. Steinberg, Vice Președinte Dr. Ph. Blumenfeld, Casier I. Hirschensohn, Secretar Dr. D. Fruhling.

Membrii: M. Zaleș, I. Zoller.

Deasemenea se coopeaza în comitet pe D-nii M. Apfelbaum și B. Horovitz.

Și însfârșit urmează comitetul constituit prin actul constitutiv când societatea capătă personalitatea juridică, dintre care mai figurează și astăzi D-nii:

Președinte Ing. L. Brill, Vice Președinte M. Isac Moscovici, Secretar General Av. H. Gherner, membru Dr. D. Frtlhling, Io-sef Iacob, I. L. Margon, I. L. Holtzman.

Este prima școală cu drept de publicitate în orașul nostru consacrată astfel prin decizia No. 59 din 19 Aprilie 1932.

CORPUL DIDACTIC AL ȘCOALEI

În decursul anilor s'au perindat în această școală având conducerea didactică:

Directori: Dr. H. Tiktin, Lupu Weisengrun, Dr. H. Herzen-berg, Dr. F. Blumenfeld, Dr. I. Niemiower, Dr. L. Ghelerter, Isac Popper, M. Barat, H. Gherner și A. Elișca, iar ca institutori în 1894-1897:

F. Ilutza, A. Voișel actuala A. Nicolau, Dr. Al. Vasiliu, Th. Iordan, Maria Vinograschi, Sofia Raicu, V. Handoca, L. Grebincea, Ilie Goldenkron, I. Naftalovici (Nadolovici—fost mare artist berlinez) Sofia Waldman, P. Blasian, I. Tincoca și apoi în anii următori: Ilie Glantzer, Nina Adler, A. Speier, A. Feldstein, I. Schvartz, M. Schvartz, Ilie Ilievici, Rosa Bergher-Sufrin, A. Magder, Herșcu Moise, Adler Pepi, Canner Samoil, Casvan Elias, Brandmark, M. Magder, Jurescu David, Fainsilber, Dobreanu, Hefter, Adler Sali, M. Guttman, Clara Enghel- actuala soție a D-lui M. Isac Moscovici, M. Steinberg, Maria Kohn și Av. Packer.

Actualmente corpul didactic se compune din: A. Elișca, director, Maria Vinograschi, A. Nicolau, Fani Gherner, Weinstok,

Feinboim și Waxler, iar la cursul complimentar R. Taler, D. Belotinschi, A. Zalman, H. Haimovici.

Și pentru încheiere vom da și inscripția interesantă de pe placa de marmoră din holul școlii care marchează două epoci importante din viața societății și al școlilor „Cultura” și anume Întemeierea ei și clădirea școlii:

SOCIETATEA „CULTURA” DIN IAȘI Înființată în urma promulgării legii învățământului primar din 1894. Școlile societății au început să funcționeze la 1 Martie ace-laș an, biroul primului comitet fiind astfel constituit:

Președinte Leon Daniel, Membri Dr. H. Tiktin, S. Rapaport, Dr. N. Weisengrun, Sigmund Schvartz, Dr. Ph. Margulies.

Iar aceasta clădire a fost ridicată prin subscripție publică și cu ajutorul împrumutului acordat de Soc. „Ica” din Paris prin reprezentantul ei Is. Astruc, în anii 1909, 1910, Biroul comitetului alcătuindu-se astfel

Președinte M. Schnurer.

Membri: Moritz Gelber, Eduard Lobel, Isac Popper, Dr. Ph. Blumenfeld, Iacob Hirschensohn, Dr. L. Ghelerter.

Moritz și Betty Wachtel

Una din școlile cele mai vechi din localitate este Junimea No. 1, Moritz și Betty Wachtel. Fondată parese între 1864-66, continuă a funcționa fără întrerupere până în ziua de astăzi, cu mai puține nevoi și lipsuri ca celelalte instituțiuni, dat fiind rezervele de fonduri și legate ce le posedă.

Într'un local propriu cumpărat la 1870-1875 de către Obstea Israelită cu prețul de 2000 galbeni iar bezmanul plătit Bisericii Curelari indică suma de 220 lei anual.

În 1196 localul este restaurat și mărit prin sprijinul acordat de Soc. I. C. A.

Azi scoala funcționează într'un local spațios datorit donatiunei soților Moritz și Betty Wachtel dat fiindcă vechiul local a fost expropiat de Primăria Municipiului Iași pentru alinierea străzii Să-rărie, unde se află așezat și actualul imobil.

Printre primii fondatori și conducători citim: Frații Schwartz-feld mari cărturari, Dr. Tausing, Margoses. L Bick, Goldbaum, având mai târziu în frunte popularul medic iesean Dr. C. Lippe.

Inaugurarea acestei scoli se face cu mult fast, luând parte și Primul Ministru și Ministrul Instrucțiunii de pe atunci marele bărbat Mihail Cogălniceanu.

Iată cum descrie eruditul S. Coldbaum în ziarul Israelit din Lemberg, întemeierea scoalei Israelito-română:

În școlile primare ale statului nu se găsea pe atunci (1858) nici un elev de rit mozaic. Școli de ale comunității nu se găseau iar azilurile confesionale (Hedurim) nu se aflau decât în părțile de jos ale orașului iar în Azilurile confesionale superioare unde se învăța Biblia și Talmudul, populația școlară era neînsemnată. Urmă-tor unui principiu: unde nu-i bărbat, silește-te să fii bărbat" m'am hotărât să înființez școli la Iași. Am lansat un manifest care avu

răsunet—manifest publicat în ziarul Hamagid. Focul a mocnit. Era

nevoie numai de scânteia care să-I aprindă.

Patru oameni de vază m-au prins în mijlocul lor și am întemeiat în Iași prima școală Israelito română din Moldova.

S. Goldbaum

Până la inegalab Iul Neuschotz am fost toți galițieni. Toți aceștia cu deosebirea baronului Waldberg și scriitorul acestor amintiri, nu mai sunt în viață, prin opera lor însă amintirea le va fi vecinică.

Ionas Byk un fiu al Brody-ului șeful casei de bancă A. M. Byk și Fii din Iași a fost figura cea mai de seamă dintre noi. N-a fost un învățat ca fratele său S. A. Byk din Lipsca bancher și cugetător, care semna trate și scria opere filozofice despre Aris-totel și estetică, dar a fost cum rar altul, un suflet distins, iubitor de oameni un luptător pentru drepturile evreilor și un adversar al prejudecăților lor

Despre Dr. Fraenkel și Neuschotz nu voiu mai voroi, căci am pomenit de ei in alte ocaziuni, oameni ce săriau la datorie ori de câte ori era vorba de ceva bun și util.

Moses Waldberg, baron austriac, a fost singurul ortodox printre noi; un cap admirabil, un talmudist renumit, cunoscător al lim-bei românești și al legiuirilor, este tot un fiu al Lemberg-ului ca și

scriitorul acestor rânduri.

Waldberg n'a fost decât câțiva ani membru al Com. școlar și când mai târziu și-a dat demisia din acest comitet din cauza deselor sale călătorii de afaceri, comitetul se completează cu David Lolringer care era de acum legat de noi prin influența sa cea mare ce avea asupra noastră.

În fruntea guvernului Moldova-Valah sub domnia pământeanului și modernului domnitor I. A. Cuza, a fost atunci ministru prezident și ministrul Cultelor Mihail Cogălniceanu, a fost un mare om. El ajută începutul nostru în cel mai înalt grad. El nu numai că admitea budgetul nostru (bineînțeles din fondul comunal) ca și

planul nostru de învățământ, dar ne-a numit—ca ministru al Cultelor—consilieri școlari, cu toate că am fost străini. Ne-a dat drepturile și valabilitatea certificatelor noastre și ia parte, în persoană la deschiderea școlii noastre pentru a ține un discurs de inaugurare care se termină cu aceste vorbe în rândurile armatei și în rândurile școlare să se lege pentru toată viața camaraderie fără deosebire confesională, care să ducă la înfrățirea tuturor și care

Școala Moritz și Betty Wachtel fostă Junimea No. 1

Școala Moritz și Betty Wachtel fostă Junimea No. 1

este dorinta mea cea mai mare.

Așa vorbea pe atunci Primul Ministrul lui Cuza, în public, oficial, în numele guvernului și al domnitorului său.

Cât de mare era nevoia pe atunci de școli, cât de puțină recalcitranță găseau ele în popor, se vede după năvala ce au dat.

După un an am fost nevoiți să deschidem, afară de școala principală încă 3 școli paralele fiindcă numărul școlarilor trecuse de 2000.

Dar afară de această școală principală cu 4 clase și a filialelor școalelor cu 2 clase, a căror program corespundea cu programul din școlile publice, cu singura deosebire că se făcea și în-vățământul limbei ebraice, am mai deschis o școală cu mai multe clase așa numită școală rituală dogmatică unde în fiecare zi se

învată Biblia 2 ceasuri, Mișne și Talmud 3 ore, 2 ceasuri limba țării și matematicile.

Perspectiva în viitor, ne obligă de a educa copiii pentru rabinii și profesori de religie care nu puteau ieși din școlile normale. Curios este că și profesorii superiori au fost galițieni. Printre a-ceștia B. Gross din Lemberg și A. Nacht, bine înțeles n-au fost dascăli de profesie, ci talmudiști de profesie care și-au însușit foarte repede metoda de predare a acestor obiecte. Odată cu plecarea domnitorului Cuza, și aceste instituțiuni decad fiind scoase de sub protecția legii.

Nu rămâne decât o parte din școală care trece sub conducerea Dr. K. Lippe. Școala rituală dogmatică unica în felul ei, a dispărut și ea".

Corpul didactic al școlii era alcătuit din cele mai distinse figuri ale învățătorimii ieșene : marele nostru prozator Ion Creangă Tincu Arbore, Ioan Nădejde, Săvescu, Rădulescu, Urziceanu, mai târziu fr. Hefter, M. Moscovici, Rorlich, Helman, Herman etc.

Astăzi școala are efectivul de elevi mai redus, iar corpul didactic ce predă învățământul românesc după programa statului, precum și limba ebraică se compune din D-nii J. Olivenbaum care e și directorul școlii, Debora Leibovici, Betty Canner, S. Belotin-seky, și B. Edelstein, iar școala este condusa de un comitet în fruntea căruia stă fostul ajutor de Primar al Iașului Dl. Ionel Fruh-ling având ca membrii în comitet pe D-nii H. Rothenberg, W. Weinberg, S. Rosenzweig, I. L. Kiselovici, I. Eisenhendler, I. M. Moscovici și Irig. Brill.

Școala este înzestrată cu baie și cantină școlară.

Aci trebuie să menționăm și munca rodnică ce a depus defunctul Jaques Leibovici, donațiunea Moritz Wachtel și mai presus de toate munca și prestigiul ce l-a dat acestui așezământ Dr. Ste-urman-Rodion, care a fost multă vreme directorul școlii.

Ca document despre mersul școlii în anul 1866, reproducem mai jos următorul proces-verbal aflat în arhiva Spitalului Israelit și semnat de inspectorul școlar de pe atunci: Ciuhureanu.

1866 Martie 21

21 Martie

Spre știința alăturându-se la acta obiectului sa) Goldenthal

Ionel Fruhling Presedintele scolei Moritz si Betty Wachtel

Domnilor Epitropi,

„Subsemnatulu delegatu findu de dv. prin adresa cu No. 133 de a merge la școala publică din Păcurari israelito—Română în unire cu D-lu Sacsenbergu delegatu din partea Onor. Epitropii am și pașitu în ziua de 13 a corentei unde constatatu un rezultatu mulțu-mitoru după cum se pote vede din cataloagele semestriale aice anec-sate.

Primiți asigurarea conside-rațiunilor noastre.

M. Ciuhureanu

în asistența mea sau operat examen S. Saxenberg

Domniei Sale

D-loru Epitropi ai Comunității Israelite din Iași

Junimea No. 2

Școală primară de băeți

În Podu Roș, numit astfel după podul ce trece apa Bahluiului, făcut de domnitorul Sandu Sturza, locuit de mase compacte de evrei, se ridică o clădire în stil românesc adăpostind școala numită Junimea No. 2, local ridicat din osârdea multor oameni umili ca și car-tierul în care se află.

După multe perigrinări și amenințări din partea autorităților școlare, de a fi închisă căci școala devine din ce în ce mai populată, din mila și munca oamenilor de bine se strânge fondul necesar de 35.000 lei pentru clădirea ce trăește și azi și în cuprinsul ce mărginesc zidurile, copii nevoiași, poate cei mai nevoiași din târgul nostru, învată limba românească și cea ebraică. Un focar de lumină într-un cerc întunecos. Cine cunoaște cartierul Podu Roș cu mahalalele ce-l înconjoară: Mahalaua Broscăriei, a Brunetelor, a Blondelor-mahalale pline de mocirlă, poale să-și dea seama de ce folos a fost întemeierea unei școli în acest loc. Dealmintrelea și statul înfreyine în acest cartier 5 școli primare.

De aceia a fost o zi de sărbătoare când s-a îngropat în temelii acest document:

ACT COMEMORATIV

Punerea pietrei fundamentale la edificiul primei școli primare de băeți Israelito-Română Junimea

Astăzi 25 Mai 1908, în anul al XXXXIII-lea de Domnie glorioasă a Majestătei Sale Regelui Carol I și a Ma-jestătei Sale Reginei Elisabeta.

Noi jos iscălitii, doritori a da fiilor de Evrei puțința

de a se instrui și deveni elemente folositoare lor și socie-tății.—

Cu ajutorul proniei Cerești.

Cu fondurile noastre, cu ajutorul oamenilor de bine, și sub supraveghera inițiatorului acestei mărețe idei Dl Philippe

Posmentirer.

În fata autorităților și notabilităților orașului pus-am

Junimea No. 2 (școala Comunități)

temelia acestui edificiu cultural spre folosul generațiunilor viitoare.

Acest act s-a așezat cu ceremonie solemnă în temelie, iar copiile lui s-au distribuit asistenților spre vecinica amintire.

Iosefohn, A. Braunstein, S. O. Grosvald, E. Kleper, Mi-chel Klepper, Berman Juster, L. Jusler, S Stern, Moritz Wachtel. Semnatarii lui sunt și primii epitropi ai școalei, iar sumele necesare pentru acoperirea clădirii s'au adunat printr'o reprezentare teatrală care n'a mai avut loc fiind împiedicată de studenți, căci venitul era destinat pentru o școală „jidovească”.

Și astfel în 1908 școala funcționează având 4 clase primare, și o populațiune școlară care se ridică în unii ani la 250 elevi. Școala are unele legate, dar veniturile acestora sunt foarte mici.

D. Ing. Gh. Buchman

totuși din bunăvoința oamenilor școala s'a putut menține până în anul trecut când fostul comitet școlar se vede silit să predea școala Comunității Evreești ce o conduce printr'un comitet școlar având ca președinte pe însuși președintele secției culturale Ing. Gh. Buchman, componenta comitetului cuprinzând pe D-nii Aron Caizerman casier H. Gherner secretar general, H. Marcusohn, av. M. Moscovici etc. Trebuie să menționăm că în de-cursul timpurilor fruntași de ai vie-

tei evreești au ținut să se ocupe de această școală. Amintim activitatea mare a lui Israel Iosefsohn urmată de a cea a lui Israel Iacobsohn, Șae Rottman, Moses Mates un mare erudit, Mendel Schnurer,

Adolf Braunstein, M. Weiss, H.

Nelken, totii trecuti în lumea visurilor, iar din cei în viață pomenim pe D-nii: Dr. L. Ghelerther, Isac Popper, Rabin Dr. Niemirower,

Heinirich Hirschensohn, iar ca director amintim activitatea lui M. S. Rabiner, Moses Șerzer, Dr. Burstin, Beniam Schwartzfeld, Dr. K. Lippe, Max Wechsler, și Dr. M. Milian, singurul rămas încă în viață.

Citind aceste nume evreul ieșan, cunoscător al trecutului poate regreta acest trecut, pentru frumusețea lui și a oamenilor ce l-au prezentat.

Figuri ca a celor pomeniți în rândurile din urmă ilustrează o epocă de cultură și gândire și cari totuși au găsit util de a da ceva din marea lor personalitate celor mici și umili.

„Dr. Ad. Stern"

școala primară de fete

În acelaș cartier ca și școala de băieți Junimea Nr. 2 societatea culturală B'nei Brith intretine o școală primară de fete, având 4 clase primare în care se predă după programa statului.

Dl. Dr. Solomovici

Dându-și seama de marea nevoie de a se înființa o școală de fete în cartierul Podu Ros, soc. B'nei Brith ia această inițiativă și în adevăr întemeiază școala care la începuturile ei, în anul 1906 ființează într-o casă particulară până când societatea capătă ca donațiune imobilul din Fundacul Mangirov (Str. Palat) datorit sotilor Mariam și E. I. Brumer și sotilor Ama-lia și Isac Gheltzer. Astfel școala este instalată într-un local propriu, modern și curte spațioasă.

Școala face progrese mari și este condusă de o comisiune delegată de comitetul Soc. B'nei Brilh.

Școala este o binefacere pentru nevoiașii din cartier. De unde până la întemeierea școlii, copii n-aveau unde să învețe, cu atât mai mult că nici școlile publice nu erau pe acolo, astăzi toți aceștia au școala gratuită, ajutoare în îmbrăcăminte, cantină și rechizite școlare.

Este adevărat că din cauza vitregiei vremurilor școala suferi mult. Mizeria crește mereu, cerințele de gratuitate și ajutor sunt tot mai mari și societatea nu poate face față.

Cu subvenția numai de la Comunitate, școala nu poate merge

și trebuie avizat la mijloace pentru ca la un moment dat această instituție să nu-și închidă porțile, rămânând pe drumuri sute de copii. Să nu uităm că această școală atât de necesară este frecven-tată de 150-160 eleve pe an și dacă și-ar înceta activitatea desigur copilele acestea ar rămâne fără școală.

Corpul didactic își face datoria, dar pentru aceasta se cere să fie și plătit.

Școala de fete S. Ad. Stern

Nimic nu poate fi mai dăunător unei școli, decât să aibă o catedră un dascal lihnit de foarne.

Corpul didactic al școalei se compune din oameni încercați, cu experiență, îi cităm pentru datoria ce-și fac:

Mira Sarf și Moise Șarf, dascăli de limba română, Rebeca Taubes Institutoare pentru limba ebraică și Coropcinski maestră de lucru, iar acei cari merită o mențiune specială pentru devotamentul ce-au pus în conducerea școalei notăm pe Dr. H. Solomovici regretatul Av. J. Pineles, Av. W. Einckelstein, Bubi Focșăneanu, Sima Jurist, H. Helman, Moses Elias astăzi mutat la București, și Iosif Șaraga.

Eșiva „Beth Aron“

Intențiunile frumoase ale soților Weinrauch, de a întemeia o școală de meserii pentru băeți, fură sabotate.

Deși făcuse o clădire proprie, deși adusesese utilajul necesar școa-lei, totuși n'a fost chip sa-și continue activitatea începută din lipsa unei cantine și a unui cămin.

De aci, conflicte între conducerea școalei Talmud Thora—pe al cărui teren fusese făcută clădirea școalei— și conducerea școalei de meserii și din care conflicte ieșise înfrântă școala de meserii.

A durat puțin acest început de școală practică și cu toate stă-ruințele depuse pentru o reîn-v-ere. au fost zadarnice.

Uneltele s-au împrăștiat în diferite locuri, iar copii au părăsit școala în care își puseseră atâtea speranțe.

După puțin timp (1827) se instalează în localul acesta eșiva „Beth Aron” (instituit superior pentru studiile talmudice).

Acest institut pus sub conducerea unui comitet în frunte cu Dl. Rabin I. Wahrman secondat de D-nii S. Petrușca, Iacob Poker, Moses Poker și alții, activează pentru susținerea lui.

Școala este frecventată de 30-40 elevi altă dată fiind 100, totuși interni.

Studiul Talmudului și al Bibliei, formează preocuparea principală la care se adaugă prepararea cursului secundar, dat fiindcă la sfârșit de an elevii depun examen la stat.

Rezultatele sunt vizibile, grație muncii conducătorilor dar mai presus a muncii depuse de corpul didactic.

Direcția este deținută de Rabinul I. Wahrman iar cursurile sunt predate de D-nii Leib Rubin, un om cu o cultură vastă și un suflet distins, Chisil Abramovici cunosător și al limbilor moderne și Fișel Polak.

Elevii absolvenți se plasează ca rabini, hahami, mulți însă din ei trec la meserii, păstrând comoara de cunoștințe pentru mulțumirea lor sufletească.

Școlile Talmud-thora

În cuvântul nostru care precedează școlile am arătat că mai sunt la Iași și 4 Talmud-thore și anume :

Talmudthora Aron Vodă situată în cartierul Tg. Cucului, este populată de 250 elevi. Înființată în anul 1876 a funcționat într'un local pus la dispoziție de către Epitropia Spitalului Israelit, astăzi în-să are localul propriu, spațios, care predomină partea locului populat numai de evrei în majoritate săraci.

Școala este condusă de un comitet școlar și patronată de o societate cu personalitate juridică.

Se predă învățământul ebraic și religios pe lângă învățământul limbei românești conform programei statului, pentru cantină și îmbră-carea copiilor, comitetul are o atenție deosebită.

Evident în aceste școli, cu privire la învățământul ebraic trebuie introduse multe reforme.

Greutatea e mare din pricină că atât conducătorii cât și populația nu se lasă convinsă că sistemele se schimbă și mai ales acum când limba ebraică a devenii o limbă vie și ca atare trebuie să fie o uniformitate în învățarea ei.

Un cuvânt bun pentru munca depusă de comitetul de conducere în frunte cu dl. Aron Siegler.

Talmud-thora din Podu-Roș

Societatea cu același nume întretine instituția, înființată în anul 1896. Are localul propriu și aci nu se învață decât limba ebraică și tălmăcirea cărților sfinte.

Școala este numeros frecventată și pentru cartierul din Podul-Roș evident ea are un rol mare de educație dându-se o atenție deosebită igienei localului; copilul aci găsește măcar câteva ore pe zi un adăpost într'un local ce-l nu găsește acasă la el.

Societatea patrională are personalitate juridică.

Conducătorii muncesc cu râvnă nu numai în ce privește școala, dar și pentru îngrijirea copiilor cu rechizite, hrană și îmbrăcăminte.

Un cuvânt de admirație pentru dl. Șmil Jager animatorul a-cestei munci.

Școala și Societatea

Talmud-Thora Thoirs Moise

Înființată în anul 1932, a clădit pe terenul Spitalului Israelit din Șos. Păcurari un local care deservește pentru localul de școală. Administrația se face de un comitet școlar ales de membrii cotizanti ai societății care este persoană juridică No. 13271 din 24 Iunie 1936.

Talmud-Thora Rufeni

Are o vechime de vreo 60 ani.

A fost clădită de zidarii Evrei, cari au sacrificat din munca lor pentru ridicarea unei școli pentru copiii din cartier. Datorită animato-rului ei Dl. Reful Peker, școala se conduce în strictele percepțe religioase ale judaismului. Școala e suficient populată, iar elevii ei sub conducerea dascălilor cată să pătrundă și să talmăcească știința Bibliei și a Talmudului.

Asistenta socială

Instituțiuni caritative

Asistenta Socială

Vom vedea în paginile ce urmează, starea materială a Evreilor din Iași, evident vorbind de marea masă a acestora.

Credem și statisticele ne vor dovedi că din acest punct de vedere, Evreii ieșeni sunt cei mai săraci. Nicăerea nu se poate vedea atâta sărăcie ca în acest târg, unde s'au făcut primele așezări, mai însemnate de Evrei.

Numai spectacolul cerșitului, de către semenii de ai noștri, îmbrăcați în zdrențe, constituiți în cohorte cari se aruncă asupra trecătorului

sau îți învadează casa, poate reda pe lângă alte aspecte, starea de pauperizare acestei populațiuni.

Și dacă în timpurile normale mii de familii cad în sarcina asistenței sociale care mai izbuteste să aline suferințele, ferească sfântul când mai survine vre'un eveniment nenorocit, secetă, molimă, sau criză. În aceste împrejurări situația devine înfricoșătoare. Și nu a rare ori, erau momente când ajutorul interior era insuficient și trebuia apelat la organizațiuni de peste hotare.

Așa a fost criza din 1899, revoltele țărănești, alungarea Evreilor de la sate, legea comerțului ambulant etc.

Pentru evidențierea celor expuse mai sus, redăm o parte din articolul publicat în ziarul Israelit No. 14 din 1896, intitulat 'Emigrarea ambulanților' (Hauzirer) datorit eruditului și marelui suflet ce a fost S. Goldbaum, din care se poate vedea ce nenorocire atrage uneori, o legiferare asupra situațiunei populațiunei evre-ești și ce sacrificii trebuiesc făcute pentru alinarea ei

„Se votă legea comerțului ambulant care prevedea interzicerea negoțului pe la case, și grave pedepse pentru contravenienți. Ca după un cutremur, o mulțime de familii evreești perduseră pământul de sub picioare.

Am scris atunci lui Victor von Offenheim că o populațiune

evreească, cinstită și care muncea din greu pentru a-și agonisi o bucată de pâine a rămas pe drumuri, grație unei legi votate la repeziciune de Camera și Senat prin care interzice comerțul ambulant. Cei mai bătrâni dintre ei trebuiau să meargă la cerșit iar cei mai tineri iau toiagul pribegiei. De fapt am început eu cu mai mulți prieteni să mergem la cerșit. Am făcut o mare co-lectă în orașul Iași care spre o-noarea Evreilor ieșeni de atunci ne-a dat o sumă enormă. Cei mai bogați de acolo :

Daniel, Neus-chotz, Lothringer,

Weisengrun, au dat câte 3000 lei mulți alții câte 1000, iar cei mai puțin situați câte 500, 300 și 100 lei. Am strâns astfel frumoasa sumă de 70.000 lei. Acum, se pu-se chestiunea cum să se ajute

pe acești neno- Dl. I. Mendelsohn

rociți. Primul Președinte al Comunității Evreilor din Iași

Se făcuseră două tabere; unii (patrioții) care cereau să fie a-ajutati rămânând pe loc, alții dintre care și eu semnatarul acestor rânduri, eram de părere pentru o expatriere. Am învins noi cei din urmă și

am împlinit dorința celor mulți cari doreau să ia drumul spre America. Am înființat un comitet de emigrare pentru care am lucrat și pregătit totul. M-am adresat unei societăți intercon-

tenentală filantropice din Hamburg și am obținut prețuri reduse de necrezut, pentru bilete de vapor și anume 50 mărci pentru adult și 10 mărci de copil, pe lângă hrana rituală.

Afară de aceasta nobilul Victor v. Offenheim mi-a obținut reduceri la calea ferată pe liniile Lemberg-Cernăuți și Carol Lud-vig, anunțându-mi vestea prin următoarea telegramă: „Am obținut reducerea pe C. F. R. Expediez astăzi lămuriri, Dumnezeu să binecuvânteze întreprinderea voastră”. Am ajuns la un rezultat și anume ca fiecare negustor să primească bilete de tren, de vapor, având facultatea de a primi și valoarea lor în numerar dacă vrea să rămână în țară. Puțin au fost dintre acei cari să prefere să rămână. Plecarea a fost cu mult curaj și multă durere. Ce sentimente am văzut că zbuciumă pe acești oameni cari îmi asăltau casa! Multe familii au stat fără adăpost în curtea mea, deoarece le-a venit mai târziu rândul plecării și nu mai aveau unde să se adăpostească. Am îngrijit, peste puterile noastre de acești sărmani. Le-am asigurat pe lângă toate și un oarecare numerar pentru primele zile după sosirea în America.

Am îngrijit, ca la gărilor de trecere: Cernăuți, Lemberg, Kra-kau, Breslau, și Berlin, oameni cu suflet, femei delicate, să ofere o masă acestor oameni cari se aruncau în necunoscut pentru a căuta să-și câștige un codru de pâine.

I-am văzut pe acești negustorași când o lege nemiloasă le-a răpit pâinea de la gură. Bărbați disperați, femei cu fețe supte, copiii flămânzi, un tablou îngrozitor.

Ce au știut deputații care ședeau în hotelurile mari ale capitalei, de nenorocirea ce a adus legea votată, lege ce a aruncat o lume în mizerie și pribegie !“

Iată situația tragică, datorată unei legi, cum s'a întâmplat de atâtea ori.

Dacă vom examina cifrele, care ne arată, cine primește ajutoare

prin asistența socială, se poate vedea starea de pauperizare a Evreilor.

Trebuie să mai adăugăm, la aceasta și numărul de cerșetori în haine negre, care mor de foame și de frig, preferând aceasta, decât să primească ajutoare.

Iată și explicația numărului mare de instituțiuni caritative, cari, din pricina operii mari ce trebuie să desfășoare sunt în suferința.

Timpurile sunt grele, populația pauperizată, nu mai poate face față tuturor cerințelor.

Aci, desigur are rolul mare de organizator și susținător al a-cestor instituțiuni obștea evreească prin organizmul ei constituit și legiferat: Comunitatea.

Av. B. Kelpner

Secretarul General al Comunității

Evident, că în asemenea materie există și abuzul. Vom vedea când vom vorbi de „Esras Aniiim“ sau de ajutoarele date în natură sau în bani, de către comunitate, că de multe ori sunt unii indivizi care și-

au făcut o meserie din a cerși, ceea ce îngreunează carul destul de greu al asistenței sociale.

La aceste greutăți se adaugă grozavul fenomen al pauperizării în general al populației evreești. Nu deținem comorile pământului ci numai suferințele de pe acest pământ. Și din pricina acestor mari lipsuri, de multe ori activitatea este stingherită și poartă pecetea unei lipse de eleganță.

Dacă contribuabilul evreu, acel cu dare de mână ar fi puțin mai înțelegător al vremurilor poate în-tr-o măsură oarecare am înlătura flagelul, sau cel puțin, conducătorii obștei n'ar trebui să recurgă la ajutorul organelor fiscale de stat pentru încasarea contribuțiilor
Av g Kelpner

datorate sau de multe ori am fi scutiti să asistăm la spectacolul unei adevărate negustorii pentru un loc în cimitir, când mortul este pe laiță.

Dacă nu întotdeauna scopul scuză mijloacele, în această direcție însă desigur, că nu se pot face încriminări.

E prea grea răspunderea pentru conducător și prea sfâșietoare cererea de ajutor pentru a-l putea refuza.

Mai trebuie să adăugăm ceva la toate acestea și anume faptul, că Iașul fiind cea mai veche comunitate înzestrată cu atâtea instituțiuni caritative, populația din prejurul celorlalte comunități se adresează tot Iașului pentru ajutoare.

În spitalele locale adeseori sunt mai mulți străini de localitate decât localnici, în majoritate grațuiți. Localitățile care trimit pe a-cești nevoiași de a fi ospitalizați sau internați în instituțiunile noastre nu contribuie decât cu recomandări.

Dacă adăugăm bugetele instituțiilor caritative am vedea că ele se ridică la suma de zeci de milioane, la care bineînțeles trebuie adăugat și opera de ajutorare ce se face prin susținerea școalelor, etc.

Evident de la reorganizarea comunității această operă capătă o

sistematizare și pe cât posibil și abuzul este în parte înlăturat.

Totuși, încă mai sunt multe de făcut în această direcțiune.

Comunitatea a purces la o operă de asanare și astfel cum a început cu instituția ei „Esras Aniiim”, va merge înainte în organizarea ajutorării celor în suferință.

Vrem să articulăm numai asupra unui lucru și anume: Comunitatea trebuie și are obligația, cu riscul de a restrânge aceste ajutoare săptămânale sau sporadice să pornească la o restratificare a populației evreești prin creerea de existențe, ceea ce impune ființarea unui case de „Gimilalh Hasudim (casă de împrumut fără dobânzi).

Nu este aci locul să discutăm această chestiune, deoarece vrem să fim o oglindă fidelă a celor existente în comuni'atea ieșă-nă, și de aceia nu insistăm mai mult.

În șiruirea instituțiunilor ce urmează în acest capitol, cetitorul nostru va avea posibilitatea să vadă o operă caritativă de mare însemnătate ce se desfășoară în folosul celor suferinzi, în folosul celor umili cărora soarta nu le-a fost prea favorabilă.

„Esras Aniiim“

Înființată acum doi ani din inițiativa D-lui Grimberg Moldvan ea este o instituție a Comunității, având numai o autonomie acordată de aceasta.

Scopul ei primordial este acordarea de pensii cerșetorilor.

Comunitatea se zădărnindu-se de spectacolul degradant ce-l dădeau bandele de cerșetori și bazat pe legea vagabondajului, a pornit la strângerea acestora.

Dentist Grimberg Moldvan pr. secțiunei Esras Aniiim (ajutorare)

Apera a fost grea. Oameni înărvăți în rele, în multe cazuri sănătoși, capabili de muncă, s-au dat acestei rușinoase meserii. A fost foarte greu de făcut trierea sau de a-i trimite laurma lor — căci mulți era străini de localitate - pentru a ajunge în sfârșit ca din 558 cerșetori să rămână circa 300 pensionari.

Și totuși prin munca și stăruința comitetului în frunte cu destoinicul ei prezident dl. Dentist Grimberg Moldvan și membrii comitetului de conducere compus din Domnii Dr. B. Fischer vice președinte, Aron Stievel casier av. Is. Segal secretar, I. S,

Leibovici, Av. Mitelman, H. Strulovici, S. Goldstein, H. Rafail, L. Leibovici, S. Jaeger, H. Șmil, H. Wexler. Av. Kaizeirman, au isbutit să salveze orașul de un spectacol urât si de multe ori periculos pentru sănătatea publică.

Evreii au înțeles aceasta și prin contribuțiuni săptămânale s-a ajuns la următorul rezultat in timp de 20 luni :

1937 (10 luni)

C.507i5781 lei
 6607 Constituire
 3324 Sta la cimitir
 5040 țiuni
 3000 tă Gah
 800 inzi
 6053 p. lemne
 11002439 lei
 11002442 lei
 1938 (10 luni)
 252.250 lei săptămânale
 000.210 nare
 112500 Cerea la dom.
 87680
 16500 sars
 3000 ții Medicamente
 110024730 lei
 110024730 lei
 110024730 lei

Am dat cu tot dinadinsul acest bilanț pentru a se vedea ce operă de asistență socială s'a făcut într'un timp foarte scurt și mai cu seamă cum s'a ajuns, în bună parte, la stărpirea cerșitului.

Acum prin stăruința conducătorului acestei secțiuni, se purcede la redresarea celor decăzuți.

S'a început crearea casei de împrumut fără dobânzi și suntem siguri că prin concursul oamenilor de bine și cu tenacitatea conducătorilor lui Esras Anim, având natural, concursul Comunității—căci aci este opera- se va ajunge și în această direcțiune la un bun sfârșit.

Avem experiență suficiență în opera de asistență socială și rezultatele ce au dat în diferite timpuri.

„Joint distribution Committee' în prima epocă a împărțit milioane fără rezultat practic, pe când în a doua perioada după sfatul lui Landberg și a lui Noel Aronovici, reprezentantul lui pentru România, pornind la opera de reconstrucție a dat rezultate foarte frumoase. Exemplul și experiența trebuiesc imitate.

SPITALUL ISRAELIT

Mari și mici avem cu toții da-torii față de unii de alții. Deci împreună să sprijinim pe acei ce au nevoie de ospitalizare în spitale, ca să mărim prin însănătoșirea lor numărul ce pot fi fală și puterea țării.

REGINA MARIA

Pornind pe strada Elena Doamna, ochiul drumețului este a-tras de o clădire monumentală cu multe depedenți. E Spitalul Is-raelit, un monument vechi ce mărturisește, că pe când în Iași se aflau 3750 de Jidovi lămurii de dajnici" aveau de acum un spital căruia cârmuirea de pe atunci înțelege să-l subvenționeze.

Vechimea spitalului se pierde am putea spune în negura vremurilor, deși pe frontispiciul lui vedem că anul întemeierii e 1772.

Evident că nu s'a prezentat în forma lui actuală, ci sub forma rudimentară cunoscut sub numele de Hecdeș așa cum se exprimau în vorba populară străbunii noștri.

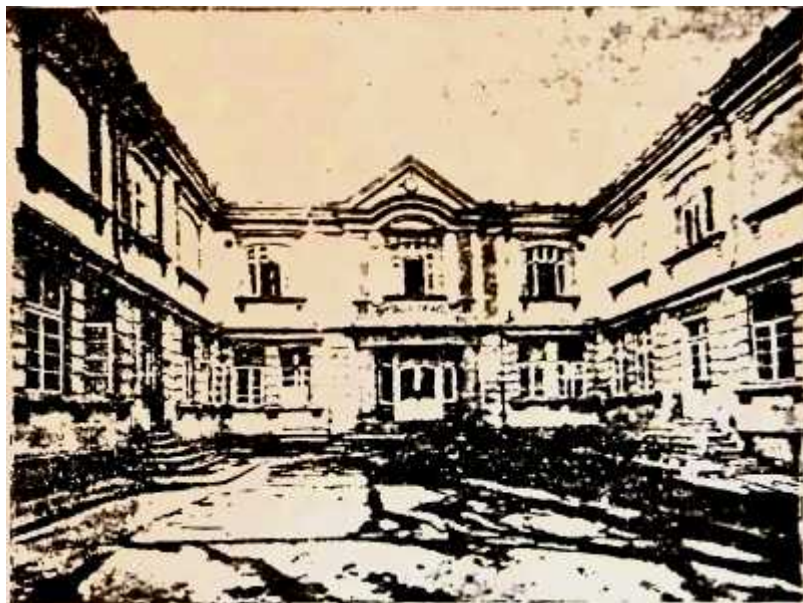
Cu timpul însă această instituție de bine obștesc se des-voltă și astăzi este fala obștei.

Dealmintrelea viața spitalului israelit se confundă cu cea a Comunității și pe hârtiile oficiale de pe vremuri se poate vedea entelul care era „Principatele Unite Române Epitropia Ospitalului și a Comunității religioase Israelită la Iași".

Și era natural să fie așa, căci nu se putea întemeia un spital evreesc fără să fie o Comunitate care din osârdia enoriașilor ei contribuia la ridicarea instituțiilor folositoare unei obștii.

Se întâmplă însă, și aceasta o vom vedea mai târziu,- că spitalul se desparte de Comunitate, care se disolvă și rămâne spitalul israelit căreia îi revine cinstea de a reprezenta și asigura evreimea ieșană pînă în anul 1919 când ideea de reorganizare a Comunității începe să pătrundă în mintea evreilor iesenii.

Desigur că a fost o faptă condamnabila acelor care au con-

Sptitalul Israelit

tribuit la aceasta desorganizare a unui tot administrativ și generația de astăzi n-ar fi fost preocupată de rostul comunității care fiind una din cele mai vechi din țară, rostul ei ar fi fost de mult stabilit și am fi fost scutiți astăzi de grija organizării și popularizării ideii de Comunitate.

Dar, așa a fost să fie.

Spitalul se desparte de Comunitate în anul 1891 din cauza certurilor dintre hahami, casapi și Epitropie cu privire la gabelă.

Dealmintrelea și aci tot unii de ai noștri au folosit de coadă de topor căci mulți au intervenit ca orânduirea de atunci să intervină în acest senz, fără a-și da seama de gravitatea situației în care punea și spitalul care era să treacă la așezămintele Sfân-

tului Spiridon, iar Comunitatea sa fie desființată așa cum se și întâmplase.

Momentele aceste le găsim în Referatul Sfatului de la comitetul Sanitar din Moldova No. 1014 din 2 Iulie 1856 și semnat de L.

Catargiu și G. Adrian având ca secretar pe D. Vasilievici.

Reproducem întocmai acest referat după originalul prezentat la arhiva statului de către fostul epitrop A. S. Goldenthal:

Principatele Unite referat faului de la

Comitetul Sanitar din Moldova No. 1014 Iași în 2 Iulie 1859

Misera stare a Ospitalului Evreesc din Capitalie, nu nevoit pe Comitet la anul 1852 a propune fostului atuncea Domn prin anafora sub No. 610—Iunie 2 — ca spre a se putea enumera între așezămintele de binefacere și a corespunde unei asemenea meniri, să se adopteze :

1) Ca spitalul acesta să treacă în despoziția Epitropiei Monastirei Sf. Spiridon spre a-l administra în conformitate cu cele alte institute din țară, aflătoare sub jurisdicția sa: rămânând în a-tărnarea Comitetului numai cât privește rostirea articolului 81 litera F. din regulamentul organic.

2) Doctorii să se orânduiească de legală autoritate sanetară, iar personalul servilor de epitropia generală.

3) Sumile să se depuie Epitropiei și ea să le comunice Comitetului. Asupra acestei anaforale s-au primit adresul secretariatului de Stat No. 2161 din același an, cuprinzător că Domnul au dat următoarea rezoluție Sfatul nostru va lua în considerație propoziția Comitetului care urmând a fi conformă cu așezământul, „va regula cele de cuviință în chestia de față. Consiliul însă au cerut mai întâi știință care anume sunt veniturile fixe a citatului ospital și cât ar putea costisi cheltuețele lui anual pe baza unui bune întrețineri.

Pentru a ajunge la acel rezultat Comitetul avu în vedere Comisia specială însărcinată încă la 1850 prin încuviințarea Guvernului asupra cahalelor Comunității Israelite pentru că ascund și

destramă averea spitalului.

Aceasta comisie compusă de un membru al Epitropiei centrale de Doctorul Frankel și Leiba Kahana, fu obligată:

- a) A lua socoteli pârâților cahali cari erau și Epitropi de la Înființarea Ospitalului.
- b) A limpezi adevărata avere a lui.
- c) A descoperi pozitivele fonduri ce ar putea să-i asigureze eczistența.

- d) A se încredința de adevăratul venit a taxei mici (în acel timp necunoscut).

După o corespondență neîntreruptă a unui șir de ani rezistentă Evreilor susținută parte cu puterea sudetiei, parte cu influenta locală, au paralizat opintelele comitetului și comisia au rămas a-nulută, încă cahali n'au depus nici până astăzi Contabilitățile unui venit destinat săracilor suferinzi și cheltuit Dumnezeu știe cum.

Împedicat din toate părțile pentru a da o înbunătățire morală și materială zisului așezemânt, Co-Isac Popper mitetul fu pus în necesitate a lua

Președintele Epitropiei Spitalului Israelit .. .

o altă direcție spre a-și realiza in-tenția, el au propus fostului Caimacan Balși: 1) Cârmuirea spitalului din înadinsi Epitropi

deosebiri de ai Comunității, cari au întrebuințat banii în plata rabinilor a dascălilor și alte interese.

2) Săpararea totală a sumelor afectate pentru întreținerea institutului din acele a cheltuielilor obștești.

3) Taxa mică să se deie întreagă în folosul Ospitalului din care tot odată să se aplice reparațiile ce sunt de nevoie precum feredeu, bucătăria, locuința doctorului și a inspectorului să se transformeze în odăi pentru bolnavi, iar acele să se zidească alături cu binaua prin adăugirea unui fligel, în care să se mai cuprindă o încăpere de 10 slăbănogi, alta cel puțin de 4 smintiți la minte, un salon de închinăciune, o spălătorie, iar curtea și camera morților, să se facă îndepărtare etc.

Deși aceasta socotință au căpătat Căimăcămiei prin apostolia din 3 Septembrie 1859 asupra anaforalei No. 295. Deși taxa mică

au început a trece de la luna Octombrie 1858 în mâinile Epitro pilor cunoscuți de Comitet spre a pune în lucrare reorganizarea în conformitatea povătuirilor detaliate în zisa anafora: deși pe anul curent s'au statornicit cel întâi buget prin înțelegeri înadins cu Epi-tropia Monăstirei Sf. Spiridon și comisia doctorească, ca să numai rămâie pretexte evreilor cari pururea contestau cheltuielile și care buget s'au mărginit în sumă de 133000 lei, afară de 74000 lei clădirea aripei însemnată mai sus și afară de 10772 lei datoria institutului,

Însfârșit deși guvernul au smuls oarecum din sânul izraeli-ților mijloace mai sigure pentru bolnavii lor coreligionari, totuși spitalul se găsește chiar și astăzi în poziția primitivei ticăloșii.

Iată informațiile pozitive ce-au luat Comitetul de la chiar Președintele său care au inspectat în zilele din urma ospitalului.

Necurătenia în cel mai mare grad, așternutele scârnavе len-geriile lipsesc mai cu desăvârșire, căci un crivat are numai o că-niașе, o prostire, o fustă, un rând de perine, un ogheal vechi, încât siraele unui mort de oftică, de lingoare, etc etc. le îmbracă pline de mârșăvie un bolnav intrat din nou ce pătimește de friguri sau rematismu.

Papuci, colțuni, ismeni și halaturi sunt lucruri cam rare în acest așezământ. Pe de altă parte fumul mirosul bucatelor și nesuferita putoare a reteradelor amestecându-se la un loc produc o miasmă otrăvitoare: într'un cuvint această casă menit a fi azilu umanității, va servi rămânând astfel de cuib unei epidemii care se va lăți în toată capitala. După așa împrejurări, văzându-se pe de o parte complectarea științei cerute prin adresul Minist. trebu-rilor străine No. 2161 din 1859 iar pe de altă parte că Evreii se opun, sau nu înțeleg a cărmui spitalul lor, Comitetul spre a înlătura orice rău în privirea igienei publice referează onor. Consiliu spre hotărâre cu adăugire că socotința sa este să treacă în Administrația Epitropiei M-rei Sf. Spiridon cu deosebire numai că pe lângă Epitropii sau Directorul ce va rândui Epitropia centrală să fie și un Evreu din partea Comunității Israelite împreună cărmu-itor acestui Institut.

Is. L. Catargiu G.-Adrian

Secretar D. Vasilievici

Pe acest referat găsim următoarea adnotație:

Proces Verbal No. 801 Iulie 6

Se încuviințează propunerea Comit, si se vor înainta cuvenitele lucrări făcându-se raport înălțimei Sale. semnat: N. Can-

tacuzino, Catargiu, G. Adrian, Balaiș, S. Doinici.

•

Lucrul acesta nu s'a înfăptuit și astfel spitalul a rămas să se conducă de un comitet care se perindă din an în an și care se ocupă cu administrațiunea lui.

•

E desigur foarte greu de stabilit vechimea spitalului israelit, căci nu avem datele necesare.

Singurul act oficial ce este la cunoștiinta noastră e cel din anul 1840 Aprilie 30 zile datorit lui Mihail Grigore Sturdza Voe-vod, Domnul

Țării Moldaviei și prin care hrisov se subven. tionează obștea evreească cu 350 galbeni pentru ,un sporiu la taxie pentru tinerea școalelor, a unui spital obștesc și alte îmbunătățiri atingătoare de folosul nației către care cu atât mai vârtos iasti sprijinită de a Noastră luare aminte" hrisov ce am reprodus în întregime în prima parte a lucrării noastre. Totuși după data acestui hrisov încă spitalul este mai vechi căci trebuia să fi existat mai de mult deoarece se vorbește de el ca ceva existent.

PERSONALITATEA JURIDICA A SPITALULUI ISRAELIT

Chiar după o plângere ce Epitropia spitalului israelit adresează Ministerului de Interne se vede că a avut multe de suferit din pricina că nu era fixată această calitate deși era recunoscut ca atare prin hrisovul mai sus pomenit.

La acest hrisov mai vine să întărească personalitatea spitalului israelit Actul Sfatului Administrativ al Moldaviei din Iulie 1851 prin care se încuviințează Epitropiei să-și facă pecetea cu marca țării, acel din 1859 ordonând participarea unui epitrop e-vreu pe lângă Epitropia Sf. Spiridon de îndată ce spitalul va fi pus sub ocrotirea acestuia, precum și cel din 1861 prin care Domnitorul Alexandru Ioan I Cuza dispune deosebirea spitalului Israelit de comunitatea ebraică și numește epitropii și doctorii.

La aceste documente mai adăugăm și ordinul Ministerului de Interne din Ianuarie 1863 prin care dispune ca depeșile urgente ale spitalului israelit să fie expediate în comptul Statului conform regulilor privitoare la corespondenta oficială.

Totuși adeseaori spitalul a fost pus în grele situațiuni din a-ceasta stare din lucruri.

Erau atât de preocupați Epitropii de această chestiune încât cu ocazia vizitării spitalului de către defunctul Regele Carol, vizita

ce a avut loc în ziua de 9 Octombrie 1889 epitropii nu se plâng de cât de această chestiune.

Iată cum relatează corespondentul Revistei Israelite cum a decurs această vizită:

Luni, în 9 a. l. c. pe la orele 3 p. m. M. S. Regele a avut extrema bunătate, de a onora și ospitalul israelit din Iași cu înalta Sa vizită. M. S. a fost însoțit de A. S. R. prințul moștenitor și de suita Sa civilă și militară, că cităm anume: pe d. Lascar Ca-targiu. Prim Ministru și pe d. General Manu ministru de resbel, pe D. V. Pogor, deputat și primarul municipiului Iași, ambii d. d. pre-fecți etc.

M. S. Regele a fost întâmpinat la poarta ospitalului de către corpul medical și de reprezentanții administrațiunei ospitalului.

M. S. Regele, inspectând ospitalul, a avut bunătate de a se interesa în detalii despre starea unora dintre bolnavi, precum și despre modul și mijloacele, prin care se susține acest ospital.

S-a răspuns M. S. Regelui, că cu mare greutate se conduce acest institut de binefacere, din cauza că veniturile nu sunt bine și legalmente asigurate că administrația ospitalului depinde de la bunavoința uneori dubioasă—a erezilor acelor oameni de bine, cari au lăsat prin testament legate și imobile sau mobile, dacă e-rezii vroesc sau nu să împlinească voința testatorilor cu un cuvânt că cauza cea mai apropiată a dificultăților bănești constă în această împrejurare : „că ospitalul israelit nu se bucură de drepturile unei persoane juridice". Unul dintre cei, cari au avut onoare de a convorbi cu M. S., a declarat cu francheță: că până acum nici unul din guvernele trecute ale M. S. nu au arătat nici interes, nici bu-nă-voință pentru acest institut de bine-facere, indispensabil pentru o comunitate de 32.000 persoane, dintre cari cea mai mare parte este săracă. Se înțelege că M. S. Regele a fost implorat în mod respectuos, să bine-voiască să facă tot posibilul în înalta Sa înțe-lepciune și misericordie pentru bolnavi săraci, ca ospitalul să capete dreptul de persoană juridică.

M. S. Regele a avut clemența, nu numai de a asculta rugă-mințele reprezentanților ale intereselor ospitalului, ci s'a arătat ca bine-informat despre neajunsurile cu cari trebuie să se lupte administrația, precum și despre cauzele lor, și a binevoit a promite sprijinul Seu. Totodată a bine-voit a exprima înalta Sa mulțumire despre modul curățeniei ce domnește în ospital.

Dl. Prim. Ministru, fiind față la cele expuse, a acordat după rugămințele reprezentanților ospitalului, să primească a doua

zi dimineață o delegație a ospitalului. Așa dar, Marti în 10 Oct., pe la orele 8 dimîn., d. prim ministru, primind delegațiunea, ascultând detaliate expuneri, a bine-voit a promite sprijinul seu în consiliul de miniștri „ca să se facă ceva temeinic pentru binele ospitalului. Dl. Ministru de resbel, căruia s'a prezentat delegațiunea a arătat voința sa, ca să se reguleze pozițiunea legală a ospitalului, îndemnând delegațiunea ospitalului să lucreze pe o bază sănătoasă, sperând, că se va satisface cererea reprezentanților, fiind dreaptă și bine-motivată.

Iosef Iacob

Vice Președinte al Spitalului Israelit

Aflăm, că d. Pogor, primarul Iașului, a supus M. S. Regelui în-ainte de a vizita ospitalul greutățile susținerii ospitalului, recomandând ca mijloc de îndreptare acestei stări anormale: recunoașterea spitalului israelit ca persoană juridică.

În general, toți oamenii cu inimă, fără deosebire de religie, trebuie să dorească ca această instituție de bine-facere să fie pusă în rândul

celorlalte spitale din țară, naturalminte ca toate, fie private sau publice (comunale, ju-dițiane, sau a statului), să se bucure de acest drept, de a primi daruri și legături: numai ospita-Iosef Iacob lile israelite din țară sunt până

Vice Președinte al Spitalului Israelit astăzi excluse

În audiența ce a avut comitetul spitalului la Lascar Catargiu și la care a luat parte și Dr. B. Tausig, acesta apără cu multă căldură cauza spitalului, arătând că sunt atâtea spitale în țară recunoscute ca persoane juridice cum de exemplu a dobândit de curând acest drept și spitalul „Caritatea” din Iași. Dacă acest copil între spitale posedă calitatea de persoană juridică, cu atât mai mult o merita spitalul israelit, ce are o istorie de 100 ani'.

Cu toate acestea intervențiunii spitalul israelit n-a scăpat de această pacoste decât mult mai târziu.

Evident, spitalul israelit a avut personalitatea juridică de fapt și de drept, căci după legiuirile de pe acele vremuri, nu era nevoie de o autorizație specială, lucru de altfel constatat de organele jude-

cătorești, cu ocazia procesului intentat do Naftuli Sadagurschi, spitalului israelit. Curtea de Casație confirmând arătărilor noastre:

Iată cuprinsul hotărârei No. 27 din 24 Ianuarie 1909 a înaltei Curți de Casație și Justiție S. I.

DELIBERÂND

Asupra motivelor de casare invocate

I. Violarea art. 38, 40 și 42 din Codul Calimachi după care orice asociațiune sau înstituțiune licita (iertată) este persoană juridică fără să fie nevoie de vre'o recunoaștere deosebită din partea organelor statului.

II. Exces de putere prin nesocotirea hrisoavelor Domnești invocate și cari în orice caz sunt acte ale puterii suverane ale sta-tului, având putere de lege.

Considerând ca după legiuirile vechi ale Moldaviei o funda-tiune de

utilitate publică se putea înființa chiar fără o prealabilă autorizațiune a Statului și ea constitue de sine însăși o persoană Juridică, pe cât timp statul nu intervenea pentru desființarea ei, ca contrarie legilor, ordinei publice sau bunelor moravuri.

Considerând că din Deciziunea supusă recursului se constată că recurentul a prezentat în instanță următoarele acte :

- a) Hrisovul Domnesc din Aprilie 1840 prin care statul dăruiește Spitalului Israelit 350 galbeni pe fiecare an, pentru un period de 7 ani, atât în folosul spitalului cum și pentru alte întrebuințări, atingătoare de folosul națiunei israelite:
- b) Sfatul Administrativ al Moldavei în Iulie 1859 încuviințează Epitropiei Spitalului Israelit să-și facă pecetea, având marca Țării.
- c) Același Sfat Administrativ în Iulie 1859 încuviințează propunerea comitetului Sanitar al Moldovei pentru ca spitalul israelit să treacă la Epitropia Sf. Spiridon, cu aceia că pe lângă Epitropul sau Doctorul ce va rândui Epitropia centrală să fie și un evreu din partea comunităței israelite împreună cârmuitor acestui institut.
- d) Decretul Domnitorului Alexandru Ioan I Cuza din 1861 prin care dispune deosebirea spitalului israelit de comunitatea ebraică și numind atât pe Epitrop cât și pe Directorul Spitalului cu îndatorirea de a corespunde și a se conforma în totul cu comitetul sanitar din Moldova:
- e) Ministerul de Interne în Ianuarie 1863 face cunoscut Epitropiei spitalului israelit că depeșile urgente ale acestei Onor Epi-tropii au a fi expediate în comptul Statului conform regulilor privitoare la corespondența oficială.

Considerând că din toate aceste acte rezultă evident că statul nu numai că n-a intervenit în scop de a desființa această fon-dațiune, dar din contra constatând caracterul ei de instituțiune de binefacere, l-a recunoscut implicit ființa ei ca persoană juridică, morală: si dar în aceste împrejurări Curtea de fond înlăturând puterea doveditoare a acestor acte, a comis un adevărat

exces de putere

Pentru aceste motive

CURTEA În numele legii

Casează deciziunea Curtii de Apel din Iasi s. II-a No. 1431 .99
socotindu-se ca cum n-ar fi fost si fără putere:

Trimite afacerea spre judecare din nou la Curtea de Apel din
București :

Condamnă pe intimat să plătească părții recurente 300 (trei sute) lei
cheltueli de judecată:

Ordonă transcrierea prezentei hotărâri în condica de deci-ziuni a
Curtii de Apel din Iasi. s. I.

Data si pronunțata in ședința publică, azi 24 Ianuarie 1900:

Decizia este dată de Președintele Gr. Lahovari asistat de membrii D.
Pherikide, Al. Degre, Al. Gianui, D. Hăntzescu si C. Economu.

Conform acestei deciziuni de casare, Curtea de Apel din București
judecând apelul în complectul format din C. R. Manolescu
Președinte, I. Cerchez. Sc. Popescu, G. Fleislein si L E. Dobrescu și
după concluziile puse de avocații Toma Stelian și C. Stere respinge
prin Decizia No. 110 din 1 Iunie 1900, apelul făcut de Sa-dagurski.

Astfel se stabilește definitiv calitatea de persoană morală a
spitalului israelit.

Dar în curând, la 1 Decembrie 1901 se ridică o altă dificultate și
anume cine poate reprezenta spitalul israelit.

Într-adevăr, spitalul israelit trăindu-și viața pe baza hrisoa-velot sale
și fiind împreună cu comunitatea n'a avut o organizare internă,
adică un statut de conducere.

Înainte vremuri Epitropul era numit de Domnitor, in urmă însă era
ales de norod, fără însă a avea vreo confirmare din partea
autorităților.

Și așa se întâmplă, că într'un proces de evacuare intentat de spitalul israelit unei oarecare Ruhla Copștik, atât Judecătoria cât și Tribunalul resping acțiunea spitalului israelit pe motivul că Albert Daniel, președintele spitalului israelit n'are calitatea de a sta în judecată și nici dreptul de reprezentare.

Evident pericolul era mare. Pe de o parte lipsa de calitate în fața instanțelor judiciare atunci când era vorba de procese iar pe de altă parte cine primește donațiunile date instituției.

De aici necesitatea stabilirii unor norme de conducere și organizare a spitalului.

În adevăr dacă după următorul hrisov :

N o i

Alexandru Ioan I

Cu mila lui Dumnezeu și Voința Națională D O M N U Principatelor Unite Moldova și Țera Românească La toți de facia și viitorii sănătate Văzând raportul sub No. 1648 a Ministerului nostru Secretaru de Statu al Ministerului de Interne și Președintele Comitetului Sa-nitaru din Moldova.

Considerandu prezența ce ne face.

Am decretat și decretămu.

Art. I). Numim și întărimu.

a) Pe D. D. Aron Wechsler, Leon Datil, David Loiringner și Iacob Naișatzî epitropi ospitalului israelitu din Capitala carii voru funcționa fără lefe și nu voru putea servi tot într-un timp și la epitropia Comunității Evreiești de care acea a ospitalului va fi separată pentru totdeauna și

b) Statornicimu Directoru aceluia instituției și membru epitropiei pe Dl. Dr. Frenkel, care ca primarul secției boalelor interne, se va bucura numai de leafa de patru spre zece mii opt sute lei pe an, prevăzută prin bugetulu lucrătoru pentru acea secție.

Art. 2). Aceste persoane voru compune în viitoru epitropia ospitalului și care voru conlucra spre propășirea sa prin înțelegere numai cu Comitetul sănătății de care, ca autoritatea sanitară în țeară, voru atârna în totalu.

Art. 3). Domnialoru epitropii se voru povățui: de dispozițiile Comitetului date de mai înainte, de aceste cuprinse în referatul Președintelui sau către Consiliului de Miniștrii No. 1000 și de acele arătate în jurnalulu Consiliului No. 847 din luna corentă sancționată de noi.

Art. 4). Directorulu ospitalului are dritul a se coresponda de adreptulu către Comitetu cându ceilalți epitropi nu saru uni la vre'o propunere a sa privitoare la inbunățățirile ospitalului și în fine la ori ce trebuințe.

Art 5). Și celu de pe urma: Ministerul Nostru Secretaru de Statu de Ministerul de Interne și Președinte Comitetului Sani-taru este însărcinatu a executa ordinulu de față.

Datu s'au în Domniasca Noastre Rezidenție Iassu anul mântuirei una mie opt sute șase zeci și unul, și celu al triile al Domniei Noastre in Principatele Unite.

Sub-scris Alexandru Ioan

Ministru de Interne și Președinte Comitetului Sanitaru Sub-scris Iancu Cantncuzin

No. 294

se așează orânduirea conducerei spitalului în timpurile îndepărtate iar fiecare Epitrop este întărit printr'o adresă ca cea de mai

jos :

Principatele Unite Comitetul Sanitar al Moldovei

Biroul_____

No. 1673

Iași 1861, Oct. in 31

DOMNULU MEU!

„Am de plăcerea a vă comunica în copie ordonanța „Măriei Sale Domnului Principatelor-Unite. subu No. 296, „prin care sunteți numitu și întăritu, membrul epitropiei „ospitalului Israelitu din Capitalie.

„Sperezu, Domnulu Meu, convingându-vă de necesitățile acestei case de binefacire, veți conlucra cu ardoare prevesti nației sale.

Guvernul va fi gata a vă da totdeuna ajutorulu le-gal și reclamatu de umanitate.

„Instrucțiile și orice alte povățuiri le veți avea de la „Comitetulu Sănătătei de care atârnă funcția D-voastre.

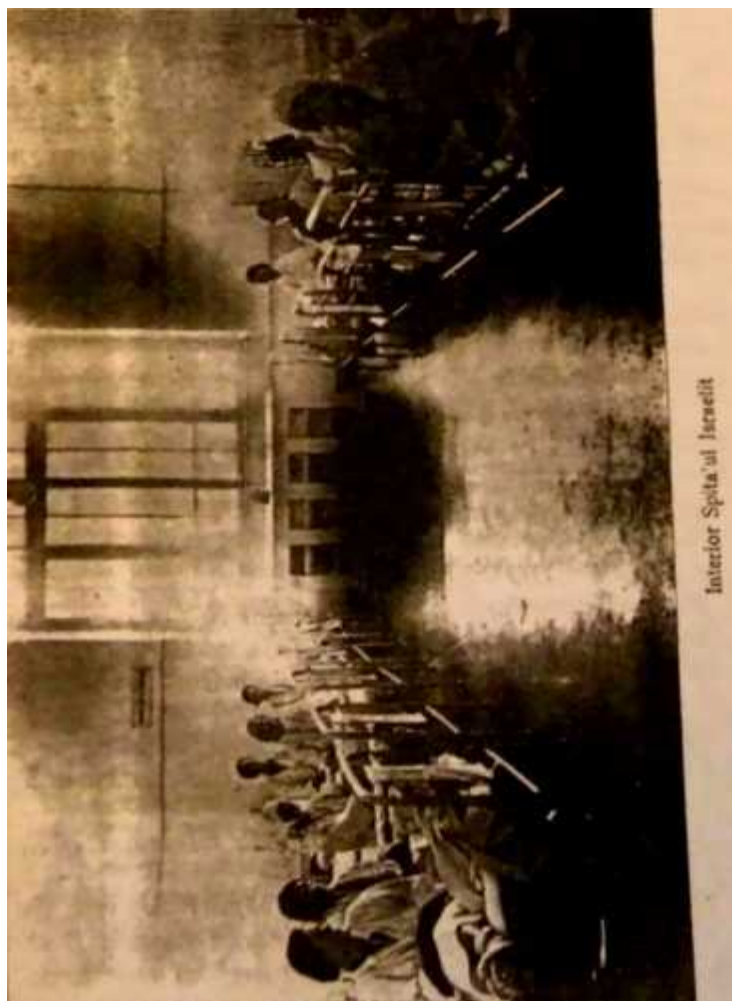
„Primiți Domnulu Meu, espresia osebitei mele considerațiuni Ministru de Interne și Președintele Comitetului, nediscifrabil

De astă dată conducerea Epitropiei n'are nici o ființă legală.

De aceia pentru a evita si acest neajuns începe opera de făurire a unui statut după care sa se conducă și administreze spitalul israelit.

În adevăr se convoacă o adunare a susținătorilor spitalului care votează un proiect de statut, care este trimis Ministerului de Interne spre aprobare.

Întâmplându-se însă că un alt grup de cotizanți ai spitalului

să prezinte Ministerului de Interne un contra proiect de statute spre aprobare, Ministerul prin adresa sa No. 349, din 13 Februa-rie 1903 în referire la adresa Primăriei prin conclusiunile citatei adrese, părere care s-a aprobat și de Consiliul de Avocați prin a-vizul No, 27 din 18 Ianuarie 1903, o invită să convoace 3 delegați din sânul Epitropiei, ca dâșii împreună cu trei delegați a contra partidului și cu un delegat al administrației Comunale Iași să alcătuiască statutele după care să le supună adunării generale a membrilor spitalului spre votare și să le trimată apoi Ministerului spre a fi aprobate de Guvern.

În conformitate cu ordinul Ministerului statutele noi au fost elaborate și în comun acord cu sus-citații delegați și în adunarea generală convocată ad-hoc în ziua de 15 Februarie 1904 sub Preșidenția D-lui Primar al Comunei Iași, statutele au fost votate cu unanimitate.

Primăria Comunei Iași prin adresa No. 4205 din 22 Februarie 1904 a înaintat Ministerului aceste statute cerând aprobarea lor și zicând între altele „că prin aprobarea statutelor Interesele spitalului vor fi apărute legal deoarece averea acestei institutiuni se pierde și e în pericol de a se mai pierde încă nefiind sub scutul legilor.

Epitropia înaintează și ea următoarea petițiune Ministerului de Interne prin care cere să se aprobe statutele:

Domnule Ministru,

Dl. Primar al orașului Iași prin raportul său No. 4805 din 22 Februarie 1904, v-a înaintat un exemplar de statut al Spitalului Israelit din Iași spre aprobare: aceasta în conformitate cu dispozițiunile date de Dvoastre prin adresele cu No. 11197 din Mai 1902 și No. 3491 din Februarie 1903.

În urma acestor lucrări, Consiliul Sanitar Superior cu decizia No. 265 din 21 Decembrie 1904 supune onorabilului Minister, spre aprobare statutele aflate în dosarul Serviciului Sanitar cu No. 21/G din 1904, pe baza cărei decizii Ministrul Vasile Lascar, face referat la Consiliul de Miniștri pentru aprobarea statutelor, întocmind și journa-lul respectiv.

Astfel stau lucrurile până în prezent.

Domnule Ministru,

Această instituțiune de binefacere și de utilitatea publică care își are existența încă de la 1728 cum dovedește ra-

portul Primăriei Iași cu No. 3486 din 9 Iulie 1902, s'a bucurat de sprijinul Guvernelor succedate din timpurile trecute precum și chiar de cele dela 1892, până în prezent, i s'a dat nenumărate decrete pentru primirea donațiunilor și legatelor lăsate în folosul acestei

instituțiuni de diferite persoane miloase parte sunt imobile situate în orașul Iași și parte în efecte publice: aceste efecte se află depuse parte în casa de fer a Spitalului și o parte la diferite persoane.

Pentru ca această avere să poată fi mai bine asigurată prin depunerea efectelor la cassa de depuneri și ca moștenitorii să nu se opună la eliberarea legatelor pretextând că această instituție nu are statute aprobate unde să fie stipulat modul de alegere a Epitropilor, pentru aceste considerente, vă rugăm Domnule Ministru să binevoiți a da înalta Dvs- aprobare a statutelor înaintate de Dl. Primar cu raportul No. 4205 din 22 Februarie 1904.

Primiți etc.

Aceste statute însă votate de adunarea generală ad-hoc în ziua de 15 Februarie 1904 sunt aprobate deabia în ziua de 21 Maiu 1913 prin următorul înalt Decret Regal No. 4175 și publicate în Monitorul Oficial No. 48 din 5 Iunie 1913.

C A R O L I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al României La totu de față și viitori sănătate.

Asupra raportului ministru Nostru secretar de Stat la departamentul de interne sub No. 26.451, văzând jurnalul consiliului de miniștri cu No. 1303 din 15 Mai 1913.

Am decretat și decretăm:

Art. Jurnalul sus menționat se aprobă.

Art. 2.—Se aprobă de noi

STATUTELE SPITALULUI ISRAELIT DIN IAȘI

Ari. 3.—Ministrul Nostru Secretar de Stat al Departamentului de Interne este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în Constanța la 29 Maiu 1913.

C A R O L

Ministru de Interne

No. 4.175

Take Ionescu

Iata și raportul No. 23553 din 8 Mai 1913 al Ministerului de Interne către Consiliul de Miniștri:

Domnilor Miniștri

Epitropia Spitalul Israelit din Iași prin adresa No. 19/1911 a cerut aprobarea statutelor acelui spital votate în 1904.

Având în vedere că acel spital a fost înființat în anul 1728 și aduce mari servicii populației ieșene.

Având în vedere că după cum rezultă din deciziunea a înaltei Curți de Casație cu No. 27 din 24 Ianuarie 1900 și din avizul cu No. 454 din 10 Septembrie 1902 al consiliului de avocați ai Statului acest spital este recunoscut ca persoană morală.

Având în vedere că arătatul spital nu poate fi reprezentat legal înaintea autorităților administrative și judecătorești nefiind constituit în puterea unor statute aprobate de guvern.

Pentru aceste motive am onoarea a vă ruga, Domnilor Miniștrii, să binevoiți a aproba aci alăturatele statute ale spitalului israelit din Iași astfel precum au fost votate și admise de adunarea generala ad-hoc în ziua de 15 Februarie 1904.

Ministru de Interne (ss) Take Ionescu

Director General (ss) Minovici

No. 23555,

8 Mai 1913

Bazat pe acest raport, Consiliul de Miniștri în ziua de 15 Mai 1913 întocmește următorul jurnal.

Consiliul de Miniștri

În ședința sa de astăzi 15 Mai 1913:

Luând în considerație referatul D-lui Ministru de Interne cu No. 23555 precum și statutele spitalului israelit din Iași.

Având în vedere motivele expuse prin sus citatul referat. Consiliului aprobă statutele spitalului israelit din Iași astfel precum au fost votate și admise de adunarea generală ad-hoc în ziua de 15 Februarie 1904.

Dispozițiunile acestui jurnal se vor aduce la îndepli-

nire de Dl. Ministru de Interne, după ce mai întâi va obține înalta aprobare Regală.

No. 1303.

Astfel promisiunile Regale s'au realizat mai târziu, datorită tocmai acelora ce au căutat să țină spitalul Israelit, această mare și binefăcătoare instituțiune, într'o stare de incertitudine și Inferioritate.

AVEREA SPITALULUI ISRAELIT

Cu toată incertitudinea în care se afla spitalul israelit din pricina că se discuta personalitatea lui juridică și capacitatea de a primi donațiuni, totuși populația evieească a ținut întotdeauna să asigure existența acestui institut.

Din acest sentiment generos, de a întreține un spital pentru cei nevoiași, au răsărit acele mari donațiuni pentru spitalul israelit.

Mari? Da, față de averile incerte și modeste ale populațiunei evreești.

În afară de averea propriu zisă a Spitalului, localul, inventar, mobilierul, etc. spitalul israelit are un șir de donațiuni imobiliare primite cu aprobarea autorităților și care astăzi formează averea principală.

Pentru cunoașterea marelor suflete și pentru pomenirea lor cu recunoștiință dăm mai jos tabloul acestor donațiuni și anume : 1. Iacob Wexler imobilul din str. Ghica Vodă 38

str. Ghica Vodă 63 str. C. A. Roseti 3 str Roseti 11-13-15 str. Cost. Negri 75 str. Cost. Negri 30 str. Stihî 3 str. Sinagogilor 8 str. Ștefan cel Mare 34 str. Labirint 7 , str. Pantelimon 2 str. Banu 6

, str. Banu 6

, str. Banu 6 (etaj)

„ Șos. Arcu 38

„ str. Nicolina 3

2. Ita Daniel

12. Imobilul propriu

13. Mauriciu și Itta Gropper

14. Solomon și Matilda Grunberg

15. Ruchla Balaban

16. Vigder sin Ițic

17. Volf și Ruchla Schvartz

. str. Socola 84 „ Brăteanu 30 (reconstruit) „ str. Anast. Panu 25 „ str. Anast. Panu 59 „ str. Lăpușneanu 43-45 „ str. Pomir 4 „ str. Dreaptă 4 „ str. Uzinei 13 „ str. C. Negri 42 „ str. Cost. Negri 82-34 „ str. Ștefan cel Mare 32 „ Tg. Neamț „ Brăteanu 60 „ str. I. C. Brătianu 20 „ Bul Brătianu 30 Ghica Vodă 44-46 „ (Rosetti 25 (Uzinei 5 „ Morilor 6 „ Ștefan cel Mare 50 „ str. Apeduc

IMOBILELE NEPRODUCATOARE DE VENIT

36. Clara Breiman imobilul din str. Uzinei 80

37. Cantina Școlară „Amaha și Isaak A. Gheitzer" Elena Doamna

38. Soc. Fraterna Israelită Păcurari str. Gh. Vodă 37
39. Soc. de binefacere „Caritas Humanitas” str. Hagi-Lupu
40. Școala primară de băeți „Moritz și Betty V*achtel” Sărărie 41.
Schaie și Renee Steinberg, parterul imob. str. Banu
42. Șloim și Ana Munisor str. Palat 68
43. Ester Feiga Buium str. Apeduc 33
44. Sofia și Șmil Waldman str. C. Negri 24
45. Tina și Bercu Lobelsohn str. Sf. Andrei 43
46. Amalia și Isaac A Gheitzer str. Elena Doamnă 17

Notă. Imobilele neproducătoare de venit se împart în două categorii:

- a) imobile a căror venituri și-au rezervat donatorii pe timpul vieții lor.
- b) acele imobile care aparțin diferitelor instituții care nefiind persoane juridice n’au avut dreptul de achiziționarea de imobile. Credem că spitalul israelit face o eroare trecându-le în proprietatea sa când mai toate sunt astăzi persoane juridice.

Afară de această avere imobiliară apreciată la 37,656,600 lei adăugăm fondul inalienabil de 3,624,583 în efecte și averea mobilă compusă din mobilier, lingerie, haine, instrumente chirurgicale, mașini în valoarea totală de 1,500,000 lei așa încât averea spitalului israelit s’ar ridica astăzi la suma de 42,781,083 lei.

ACTIVITATEA SPITALULUI ISRAELIT

Având de principiu a da ajutor fără deosebire de credință, spitalul israelit desfășoară o activitate prodigioasă.

Fred Șaraga

fost vice președinte al Cam. de Comerț Președintele școalei Steaua

Luând media anilor 1932, 1933 și 1934 rezultă că în spital au fost internați circa 2200 bolnavi anual, și s'a executat cam 650 operațiuni.

La policlinica spitalului se dau 21,000-25,000 consultațiuni pe an, secția Radiologică face peste 2000 examene iar laboratorul de analize medicale execută peste 1500 analize pe an.

Din aceste cifre se poate constata o activitate mare, nu numai pentru orașul nostru, dar și pentru împrejurimi care se folosesc de aceasta.

Pe lângă aceasta trebuie să menționăm că Spitalul Israelit mai are un azil de bătrâni și un pavilion de izolare clădit din donațiunea Carolina și Jaques Levin.

Astăzi spitalul își duce mai departe opera pentru care a fost destinat de sute de ani.

Faima spitalului ieșan a făcut-o corpul medical și conducerea-
Printre medicii care și-au pus aci știința la contribuție, vom însemna
cu recunoștință pe defuncții medici Dr. Taussig, Dr. L. Rosenthal,
Hertzenberg, Iluță, H. Burstein, Ph. Braunstein, ajutați de Profesorii
Universitari Dr. Djuvara, Dr. Anghel trecuți și ei în lumea celor fără
de păcate, iar din acei cari au condus spitalul și nu mai sunt, vom
pomeni pe Wolf Waserman, Leon Iuster, Moritz Ghelber, Selke
Reischer, H. Nelken, Leon Blumenfeld, Pesler,

iar conducerea o au D-nii:

David Hertzenberg și Moritz Wachtel, mare filantrop, sub a cărui
administrațiune se reclădește din nou spitalul israelit.

Actualul corp medical se compune din medici primari

~~Blumenfeld~~
~~Soldanovic~~
~~Migulib~~
~~Segal~~
~~Wassiff~~
~~Secler~~
~~Neubergher~~
~~Arnshtam~~
~~Figherberg~~
~~Schwartzman~~
~~Wasserman~~
~~Chernman~~
~~Wexler~~
~~Peran~~
~~Leiderhandler~~
„ Creps
„ Manole
Fanny Gudin

Isac Popper Președinte Jean Hefter Secretar General Iosef Iacob Vice
președinte P. Cernes

Iosef Ghetzler Casier General

Aron Siegler

Adolf Schwamm

M. Fligelman

Filip Schiller

Leon Reischer

Ulrich Platzman

Arnold Kasner

Ionel Fruhling

Adolf Fischler

Moses Duff

Carol Drimer

Ing. L. Brill

Şmil Waldman

ajutaţi de D-nii :

I. Reinhorn Directorul spitalului L. Goldschmidt secretar P. David casier

Este locul să însemnăm aci activitatea prodigioasă a fostului preşedinte Dl. Alexe Einhorn care cu dragoste nepreţuită a condus spitalul israelit, făcându-i şi mari donatuni.

Sub preşedinţia D-sale pe lângă multe înzestrări făcute spitalului este şi clădirea unei aripi de către marele donator, Dl. Şmil Waldman care a înţeles menirea spitalului şi prin clădirea făcută şi înzestrată cu toate cele necesare unei clinici, a dat posibilitate spitalului să-şi mărească activitatea. Menţionăm şi frumoasa dona-ţiune a D-lui Iosif Erlich, consistând în instalatiunea de radiogra-fie în valoare de 300.000 lei.

DOCUMENTE OMENEŞTI

În acest scurt istoric al spitalului israelit se pot vedea documente din care cetitorul se va convinge de opera făurită în timpuri vechi de evreimea aci așezată care și-a înțeles rostul ca cetățeni ai țării. Se va putea vedea deasemenea și așezarea lor temeinică făurind opere de asistență nu numai spre al lor folos, ci al tuturor care aveau și au nevoie de ajutor.

Generațiile actuale și cele viitoare, vor vedea o activitate desfășurată de iubitori de oameni și sacrificii făcute de generațiile trecute pentru folosul generațiilor viitoare.

Figuri, cari mai strălucite, cari mai modeste, unind dragostea lor pentru mai bine, au făcut fapte care-i așează în galeria oamenilor care și-au înțeles rostul, gândul bun, jertfa și iubirea aproapelui.

Spitalul de copii Dr. L. Ghelerter

Cine oare își mai aduce aminte de meseriașul evreu care în anul 1875 luna Aprilie în 15 exprimă următorul gând așa de adevărat: „ajutorul nu-ți vine de nicăeri, dacă nu ți-l cauți prin tine însuți*.

Sărac și flămând meseriașul nostru adună pe cei câțiva vecini din str. Păcurari și se hotărăște a întemeia o societate.

Pe baza următoarelor două acte societatea începe să funcționeze.

1) Înscrierea generală

a D-lori membrii al Societății „Fraterna-Israelită,

Noi subsemnații membrii ai Societății cu numele de mai sus am decis ca Societatea pentru vindecarea bolnavilor ce am înființat în suburbia Păcurari, să fie în mod serios acceptată de noi.

Sperăm că atât membrii prezenți cât și cei viitori, vor plăti exact cotizația lunară de 1 franc și 4 franci taxa de intrare, pentru ca Societatea să poată exista și cu care taxă să se poată forma un fond de rezervă.

Condițiunile de intrare se vor stabili prin statutele ce se vor compune din câțiva membrii.

Ședințele se vor ține în fiecare Sâmbătă seara în locuința D-lui Michel Lazăr.

Drept care am subscris noi 56 membrii fondatori, astăzi 15 Aprilie anul una mie opt sute șapte zeci cinci, Urbea Iași.

2) Declarațiune.

Noi subsemnații membrii fondatori, confirmăm prin aceasta și declarăm verbal și în scris că am ales din partea noastră pe D-nii:

Achiva Rudnic, Președinte.

Leib Feldman Vice-Președinte.

Michel Lazăr Casier și

Moișe Eichenkatz Secretar

iar controlori am ales pe D-nii Haim Moise, Avram Șneler și Pinches Eisenștein.

Domnii de mai sus, sunt aleși pe termen de 3 luni al anului acesta, dela data acestei deciziuni.

Drept care am subscris în unanimitate și acceptat de noi cu seriozitate și sfințenie.

Jassy în 15 Aprilie 1875.

Și astfel în anul 1875, într'o căsuță modestă din str. Păcurari—de unde și denumirea de Fraterna Păcurari — unde o scândură așezată pe două cofe, ține loc de scaune, iar cotizațiunile

formează banul ce se strânge din vânzarea oaselor de la mese, ca să ajungă astăzi, să aibă ca avere diferite imobile prin-tre care străjueș-te frumosul spital de copii „Dr. L. Ghelerter.

Societatea se desvoltă tot mai mult și de unde la început număra 56 membrii, a-junge, în anul 1878 să aibă 607 membri, aparținând diferitele straturi ale evre-imei ieșene.

Spitalul de copii Dr. L. Ghelerter

În 1909 se creează o secțiune pentru ajutorarea și Înzestrarea orfanilor membrilor decedați ai societății.

În 1913 se în-

introduce o modificare importantă în statutele societății, prin care se hotărăște înființarea unui ambulatoriu.

De acum înainte societatea Fraterna, esă din sferile ei de preocupare numai a intereselor membrilor ei, ci devine o instituțiune de bine obștesc.

Activitatea societății se extinde prin acordarea de consultații-uni medicale și pansamente persoanelor străine de societate și încetul cu încetul se îndreaptă spre o activitate spitalicească.

În anul 1913, statutele societății sunt aprobate de Cassa Centrală a meseriilor, și prin publicarea lor în No. 8 din 15 Iulie a-nul II-ea din Monitorul Asigurărilor Muncitorești, devine persoană juridică,

Printr'o muncă de zi la zi, societatea prosperează și la jubileul de 40 de ani (la 3 Mai 1915) se pune piatra fundamentală a spitalului de copii.

Clădirea se ridică, dar când să fie terminată izbucnește războiul, care rupe firul activității. Societatea va renaște însă după războiu cu mai multă energie, ajutată de astă dată de Joint Dis-tributoon Committee.

Ca date importante până la epoca războiului însemnăm :

Cumpărarea imobilului din lași str. Ghica Vodă No. 39 (1899). Creearea secțiunei pentru înzestrarea și ajutorarea orfanilor (1906). Medalierea societății (1908). Cumpărarea al doilea imobil din str. Chica Vodă No, 37 (1909). Înființarea ambulatoru-lui Medico Chirurgical (1911). Recunoașterea personalității juridice a societății (1913). Clădirea spitalului pentru copii (1915).

Ca memento găsim, pe o placă de marmoră următoarele în-scripțiuni :

Se adeverește de către noi că în anul 1913, Prima Societate Fraterna Israelită Păcurari a devenit persoana juridică prin aprobarea statutului de către Cassa Centrală a asigurărilor muncitorești".

Pe acest temei societatea a intrat în deplină stăpânire a imobilului din str. Ghica Vodă No. 37 dobândit cu banii proprii, adunați prin osârdia și dărnicia membrilor, iar imobilul s'a destinat pentru înființarea unui spital de obștească alinare a copiilor suferinzi,

II) Acest ambulatoriu medico-chirurgical închinat tuturor su-

ferințelor, s'a înființat în anul 1911, luna Decembrie, din fondurile Primei Societăți „Fraterna-Israelită Păcurari" după îndemnul

medicului societății Dr. L. Ghelerter și cu osteneala primilor epitropi: Ițic Cars, Lewi Eissner și Samoil Tobias.

Societatea continuă scopul urmărit întrecare în principal însemnăm ambulatorul la care se dau consultațiuni gratuite și se continuă a împărți între altele și numeroase cantități de medicamente iar în ziua de 3 Mai 1915 pune piatra fundamentală a spitalului de copii.

Și pentru a încheea prima parte a activității acestei societăți ca un semn de piositate vom pomeni pe: Solomon Wachtel, I. Einhorn, Simon Pesler, Ad. Braunștein, Copel Blank, B. Finchel-ștein, N. A. Eizen, O. Marcovici, Idel Rubinștein, I. Leib, Eizig Ștern, Dr. K. Lippe, Dr. W. Finchelștein primul medic, al societății, Dr. Tausig. Dr. Popper, Dr. Steuerman, Rosenthal, Rabiner Almojen și farmaciștii Blauștein și Zfass, care au depus munca lor, la înflorirea societății toți astăzi odihnându-se în somnul veciniei.

Ca membrii de onoare ai acestei societății pornită cu atâta modestie însemnăm:

I. A. Cremieux, fost senator, președintele Alianței israelite, Sir Moses Montefiore Londra, Baron von Rotschild Viena, G. de Bleichraeder, Iacob de Nuschotz, Strul Haim Daniel și A. E. Daniel—Iași, Dr. M. Gaster—Londra, Rabin Dr. Niemierower, Dr.

K. Lippe, Rabin Dr. Beck - București, S. O. Groswald, N. Kaha-ne și B. Kahane—Viena.

Dacă figuri așa de mari și de interesante figurează ca membrii de onoare ai societății să nu uităm pe cei mai modești cari duceau greul societății și pe care îi însemnăm în ordinea funcționării ca președinți activi.

Oișie Suchersohn, tinichigiu, primul președinte al societății Chiva Rudich, Strul Zingher. Nathan Gropper, Koppel Blank, Al-ter Pauker, (1889-1899) Moise Nager, Rafail Langmantel, Z. Solomonică, Berman Iusier, sub a căror conducere am văzut progresele societății pornită din sediul din str. Păcurari, pus la dispoziție în mod gratuit de Michel Lazăr și care desigur că nu s'a gândit că în decursul vremurilor societatea la care a contribuit va avea odată ca președinte de onoare pe Cremieux care va scrie

societății cele ce urmează

Paris le 30 Octobre 1876.—

Mes biencheres Coreligionaires

Recevez tout mon remerciement pour votre souhaite de bon-ne annee et laissez moi vous repondre par les mots consacree: „que Dieux vous inscrire dans le livre du bien’

J’accepte avec empressement et reconnaissance le titre de Presedent honoraire de votre societe fraternelle et je vous envoie ma photographie que vous desirez. Elle vous dira tout mon attache-ment pour mes cheres Israelites de Iassy et tout mon devouement a la cause sacrâe de leur emancipation.

Isac Ad. Cremieux President honnoraire

sau în românește :

Paris 30 Octombrie 1876.

Scumpii mei Coreligionari.

Primiți toate mulțumirile mele pentru urările voastre de anul nou și permiteți-mi a vă răspunde prin cuvintele consacrate: Dumnezeu să vă înscrie în cartea vieții"

Mă grăbesc a primi cu recunoștiință titlul de Președinte de onoare a societății voastre frățești și vă trimit fotografia mea ce mi-ați cerut.

Ea are să vă spuie tot atașamentul pentru scumpii mei E-vrei din Iași și tot devotamentul pentru sfânta cauză a emancipării lor.

Isac Ad. Cremieux președinte de onoare

Am spus că firul activității se rupe prin izbucnirea războiului, dar opera era prea folositoare și oamenii prea hotărâți ca să nu continue ceea ce cu atâta ardoare au început,

Spitalul de copii aștepta să fie pus în funcțiune, dar mai trebuiau mult, caloriferul, înzestrarea etc.

Joint Distribution Committee prin reprezentantul lui pentru România
Noel Aronovici, intră în acțiune, iar Dr. L. Ghelerter a-nimatorul și
conducătorul societății secondat de oameni ca: M. Isac Moscovici
actualul președinte.

Isidor Iuster Iosef Terdiman

Zaharia Weiss Milo Ghelerter

Isac Karas Isac Weisman

Aron Hammer Nathan Tobias

Leib A. Lupu Lazăr Klimer

Strul Lerner Buium Grimberg

Iancu Schneider David Colter

CENZORI

Bernhard Triester Lazăr Holtzman

M. Isac Moscovici

Președintele spitalului Dr. L. Ghelerler

Lazăr Marcusohn Manase Spiegler Herman Dauer pornesc la lucru și în luna Mai anul 1924 prin voința omenilor și ajutorul Domnului, spitalul de copii își deschide porțile cu deviza mare de a îngriji copilul redându-i sănătatea prin mijloacele științei dar și printr'o dragoste nețărmurită pentru a-cesce tinere vlăstare în suferință.

Înzestrat astăzi cu tot ce este necesar u-nui așezământ spitalicesc, spitalul corespunde unui mari necesități.

La această muncă uriașă a epitropilor trebuie să adăugăm largul concurs și dragostea corpului medical în frunte cu luptătorul tuturor cauzelor drepte : Dr. D. Fruhling medicul șef al spitalului, bunul Dr. L. Weiselberg, sub șef, secundați de Doctorii: A. Polak, șeful secției chirurgicale, D. Hornstein, pentru bolile de nas, gât și urechi, E. Ghelman, și M. Bercovici, pentru bolile de piele; Mendel Avram, chirurgie, Cazac Averbuch, S. Pineles, L. Iacobi, S. Șameș, pentru

boli de copii: Tania Reznice, oculistă: Dr. B. Mayer, radiolog; M. Beniaminovici, pentru boli de stomac și Ionel Herdan, șeful laboratorului.

Cu toată activitatea acestor elemente și a unei imperioase nevoi a acestui așezământ, spitalul o duce greu din punct de vedere financiar.

Comunitatea intervine cu o subvenție anuală de 150,000 lei. dar cu toate aceste greutăți conducătorii, văzând nevoiele spitalu-

lui și că a ajuns neîncăpător, au purces la mărirea lui. Astfel în ziua de 24 Octombrie 1937 se pune temelia marelui clădiri.

Pergamentul pus în temelie arată scopul și nevoia acestei măriri.

Pentru aducere aminte dăm textul acestui pergament ca generațiile viitoare să cunoască sentimentele generației trecute.

Astăzi 24 Octombrie 1937 în al 7-lea an de glorioasă domnie a M. S. Regelui Carol al II-lea S'a zidit piatra de temelie a noii clădiri de complectare a Spitalului de copii „Dr. L. Ghelerter” ridicat și întreținut din osârdia Societății „Fraterna Israelită Păcurari” fondată în anul 1875.

Complectarea de acum face parte din planul de extensiune a întregii opere, întocmit de arhitectul H. Clejan, întrucât faima de care se bucură acest spital, datorită bunei purtări de grijă trupească și sufletească care se dă copiilor, atrage din părțile Moldovei, Basarabiei și Bucovinei, bolnavi chiar și adulți care cer internare.

S'a pornit această complectare spitalicească, pentru folosința obștei fără deosebire, Primar al Municipiului fiind D-l. Osvold Racovitza, iar Președinte al Soc. fraterna Israelită Păcurari Dl. M. Isac Moscovici.

Iată dară cum se făuresc opere mari prin muncă și dragoste, Ce păcat că aceste merite nu ne sunt recunoscute, ne gândim nu numai la noi, ci la tot ce este om. Suferința nu face deosebire de crez. Ea trebuie ajutată și conducătorii instituțiunii au înțeles acest lucru. Nici nu putea să fie altfel când spitalul poartă numele marelui

luptător pentru cauzele sociale Dr. L. Ghelerter și ce-i ce stă în fruntea așezământului este M. Isac Moscovici.

MATERNITATEA ISRAELITĂ

S'ar părea că această instituție face parte integrantă din spitalul israelit, în realitate este o instituție de sine stătătoare.

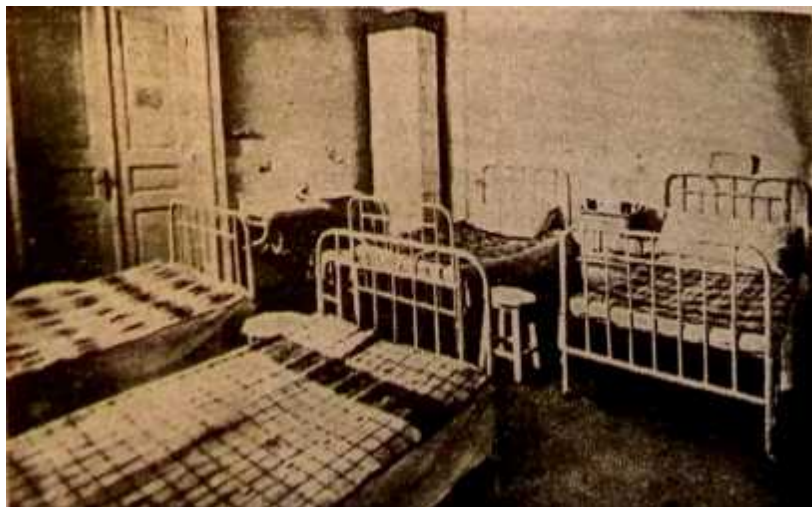
Patronată de Prima societate a femeilor israelite din Iași pentru ajutorarea lehzelor sărace înființată în anul 1878, acordă la început ajutoare bănești până în anul 1911, când s'a clădit pe un teren donat de spitalul israelit, clădire special amenajată pentru îngrijirea lehzelor.

Dotat cu tot ce este necesar unei asemenea clinici este pusă în serviciul obștei fără deosebire de credință.

Aci, femeia săracă găsește doctorul, medicamentele, îngrijire pentru ea și noul născut.

Dat fiind că localul era prea mic s'a purces la mărirea clă-direi ceea ce dă posibilitate conducătorilor unei activități mai mari. Donațiunea aparține soților Roza și H. O. Spiegler.

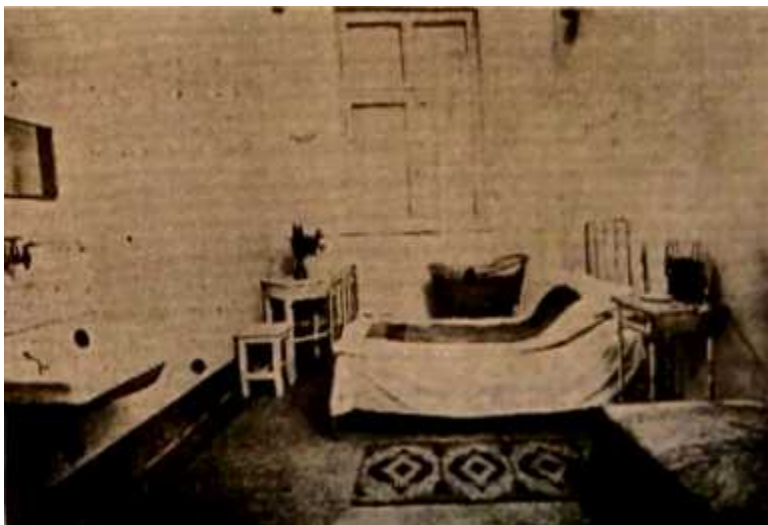
D-rii I. Brener, Natalia Schleier și A. Rubin, eminenți prac-

Un salon comun

ticieni, pun la dispoziție în mod gratuit munca și capacitatea lor în căutarea celor ce se ospitalizează aci, sau se internează cu plată pentru o mai bună îngrijire decât la domiciliu.

Acest corp medical este asistat de două moase diplomate și gardience.

Maternitatea. O ia'4 rezervați

Maternitatea. O sala rezervata

Maternitatea ospitalizează pe an între 450 și 500 lehuze, în majoritate sărace. Comitetul compus din doamnele Roza Spiegler Bertha Iurist, Ghizela Grossman, Olga Weinstein, Rebeca Kahane Sophie Grossu. Sally Streiff etc. depune o muncă stăruitoare pen-tru bunul mers al instituțiunei.

Orfelinatul Evreesc

Or. B. Fischer Președintele Comitetului Orfelinatului Evreesc

Pornit dintr'o necesitate creată de războiu și în urma dorinței exprimate de M. S. Regina Maria de a vedea orfanii a-dunați într'un cămin propriu, de-ur. o. r tscnr functul Moritz Wachtel și Da-

Președiatee Comitetului vid Hertenberg organizează

Orfelinatului Evreesc în câteva încăperi ale spi-

talului israelit și apoi în imobilul din curtea școalei Steaua, un cămin pentru orfanii evrei.

Nevoile însă prea mari și extinderea numărului pensionarilor siliră câteva doamne din societatea evrească să ia inițiativa cre-ărei unui cămin propriu pentru orfanii de războiu. Astfel în ziua de 19 Mai 1920 se alcătuiește un comitet provizor care ia hotărârea de a înființa un orfelinat evreesc în Iași, în care vor găsi adăpost, hrană și educația fizică și morală copii orfani evrei din orașul Iași și din împrejurimi.

Pentru realizarea scopului de mai sus comitetul în urma expunerilor D-lor. Otilia Braunștein și Sophie Blumenfeld încep colectarea de fonduri și cu ajutorul bănesc a lui Joint Distribution Committee,

organizație mondială care a vindecat atâtea răni lăsate de groaznicul războiu, se cumpără imobilul din str. Mârzescu, unde altă dată era instalată primăria ieșană.

Prea era mare nevoia întemeerii căminului copiilor orfani, ca să nu reușească opera.

Acei cari întorcându-se de pe front, au avut posibilitatea să vadă gospodării ruinate, părăsite, cu ușile date în lături și în care un copil își îneca în lacrimi îndurerate pricinuite de pierderea părinților victimele războiului și a bolilor. Aveam de multe ori impr-esia că bătrânii sunt plecați într'un lung voiaj și au lăsat în seama copiilor, bruma de sărăcie ce-a rezistat furtunei.

Si nu-i nici o mirare, că sprijinul a pornit de sus și-a for-

ca să nu fi fost mișcată de durerea vlăstarilor rămași la vetrele reci și pustii, ca să nu interne în folosul micilor copii, ca să nu se puie în fruntea operei de salvare a acestora.

Așa se explică și preocuparea doamnelor din elita societății noastre în frunte cu D-na Olga Sturza de a veni în ajutorul a-cestor suflete nevinovate.

Și urmând gestul regal, se întemeiează acele multe cămine de orfani.

Populația evreească care n'a fost ferită de vicesitudinile războiului, populația evreească care și-a vărsat și dânsa sângele din belșug pentru făruirea României Mari a fost și dânsa preocupată de soarta celor rămași fără părinți și urmând și ea dorința M. S. Reginei Maria de a vedea copii orfani de rit mozaic adunați într-un cămin, făuresc cum am văzut mai sus un adăpost propriu pentru acești nenorociți.

Orfelinatul, își începe activitatea. Un număr de 95 orfani populează sălile orfelinatului. Opera de educarea lor se face prin școli. Se întemeiează și un atelier de cizmărie.

Comitetul îngrijește de orfani cu dragoste având și ajutorul soc. I. O. V. care dă câte 3500 lei pe an de fiecare orfan de războiu.

Să nu uităm și marele ajutor dat de Soc. „Joint”.

Astăzi acest orfelinat nu mai este de războiu, ci îndeplinește acelaș rol, însă pentru orfanii din alte cauze. Numărul s-a micșorat prin plecări din orfelinat. Remarcăm după exemplu I. O. V. s'au căsătorit unele orfane de către comitetul Orfelinatului și avem plăcerea de a constata, că s-au întemeiat căminuri fericite.

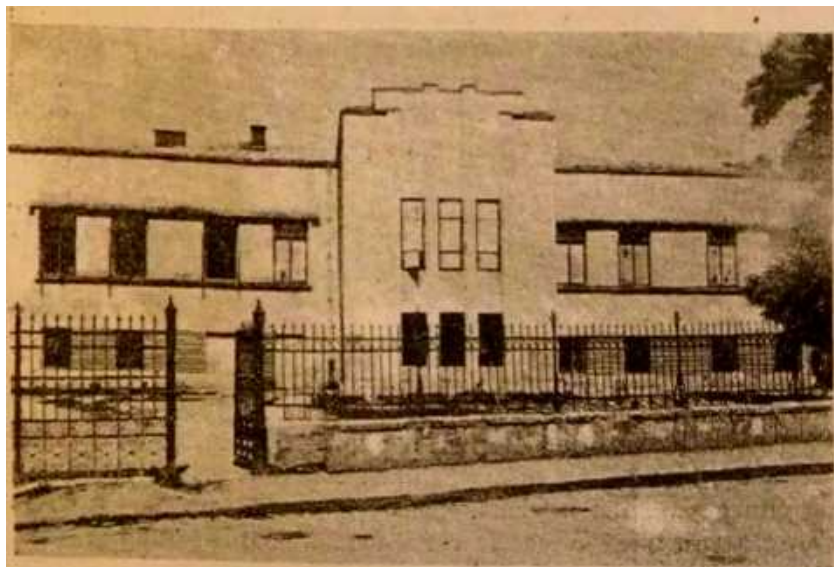
Remarcăm munca fără preget a D-nei Otilia Braunștein, înconjurată de femeile noastre din buna societate evreească care au întreținut și îngrijit de această instituțiune care și azi fără a avea ajutorul I. O. V. se conduce în acelaș mod demn, îngrijind cu multă asiduitate de orfanii noștri.

O notă specială pentru Ing. Brill și Arh. Klepper cari în mod cu totul desinteresat au muncit și au dat concursul lor pentru reclădirea orfelinatului distrus de incendiu.

Dar un conflict izbucnește între comitetul de conducere și direcțiunea și în Noembrie 1936 comitetul demisionează și rămâne Comunității Evreilor din Iași sarcina întreținerii acestei instituțiuni

Delegațiunea Comunității compusă din D-nii Av. Izu Segal, Iancu S. Leibovici, Ing. Gh. Buchman sub preșidenția D-lui Dr. B. Fischer conduc orfelinatul până la alegerea unui viitor comitet.

Pentru munca desfășurată, grija de zi la zi întru întreținerea orfanilor cuvine-se a da amintire ultimului comitet care în frunte cu harnica și destoinica Președintă aleasă în locul D-nei B. Wachtel, au desfășurat munca arătată mai sus al cărui rod a fost o bună îngrijire a orfanilor și înzestrare societăței cu un local care e o podoabă a Comunităței Evreilor din Iași.

Orfelinatul Evreesc

Dar mai însemnăm numele acestor doamne în special deoarece activitatea D-lor nu se rezumă numai la activitatea spre binele orfelinatului ci sunt harnicele albine ce aduc sumele cele mai importante instituțiilor Comunității prin colectele ce fac și organizarea atâtor serate cu reușite materiale și morale, demne de învidiat. Desigur buchetul nu-i complet căci vom vedea multe doamne figurând în conducerea atâtor instituțiuni întrecând în muncă și organizare multe societăți conduse de bărbați.

Iată ultima compunere a comitetului de conducere, la trecerea instituțiunii sub oblăduirea Comunității:

Președintă de onoare Betty Wachtel Președintă Otilie Braunstein

Vice Președintă Sophie Wachtel

Casieri Clara Gheltzer

Secretară Sophie Goldenblank

Doamnele consiliere

Rahil Bernstein, Sali Brauchfeld, Lotty Einhorn, Ernestine Dr. Fruhling, Elise Grunspan, Marie Hirschenzohn, Rose Hefter, Bettii Kunovici, Rose Landau, Florica Marcovici, Berthe Premisleaner, Ana Dr. Polac, Irene Rosenthal, Hedwig Saian, Amalia Șaraga, Netti Șaraga, Alexandra Țehanowschi, Adela Wachtel, Adela Zolier. Domnii consilieri

H. Braunstein, Ing. Leon Brill, Av. H. Gherner Cenzori

Dr. H. Blumenfeld, Alexe Einhorn, I. L. Steinberg iar actuala conducere grupează pe D-nii:

Președinte Dr. B. Fischer

Vice Președinte Ing. Gh. Buchman

„ „, cu delegație

de casier Av. Izu Segall Secretar General Juju Haimovici

Director I. Levensohn-Basarabeanu

Membrii:

Isac Moscu, I. Strauch, Marcus I. Herșcovici, Ing. Mattes, Iancu Horn, Lupu Friedman, Lazăr Marcusohn, Iancu S. Leibovici și alții.

Casa de orfani „Iacob și Fany Neuschotz“

Omul și opera.

De anul nou „Roș-hașana* s-au împlinit 50 de ani de când s-a stins din viață marele filantrop Iacob de Neuschotz întemeietorul casei de orfani Iacob și Fany Neuschotz și ctitorul templului ieșan.

Era unul din marii filantropi ai Iașului, iar operele sale trăesc și astăzi, căci a înțeles că nu e suficient a pune bazele unei instituții și s-o lăși apoi la capriciul carității publice, ci trebuie să le dotezi cu fonduri care să le asigure existența.

Așa se explică, menținerea operilor evreului născut într'un târ-gușor din nordul Moldovei și care ridicându-se prin propriile sale mijloace

a contribuit cu munca, inteligenta și avere la ridicarea vieții evreești din Iași.

A fost cel dintâi evreu care a introdus în țară - serviciul divin modern pentru care scop a clădit templul ieșan.

A contribuit la toate instituțiile, între care se număra și spitul israelit căruia îi face o donație de 60.000 lei.

A fost un puternic susținător al Comunității, încât la moartea sa, Dr. K. Dippe? în discursul funebru a spus: Cu Iacob de Neuschotz dispărea o Comunitate" și din nenorocire așa s'a întâmplat.

Dar afară de sprijinul dat tuturor instituțiilor, opera sa principală este casa de orfani și templul.

Casa de orfani, înființată în anul 1868 după moartea fiului său Chaim Smil, continuie să adăpostească și să capete instrucția necesară, la început un număr de 12 orfani, astăzi ridicat la 25.

Demn de pomenire este petiția fondatorului institutului ce a fost înaintată Domnitorului țării care era astfel redactată.

Prea înălțate Doamne !

Hotărându-mă a veni după putinta mea în ajutorul omenirii în suferință și în special coreligionarilor

mei, am de scop de a înființa din propriile mele mijloace o casă de orfani în Iași. în care copiii orfani de religie mosaică să poată fi la adăpost, sprijin și mijloace pentru a se desvli în privința morală materi-olă. Acest institut va purta numele de „Casa de orfani Iacob și Fany Neuschatz.

Înfrînsa se vor primi fără plată după putinta la orfani, se vor îmbrăca, se vor sustine, se vor înșirui în religie mosaică și se vor sili a frecvența școlile publice primare. După finirea învățământului elementar orfanii vor fi puși să învețe o meserie sau o

îndutstrie și astfel se va asigura viitorul lor.

Pentru ca această casă de binefacere să poată fi înființată de îndată, și să producă rodirile sale, i-am donat casa mea din lași aflătoare pe strada de Jos (actuala C. A. Rosetti cu dependințele sale exterioare și interioare, mobile și imobile: apoi pentru întreținerea sa i-am donat suma de 128 mii lei, adică patru mii de galbeni în obligațiuni rurale Române împreună cu cu-poanele lor de procente și mă oblig îndată ce voi primi înalta Aprobare a donatiunii și a statutelor conform art. 811 și 817 din codul civil, a trata titlurile de pro-

prietate a casei cât și obllgațiunile rurale comisiunii cu-ratoriale a casei de orfani, după statut.

Voind a pune această înștiuțiune de binefacere sub pază legolă și supremă priveghere a înaltului Gu-vern, rog plecat spre Înăltimea Voastră, să binevoiască pre Guvernul său de a cerceta aceasta a mea petiti-une precum și alăturatul act de donatiune și statutele si de a le supune la înalta Aprobatie a Înălțimei Voastre.

Sunt prea Inplțate Doamne al Înaltului Vostru prea plecat si supus

servitor (ss Iacob Neuschotz Iași în 28 Noiembrie anul 1867.

Odată înființată această „Casă” ea a progresat mereu. Tot conform statutelor art. 11 filantropul de Neuschotz a creat și o bursă pentru întreținerea a doi elevi ce se vor distinge, care să fie trimiși la Viena pentru a învăța într-o școală comercială.

Foarte mulți azi își datoresc situațiunea la cari au ajuns Casei de orfani „Neuschatz”.

Copii capătă în institut : hrană, îmbrăcăminte, preparatiuni de limba Germană și ebraică. Pentru învățarea limbei românești ei frecventează școlile primare publice.

Instituția este administrată de o comisiune curatorială ajutată de directorul institutului.

Pentru aducerea aminte Comisiunea Curatorială a publicat diferite acte și momente însemnate din viața acestei institutii și din care spiciuim.

„Protocol”

Inaugurarea Casei de orfani La 24 Septembrie a arului 1868 în a 7-a zi a ser-bărei corturilor după rlitul israelit, casa de orfani fu inaugurată prin un serviciu divin în templul „Beth-Iacob.

Oaspeții invitați cu această ocasiune erau numeroși, între cari Dl. prefect al orașului cu asistenții săi, Dii Primar cu membrii comunei întovărășiți de alte persoana respectabile făcură onoare unei solemnități, care avu de sorginte un act umanitar și filantropic. Pe lângă altar erau înșrați orfanii destinați pentru casă

în număr de 12 și în mâna celui mai în vârstă fâlfâie un steag de colori naționale cu inscripția „Orfaneum Iacob și Fany Neuschotz.

Serviciul divin s'a celebrat întocmai după program. La eșirea din templu copiii s-au instalat în institutul lor acolo Dl. Fondator li-a prezentat cel dintâiu souperr la care Dl. Prefect al orașului a purtat un toast sincer potrivit cu împrejurarea.

Din ora această fondata a devenit concretă. Ca-sa s'a declarat

deschisă, curatorii au intrat în funcțiunea definitivă a d-lui pedagog căruia i s'a predat ca o sa cu orfani sub suveghearea si îngrijirea sa.

Acest protocol necontinând mai mult decât o sim-

Comitetul Orfelinatului Neuschatz 1937.

plă aducere aminte despre modul prin care stabilimentul în chestie a încetat a fi efemer primind odată pentru totdeauna un chip real se va alătura la acte spre memoria și fidela păstrare.

(ss) Neuschatz, D. Lotringher,

Dr. Fraenchel, M. S. Goldbaum

Extras

din relația Monitorului oficial No. 55 din 12 Iunie 1883 „De aci, Regele merse la orfelinatul întreținut de domnu bancher Neuschatz, care împreună cu doamna Neuschatz au întâmpinat la sosire pe Maiestatea Sa, iar elevii au primit pe Regele cu imnul național.

Aci Rabinul Comunității, care se afla față, a ținut o frumoasă alocuțiune, după care Majestatea Sa a inspectat în deamănuntul acest orfelinat bine întreținut, exprimând înalta Sa mulțumire domnului fondator.

În anul 1908 Octombrie 5 Casa de orfani Iacob și Fani Ne-uschofz și-a serbat 40 de ani de existență cu care ocazie a primit următoarele telegrame de răspuns din partea Casei M. S. Regelui și Ministrului Instrucțiunii și al Cultelor.

București 5 Oct. 1908

Casa M. S. Regelui

Doamna mea,

M. S. Regele a primit cu plăcere telegrama ce i-ati adresat cu prilejul serbării de patru zeci ani a azilului de orfani Neuschofz și a binevenit a mă însărcina să vă transmit odată cu înaltele Sale mulțumirile ce face pentru propășirea acestei institutii de bine facere.

Primiți vă rog. Doamna mea, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

p. Mareșalul curții Adjutant de serviciu (ss) Lt. col. Gh. Banu

București

Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor

Direcțiunea

Învățământul secundar și superior Seria B. No. 69.393 N. B. La răspuns se va arăta Seria și Numărul

Domnule Director,

Luând cunoștință de sentimentele și urările ce ne adresați

Dl. Ministru vă roagă a primi cele mai vii mulțumiri exprimându-vă urarea cu bunele intentii ce are acea Institutiune fondată de

acum 40 de ani să fie încoronată de succes.

Secretarul general

D. A. Teodor

10 Oct. 1908.

Și astfel această casă de orfani continuă a dăinui pentru binele acelor care au avut nenorocirea de a pierde prea curând pe protectorul lor firesc.

Astăzi orfelinatul își are existența asigurată din punct de vedere juridic și financiar.

Personalitatea lui juridică se întemeiază pe Decretul Regal publicat în Monitorul Oficial No. 159 din 13/25 Iulie 1868 în următoarea redactare :

C A R O L I

Din grația lui Dumnezeu și prin voința Națională Domn al Românilor La toți de față și viitori sănătate „ Asupra raportului No. 2759 al Ministerului nostru secretar de Stat la departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Am decretat și decretăm cele ce urmează :

Art. I. Actul de donațiune făcută de Dl. Iacob Neu-schotz bancherul din Iași și proiectul de statute prezentate de domnia-sa întru fundarea în Iași a unui institut pentru educațiunea orfanilor de rit israelit sub numirea de casa de orfani Iacob și Fany Neuschotz le aprobăm întocmai.

Art. 11. Ministrul nostru, secretar de Stat la departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice este însărcinat cu executarea decretului de față^u.

Dat în București la 2 Iulie 1868.

Ministru secretar de Stat la departamentul Carol m. p.

cultelor și instrucțiunii publice ss. Indescifrabil No. 1084 Dintre persoanele care s'au ocupat cu conducerea instituției însemnam în afară de Adelaida von Neuschotz, pe Dr. K. Lippe, Dr. H. Burstin, Solomon Rapaport, Solomon Hornstein, Iosif Gez-ler, I. Mahlovici, Mendel Schnurer, Dr. Frenckel, Dr. Rosenthal, Arnold Kasner, Ieșiva Kohos, S. Goldbaum, Landsberg, Lotrin-ger etc.

Astăzi se ocupă cu conducerea casei de orfani și a căror activitate este demnă de orice laudă: D-nii: S. O. Grosswald, Iacob Hirschensohn, Z. Grossman, Iosef Ghetzler, Filip Schiller, Adolf Schwam și H. Rabinovici.

AZILUL DE NOAPTE

Situat în unul din cartierele populate de evrei „Podul Roș” numit astfel fiind aci situat podul peste Bahlui, făcut de Ioan Sandu Sturza numit și cel Roș, acest azil deservește această populație care în general este mizeră, lipsită de mijloace și care are nevoie de a fi ajutată.

Azilul de noapte clădit din inițiativa unui bătrân-Șulem Beilis întors din America unde a văzut asemenea instituții și-a propus să facă și în lașul lui iubit o instituție cu menirea de a da adăpost trecătorului lipsit de mijloace.

Cu o râvnă demnă de admirat acest om Azilul de noapte bolnav, având nevoie de cârje pentru a se putea mișca, își îndeplinește scopul propus și în adevăr în anu 1922 inaugurează acest local.

Trece însă și el prin momente grele, când un mănunchi de oameni modești în frunte cu actualul președinte Adolf Horovitz un om plin de temperament și luptător pentru binele mulțimei, secondat de d-nii Avram Bercovici, Isac Cojocaru, Moritz Bercovici Lupu Nuță, Dr. L. Weiselberg, Dr. M. Held, Haim Wexler, Reful Uren, David Aron,

Froim Froimovici, Strul I. Strul, Marcu Sch-laer, Iancu Șulim și Ițic Steinberg, refac localul și-i adaugă un dispensar pentru consultațiuni medicale acordând și o mâncare caldă celui adăpostit în azil.

Întreținut din ofrande publice, are nevoie de ajutorul Comunității Evreilor din Iași care-i acordă o subvenție anuală, dând astfel posibilitatea instituției să-și continue opera de asistență atât de necesară în acest cartier, precum și pentru nenorociții trecători prin târgul nostru care n'au cu ce să-și plătească un adăpost.

Corpul medical neretribuit, căci cine-i să-i retribuiască azilul

fiind sărac, iar oamenii ce apelează la ajutorul lui și mai săraci, face aci un adevărat apostolat.

Dl. Adolf Horovitz Președintele Azilului de noapte

În frunte cu medicul șef al dispensarului Dr. M. Held, secondat de primul medic popularul Dr. L.

Weiselberg și medicii P. Borocin,

M. Colpacci, D. David, P. Held,

~~Exemplu~~

~~5006~~

~~1237~~

~~3008~~

~~5009~~

~~5000~~

~~3001~~

~~5002~~

~~1002~~

~~1020~~

~~2005~~

~~0006~~

~~8004~~

I. Ichilovici și Adela Rubin, dau sute de consultațiuni pe an. Astfel
dela 1926—1936 s'au dat următoarele consultațiuni:

iar adăpost s-au dat în acest interval de timp precum arată tabloul
de mai jos la 8112 oameni, ajutați cum am mai spus și cu hrană.

~~Exemplu~~

~~500~~

~~1037~~

~~500~~

~~500~~

~~520~~

~~550~~

~~2020~~

~~1200~~

~~230~~

~~532~~

~~8332~~

Din acest tabel controlat de autoritățile respective, se mai

constată un fapt că ajutoarele se dau fără deosebire de religie. Se
vede că suferința și nevoia nu cunoaște hotare de credință, ci

ele înfrățesc, iar conducătorii instituțiunei au înțeles îndeplin. Ajută pe aproapele tău ca pe tine însuși, iar aproapele îmi este tot ce-i om.

Prima societate „Fraterna Israelită“ pentru întreținerea Azilului de Bătrâni

Din inițiativa meseriașilor, care văzând mai bine viitorul ce-i așteaptă, când nu vor mai putea munci, s'au gândit la întemeierea unei societăți mai mult de ajutor reciproc, ca să devie în urmă de bine-facere.

Din inițiativa lui N. Gropper, S. Damscher, L. Aronovici, în ziua de 15 Februarie 1893 se pune bazele acestei societăți, iar ca activitate se remarcă: un ajutor bănesc celui sărac, ajutor medical și medicamente.

Dar scopul societății în curând se transformă în acel de a asigura un cămin pentru bătrânul nevolnic, o straie, un pat curat și hrana zilnică.

Ideie frumoasă și utilă, căci nicăeri nu vedeai spectacolul degradant al cerșitului ca în târgul nostru.

Bătrâni, după ce au muncit zeci de ani, neavând nici o asigurare, neavând nici o economie, ajungeau la adânci bătrânețe să cerșească pe la curțile oamenilor.

Cine cunoștea mai mult decât meseriașul evreu soarta ce-l așteaptă !

S'au pus pe lucru acești meseriași și din donația soților Fri-ma și Iacob Lehrer, fac un azil, un adăpost pentru cei bătrâni.

Donația se compunea dintr'un teren întins și imobilul din str-Sf. Constantin. Aci, în aceste căsuțe începe activitatea Azilului.

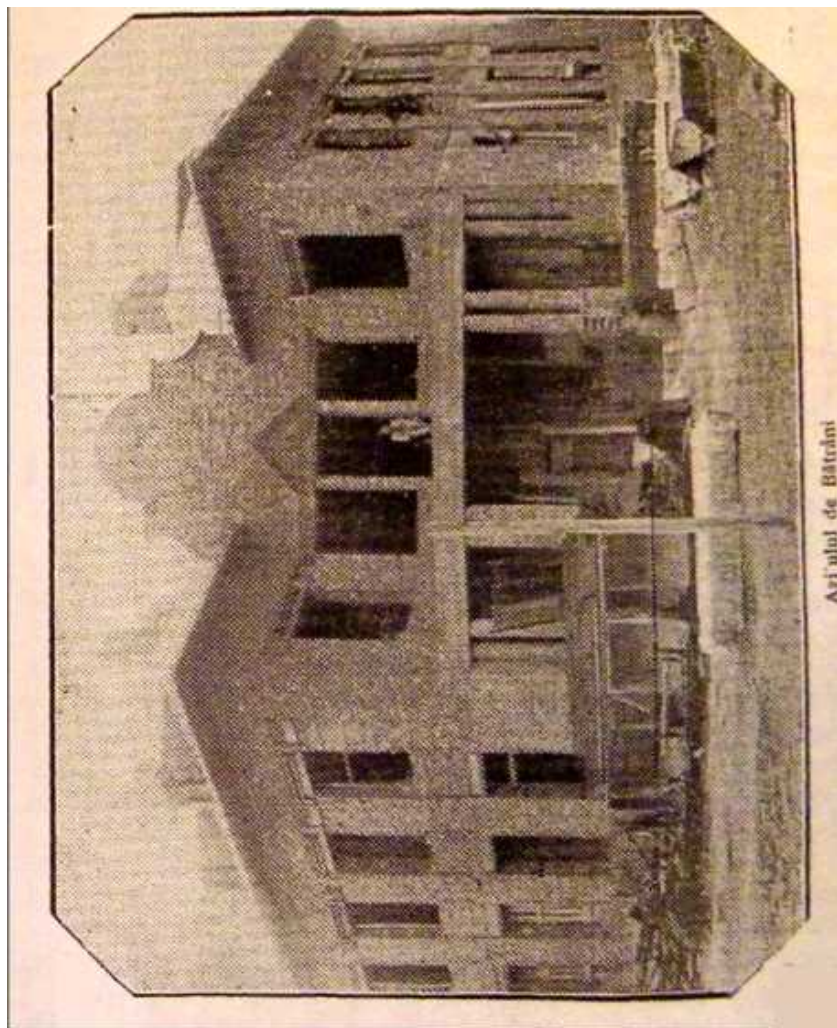
Primul comitet compus din A. Groper, L. Aronovici, Max Neitzes, A. Fișler, T. Meier, I. Iacovitz, depune eforturi mari, fac o propagandă întinsă și de unde înainte membrii erau numai meseriași, comitetul apelează la toate straturile societății pentru a veni în ajutorul azilului.

Anul 1892 găsește în azil 6 bătrâni.

Nevoile însă sunt mari, cerințele de internare devin mai numeroase. Comitetul în 1905 lansează liste de subscripție, se adună 15000 lei și cu donația soților Schorr se ridică o clădire compusă din 3 saloane mari cu 24 paturi, un altul pentru 6 paturi (secția de femei) și unul de recepție; clădirile vechi urmând a servi ca local de rugăciune, garderobă, sala de mese și spălătoria.

Pe lângă azil ființează de astă dată și un dispensar unde se dau consultațiuni gratuite nevoiașilor din cartier.

Acest dispensar era condus de popularul medic Dr. K. Lippe și Dr. M. Milian.

Azilul e în creștere și la jubileul de 25 ani de existență, prin munca neobosită a unor personalități ca Dr. Steuerman, K. Lippe și Dr. Ghelerter, obțin personalitatea juridică a societății astfel ca de azi înainte el poate primi donațiuni.

În epoca aeeasta începe activitatea d-lor Ph. Schiller, Kalman Meyer, W. Goldstein, H. Glantz etc.

În timpul războiului pentru întregirea neamului, azilul deservește ca spital pentru răniții de la căile ferate.

Azilul primește donatiunile H. O. Spiegler, S. O. Groswald, M. Wachtel etc. ajutând a se reface azilul într'o clădire mai încăpătoare pentru care la 1922 capătă de la Ministerul Muncii titulatura de Marele Azil.

Azilul are cinstea de a fi vizitat de mult regretata noastă Regină Maria, A. S. R. Prințul Nicolae, membrii guvernului, capii autorităților ieșene etc.

Azilul e in plină ascensiune. De la un budget de 2000 lei, ajunge la 592.155 lei.

Și tocmai când se pregătea să-și serbeze 40 de ani de existență „Azilul” cade pradă unui incendiu ce-l mistuie până la temelie.

Dl. Philip Schiller Președintele Azilului de Bătrâni

Opera unei munci u-riașe, de energii fecunde se distruge sub ochii înlăcrămați ai pensionarilor cari sunt a-runcați pe drumuri în plină iarnă geroasă.

Primul fond de reclădire îl formează suma de 50.000 lei din partea celei mai bune regine ce a fost Regina Maria și a cărei vorbe regale

; „Deschide-

ti-vă sufletele voi cei sănătoși și fericiți, dati ce vă lasă inima. De la fiecare puțin, de la toți mult, rezultatul va fi în raport cu darul...

și fiecare se va putea bucura că a scăpat viața unuia care la rândul său a ajutat pe un altul".

au influențat mult, încât s'au deschis inimile și sub conducerea unui comitet ales anume cu însărcinarea de a reclădi azilul, se pornește la fapte și grație acestei munci și a obolului dat de ob-ștea evreească avem tot în str. Sf. Constantin No. 5, un adevărat palat pus la dispoziția acelor care nu mai pot avea un cămin propriu.

Saloane mari, încăpătoare, sunt puse la dispoziția bătrânilor și ele pot adăposti un număr de 150 pensionari.

Azilul mai este înzestrat cu o baie ce e pusă la dispoziția populației din cartierul Podul Roș, pe lângă o sinagogă mare, sală de lectură, infirmerie, sufragerie e:c.

Astfel printr'o muncă asiduă datorită în special lui Filip Schiller, Willy Goldstein, Lupu Fișler, Jac Calmanovici, precum și inginerilor Klepper, Brill, Nacht Schleier, etc. comunitatea evreească din Iași se poate mândri că din munca celor mulți s'a ridicat un cămin frumos și igienic pentru bătrânii noștri care și ei au avut un rost în lume, și ei au avut un cămin în care erau fericiți că au trăit din munca lor, dar destinul nu le-a hărăzit această bucurie până la sfârșit.

Fundațiunea

Ghizela și Arnold Weinrauch

De multe ori viața instituțiilor este legată de aceia a oamenilor și vorbind de ele, trebuie să vorbești de oameni.

Activitatea acestora se împletește cu viața instituției însuși. Și de multe ori instituțiile trăesc prin munca unui singur om care duce calvarul greu al grijei și răspunderii.

Vrem să pomenim aci, de instituțiunea ce are de scop împărțirea de

lemn la săraci. Înființată în anul 1924, Arnold Weinrauch pentru a asigura existența societății pune la dispoziție un fond de circa 1,300,000 lei plasat în diferite acțiuni ce produceau un venit de circa 150—200,000 lei anual.

Devalorizându-se acțiunile, Weinrauch completează suma și asigură un capital care produce un venit de 130,000 lei anual, Societatea împarte astăzi 30 vagoane lemne pe an, spre deosebire de alte timpuri când se împărțeau 50—60 vagoane..

În acest mod se ajută în medie 16.000 familii, dându-li-se lemne cu un preț redus și 70,000 suflete cărora li se dă lemne cu totul gratuit.

Evident acest ajutor este insuficient însă munca este mare.

Cererile sunt prea mari și mijloacele prea mici.

Să menționăm însă gestul soților Weinrauch care vorbește de la sine. Și nu este singurul gest. Aceștia pot fi dați ca exemplu a unei dărnicii și dragoste pentru aproapele.

Un șir întreg de donațiuni spre binele celui sărac, au fost făcute de soții Weinrauch,

Dăm mai jos tabloul acestor donațiuni serioase pentru care desigur și-au câștigat respectul și dragostea concetățenilor :

1) Donațiunea făcută către Spitalul Israelit din Iași în folosul obștei israelite din Trg. Neamț, compusă din următoarele imobile : a) Una școală, situată în Trg. Neamț având patru camere

mari, sala de recreație, cancelarie, autorizata de Stat pentru 300 copii. În curte un alt corp de clădire compus din două clase pentru școală froebiliană, locuința pentru director, etc.

b) Trei imobile situate în str. Mare din Trg. Neamț, compuse din trei locuințe, cu o prăvălie, atenanse și magazine în curte.

c) Un imobil situat în str. Raiului.

d) Un imobil situat în str. Cuza-Vodă (Clazil). Venitul acestor imobile este destinat întreținerii școlii mai sus arătate.

2) Donațiunea făcută Statului constând din un imobil cu etaj și curte spațioasă situată în Trg. Neamț spre a servi de infirmerie pentru bolnavi săraci fără deosebire de religie.

D-na Ghisele Weinrauch Dl. Arnold Weinrauch

Pentru această donațiune i-a mulțumit printr-o telegramă însuș marele om de Stat Ionel Brăteanu, iar Eforia Spitalelor Sf. Spiri-don cu adresa No. 8093 | 910 a făcut cunoscut D-lui Weinrauch că ține la dispoziție pe veci trei paturi gratuite pentru Evrei săraci în Spitalul din Tg. Neamț

3) Donațiunea făcută Comunității israelite din Fălticeni în folosul Spitalului, constând din un imobil cu prăvălie situat în acel oraș.

4) Donațiunea făcută Comunității israelite din Galați constând din imobilul școalei profesionale de fete „Lumina“ autorizată de

Stat la care urmează 300 eleve. Această școală posedă și o cantină cu tot confortul, și e considerată ca o școală model.

5) A instalat în unul din imobilele sale din Trg. Neamț peste 100 paturi pentru răniții din războiul pentru întregirea neamului.

A instalat în unul din imobilele sale din Galați 100 de paturi pentru răniți, la care a contribuit personal cu un număr de 10 paturi complet amenajate și restul de la diverși binevoitori prin colecte făcute de dânsul.

Tot în timpul războiului, după cum se constată din actele Prefecturii Galați a distribuit 15 vagoane lemne și 2 vagoane făină de porumb la săraci fără deosebire de religie.

6) În Iași a construit pe propria cheltuială o școală de meserii, în care actualmente funcționează ieșiva „Beth Aron”.

Iată un șir întreg de donațiuni și fapte ce onorează pe om.

Faptele soților Weinrauch sunt pilduitoare și numele lor vor fi desigur înscrise în cartea de aur a obștei evreești.

Cantina Școlară

Amalia și Isac A. Gheltzer

Înainte de a face istoricul acestei institutii de atâta binefacere, se cuvine să ne aruncăm privile în trecut pentru a vedea cum s'a desfășurat în timpurile de criză greaua operă de ajutoare.

Înțelegem prin aceasta de a începe cu „ospătăria populară” și „împărțitul pâinei la săraci”.

Este o legendă creată de unii ce nu vor să vadă realitatea lu-crurilor că populația evreească din tara românească deține comorile pământului. Este „Cahalul”, miraculosul Cahal ce întreține viața materială a evreilor. Dar, dacă acei ce au născocit sau cred în exis-tenta „cahalului” ar căuta să aprofundeze puțin lucrurile, ar vedea că un Cahal care să scoată milioanele de la spate”, vorba unui fost Inspector școlar, nu există și bogăția evreilor, vorbesc de marea majoritate, se rezumă în: „ciubote noi cu găuri vechi” vorba unui mucalit evreu. Și în adevăr. Cine a vizitat cartierul „Broscăriei” a „Pă-curatului”, „Tg. Cucului” sau a „Țigănimel” își va putea da seamă de marea mizerie în care zace populația evreească. Și dacă cineva ar căuta să studieze și opera de binefacere a populațiunii suprapuse, atunci ar putea vedea tabloul real al situațiunii evreilor din orașul Iași,

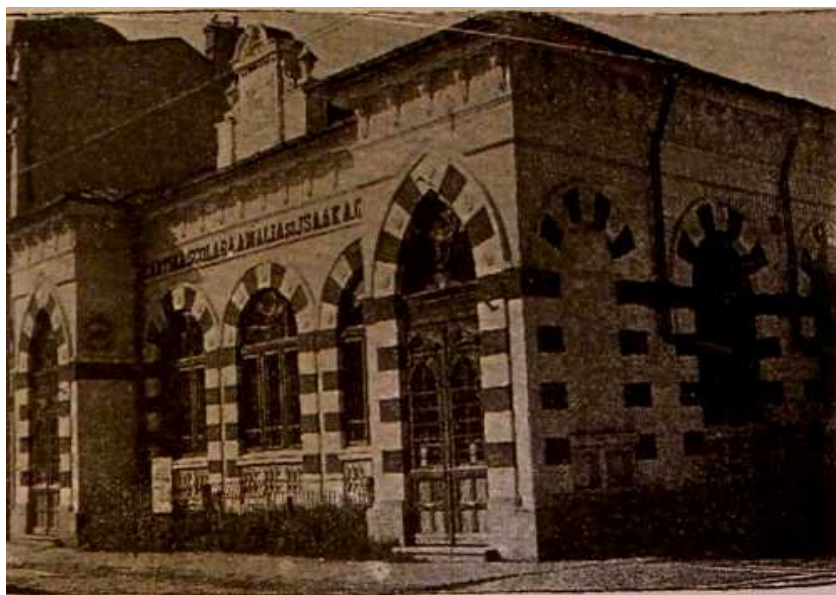
Dar să dăm cuvântul D-lui S. C. Tributo care în schita sa În Broscărie ne dă acest tablou trist, sfâșietor de trist, al sărăciei evreilor din marginele Iașilor.

„....După mai puțin de 20 pași ulita cârnește la stânga și înaintea noastră era Broscăria, care răspundea perfect numelui ce-l poartă. O bucată întinsă de loc, mărginită de partea apusă de case joase și dărăpănate și în partea de răsărit de gardul înalt al moarei, toată o mlaștină de noroi moale și negru căreia ici și colo câte o movilă de zăpadă părea o insulă albă în mijlocul unei mări mocirloase.

Și continuând cu descrierea călătoriei sale în acest ocean de noroi spune: „În fine, cu chiu cu vai am ajuns la un loc mai cu-

rat unde am putul debarca. Câtiva pași încă, făcuți pe jos, și eram în fata sinagogei. Aci era mijlocul Broscăriei. De jur împrejur case vechi, într'o răănă, toate locuințe de evrei. Drumul se disface în trei părți și pretutindenea se vedea o mlaștină neagră ca păcura care a-jungea până la feresfrucele mici ale caselor"

Dl. Tributo s-a dus să împartă pâine în acest loc uitat de Dumnezeu. Pâine amară oferită de străini. Și cui se dădea această pâine

Cantina Școlară Amalia și Isac Gheltzer

ne spune tot Tributo în schita sa.

...înaintea noastră începu să se perindeze sărăcimea pentru a-și primi pâinea.

Femei în cațaveici ferfenițite, în broboade ciuruite și în picioare cu pantofi rupți; bărbat}i istoviți, cu priviri rătăcite învăliti în zdren-te; orfani cu picioarele vărîie in saci legati cu sfori și cu câte un spenter ferfenițat, legat la mijloc cu o funie.

Și continuând spune., „Din fiecare colt se ivea câte unul desculț și gol și aștepta tăcut mila, aștepta pâine. Oameni tineri cari ar putea

munci, ar putea să producă bogății, stau aci neputând eși din viziunile lor fiind desculți și goi. Ei mor de foame, ei și ai lor. Nici nu-și poate face nimenea idee de priveriștea dureroasă ce se desfăș-

șoară înaintea noastră defilarea acestor nenorociți, cari trebuiau să în-noate în noroiu spre a ajunge la sinagogă pentru a-și lua o pâine. Atâta a putut omenirea să facă pentru ei“.

Iată bogăția evreilor! Iată ce ajutor le poate da „Cahalul" Această populație a avut mult de suferit. S au găsit însă și oameni cari să le vie în ajutor.

Cea dintâi instituție ce și-a dat seamă că trebuie să vie în a-jutorul populațiunii a fost loja „B-nei Brith"

Și astfel în anul 1899. loja distribuie pâine pentru 2000 lei. În curând însă veni în ajutor și „Alianta Israelită prin reprezentan-ul ei în România I. Astruc.

Alianța veni in ajutor cu suma de 4000 lei.—din cari 2000 sau destinat pentru împărțirea de pâine, 1000 pentru împărțirea de azimă și 1000 lei pentru cartofi.

După îndemnul adevăratului om, a popularului medic Dr. K. Lippe, loja se hotărăște a veni in ajutorul populațiunei sărace, împăr-tindu-i malaiiu.

Isac A. Geltzer

Amalia Geltzer

Aceste ajutoare însă nu fură de ajuns.

Populația săracă, văzând că nu mai poate suporta această situație se gândi la fugă. Și începe un groasnic exodiu, începură emigrările.

Diverse împrejurări făcură însă pe muli emigranți să se întoar-că și să îngroașe rândurile celor ce muriau de foame. Și atunci tot loja se gândi după propunerea Dlui. Leo Geller și a D-lui I. Astruc să înființeze o ospătărie populară.

În ziua de 20 August loja ajutată de Alianța Israelită servește

primul ospăț pentru săraci. Această bucătărie populară ajunsese un așezământ demn de imitat.

În primul an al înființării, ospătăria populară dete 93.000 porțiuni.

Aceasta erau ajutoarele ce se dădeau oamenilor nevoiași în timpul groaznicei crize financiare ce a bântuit tara în anii 1899 și 1900.

Și dacă era nevoie de ajutat oamenii mari cu mâncare, cu atât mai mult se cere i acest ajutor pentru micii școlari ai școalelor primare israelite.

Exista pe lângă fiecare școală cale o cantină pentru care fiecare comitet școlar rezerva în budget câte o sumă oarecare.

Ele însă nu s'au mentinut, din lipsa unui local propriu și a unei societăți care să se ocupe în special de cantina școlară. Norocul însă se ivi.

Soții Amalia și Isac A. Gheltzer, clădesc pe a lor socoteală un local igienic și încăpător cu destinație pentru cantină școlară, donând în acest scop o parte din veniturile imobilului alăturat cantinei donat spitalului israelit.

Și astfel în anul de grație 1911 în ziua de 16 Iulie se pune temelia localului in care se îngroapă pergamentul cu

următoarea cuprindere:

ACT-COMEMORATIV

Astăzi 13/26 Iulie anul 1911 (una mie nouă sute un spre zece), (5671) în al XXXXVI-lea an de Domnie glorioasă a Majestății Sale Regelui Carol I-ii; După oficierea serviciului Divin de către Rabinul Berii Rabino-vici, am pus temelie acestei clădiri, pe locul cumpărat de noi, Amalia Geltzer, născută Michel Rothberg și Isaak A. Geltzer, fiul lui Mendel Geltzer.

Această clădire este lăsată viitorimei, pentru a servi ca așezământ de binefacere, prin înființarea unei „Cantine școlare Isaak A. și Amalia Geltzer cu scop de a ospăta școlarii săraci.

Așezământul este patronat și condus de Loja Neo-Samoil I. O. B. B. al cărei birou se compune astăzi din D-nii Dr. K. Lippe Președinte de onoare, Dr. H. Burstin Inspector, Dr. I. Niemirower Președinte, I. D. Dulberger Vice-Președinte, Dr. A. Steuermann Mentor, I. H. Hellmann Cassier, Solomon Grunberg Secretar protocolar, Isaak A. Geltzer Secretar financiar.

Așezământul se bucură pentru întreținere, și de

uzufructul fondului colectat de la coreligionarii noștri de către primele comitete ale cantinei, prezidate de D-na Paulina Gelber, D-nii Dr. H. Burștin și Dr. I. Niemi-rover, sprijinit prin subvențiunea acordată de generoasa „Atlanta Israelită prin reprezentantul ei în România dl I. Astruc.

Clădirea este donată de noi soții „Amalia și Isaak A. Gettzer comerciant de Postăvărie" Spitalului Israelit din Iași, prezidat de Dl. Leon Iuster, spre pomenirea lui nostru, a fondatorilor donatori, rămași fără copii.

ISAAC A. GELTZER AMALIA GELTZER

Biroul Lojei: Dr. K. Lippe, Dr. H. Burstin, medic primar, Dr. I. Niemirower, Dr. D. Dulberger, Dr. A. Steuerman, S. Grun-berg, I. H. Helman.

Președinta Comitetului de Dame al Cantinei și Președintele Lojei:

Pauline Gelber, Dr. H. Burstin, Dr. I. Niemirower.

Reprezentantul Alianței: I. Astruc.

Președintele Spitalului Israelit, L. Iuster,

Asistenții: Z. Solomonică, M. Ch. Sufrin, Isac Wechsler, Ra. binovici, Peritz Kohl, Gottlieb, M. Schechter, M. Wechsler, Pincu Elias, Leon Schwartz, Moise Herșcovici, Ițic Forșt, M. M. Frenkel,

S. H. Waldman, Iser Kandl Bârlad, Iancu Iuster, D. Frenkel, Ițhoc Iosef, Iosef Iacob, Carol Perlman stolerul cantinei, A. M. Flugelmann.

Am reprodus acest act, nu pentru valoarea lui istorica, ci pentru oamenii cari l-au semnat. O galerie de nume scumpe ce și-au câștigat amintirea.

Azi cantina își urmează scopul. Ea hrănește copiii de școală după plecarea cărora, vine rândul oamenilor vrâstnici.

Iar grija existenței a căzut în sarcina de curând decedatei Clara Geltzer, care a continuat cu mult devotament opera regretatului ei soț.

De această instituțiune mai este legată activitatea regretatei Paulina Gelber, a distinșilor intelectuali Dr. H. Burstin, Dr. Steuerman, a lui H. Hellman și alții.

*

Am spus mai sus că soții Geltzer pentru a asigura viața cantinei școlare a donat un mare imobil în acest scop și din a căror venituri se va întreține cantina.

Tot în acest local Comunitatea împarte de Paști hrana rituală, militarilor și oamenilor nevoiași.

Din cele scrise mai sus vedem că această instituțiune servește și de ospătărie. Nu e suficient însă. E nevoie a se înmulți aceste ospătării mai ales în timpul iernei.

Demn de urmat în această direcțiune este activitatea soc. „Țesătura” care din inițiativa domnilor Iosif Ehrlich și Iosif Gold-stein, întreține în timpul iernei două ospătarii.

Conducerea Cantinei o are următorul comitet :

D-na și Dl. Petrușca „ „ Ușer Cahane

„ „ Saly Streiff

și domnii M. Futgelman, Brandes și David Ornstein care regretă că au pierdut pe distinsa lor Președintă în persoana lui Clara Geltzer.

IUBIREA DE OAMENI

Policlinica și Societatea de Binefacere și ajutor reciproc

O mână de meseriași văzând că numai din propriile lor mijloace își pot veni în ajutor se adună în ziua de 5 Mai 1928 într-o sinagogă din Trg. Cucului și pun bazele unei societăți de ajutor reciproc pentru a preîntâmpina repetarea unor timpuri ca cele petrecute în iarna anului 1928 când în adevăr criza economică își face apariția și pune meșteșugarii noștri într’o stare de mizerie îngrijorătoare.

Plecați de aci, meseriașii modești își aleg un comitet în frunte cu Dl. M. Birenbaum care activează într-un tempo-rapid, fac adeziuni și capătă personalitatea juridică.

Odată organizați deschid o policlinică sub conducerea Dr. E. Wartenberg și Isac M. Moscovici. Începe acordarea de consultațiuni păturei nevoiașe din cartierul Tg. Cucului unde populațiunea evreiască este mai deasă dar și mai pauperizată.

Comitetele de conducere se succed și fiecare pune câte o cărămidă la edificiul ridicat din propria lor inițiativă.

Nevoia unui local propriu se impune.

Primarul Iașului de atunci Osvald Racoviță, destoinicul părinte al Municipiului nostru pune la dispoziția societății—în urma stăruinței fostului președinte al societății Dl. I. Balaban un teren pentru clădirea unui cămin propriu soc. „Iubirea de Oameni”

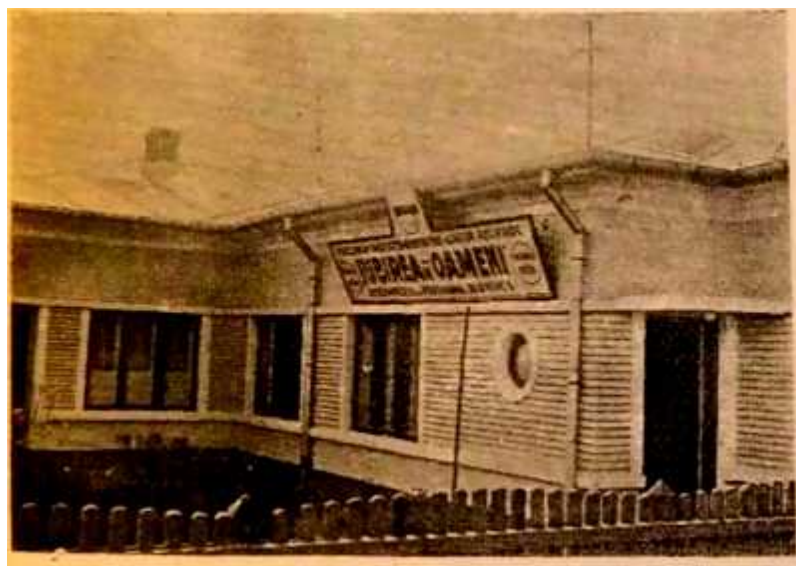
În anul 1936 comitetul în frunte cu președintele ei Dl. Leiba Șulim pune piatra fundamentală a clădirii și în ziua de 5 Mai 1938, la prima decadă a existenței, se inaugurează localul.

Meseriașii noștri își văd în fine realizat un vis pentru ei.

Și astfel dintr'o cotizație de 17 lei lunar câștigul de o zi sau două, cu mici donațiuni vedem astăzi, în mijlocul căsuțelor dărăpănate și pline de igrasie, ridicându-se un modest local rezultat al unei munci cinstite și plină de râvnă.

Dar dacă astăzi au localul lor, meseriașii noștri în timpul celor zece ani de existență, au desfășurat o vie activitate în domeniul asistenței sociale.

Iată cuvântul ce însoțește raportul general asupra consulta-tiunilor date în policlinică în anii 1929—1938.

Iubirea de Oameni

„Policlinica „Iubirea de Oameni” atașată pe lângă societatea de ajutor reciproc cu același nume, întemeiată de meseriași, a umplut un gol care exista de mai mult timp în-tr-unul din cartierele cele mai populate (Trg. Cucului) dar cu o populațiune a cărei stare

sanitară lasă de dorit. Meseriașii din acest cartier au întemeiat societatea de ajutor re-ciproc dându-i numele simbolic de Iubirea de Oameni și au crezut că nu pot îndeplini mai bine scopul final decât în-fiițând o policlinică unde atât ei cât și familiile lor să poată fi consultați și tratați în mod cu totul gratuit. Atunci au apelat la o serie de medici cari au răspuns cu drag apelului lor, inaugurând policlinica la 1 Februarie 1929.

Activitatea medicală din anul 1929 și până astăzi este rezultatul muncii și sacrificiilor depuse de corpul medical al policlinicei și dovadă sunt consultațiile date miilor de sufe-

rinzi, adulți și copii, indiferent de confesiune, veniti din toate părțile ca să-și găsească alinarea suferințelor lor fizice. Dacă această activitate trebuie să ne insuflă un robust optimism în viitor, nu trebuie să uităm că marea majoritate a popula-țiunei cartierului trăește într'o stare de promiscuitate din cauza situației materiale precare în care se găsește și nu e de mirare că morbiditatea și mortalitatea să atingă proporții în această regiune care ar trebui să dea de gândit atât autori-tăților sanitare de stat cât și inițiativei particulare.

Când în fiecare an, tuberculoza seceră atâtea mii de vieți în plină activitate, când diareele estivale distrug copi-lașii (avem cea mai mare mortalitate infantilă din toate car-tierele Iașului), când, sifilisul face atâtea ravagii în lumea muncitorească, datori suntem cu totii, atât autoritatea de sfat cât și opinia publică, să intervenim ca să punem stavilă a-cestor flagele cari sapă temelia țarei. Un tablou alăturat a-cestui raport arată precis maladiile cari bântuie în acest car-

tier: sunt în ordinea frecvenței la policlinică tuberculoza, enteritele, sifilisul, maladiile contagioase, conjunctivitele și maladiile de piele.

Dacă aceasta este activitatea din trecut, perspective noi ni se înfățișează înaintea noastră. A fost alocată o sumă pentru realizarea vechiului deziderat anume a realizării u-nei farmacii unde să se efectueze rețetele astfel ca orice bolnav consultat să primească în mod gratuit si medicamentul necesar. Deasemenea cât de curând se va deschide si un laborator de analize medicale, ca un instrument nou pentru diagnosticul maladiilor.

Cu aceste două realizări făcute pe teren medical spe-răm că, cu ajutorul oamenilor de bine, policlinica Iubirea de Oameni“ să devină o institutie de progres, special făcută pentru tratarea rațională și științifică a bolnavilor și dacă procentajul de morbiditate și mortalitate va fi din ce în ce mai scăzut, își va fi îndeplinit scopul inițial".

Acest cuvânt al unor specialiști ne arată de câtă nevoie era de această operă cu atât mai mult cu cât ea se face în cartier și unde omul are accesibilitatea mai mare.

Raportul statistic general asupra consultațiunilor date în anii 1929-1938 se poate vedea din tabloul ce-l dăm mai jos, repartizat pe diferite boli:

Malapenia sifilis

fontai-

girasas

2009

2000

2008

2000

2002

2004

2009

2005

2007

2008

Conducătorii „Iubirei de Oameni" nu se mulțumesc numai cu atât și-și propun un program de viitor.

În darea de seamă ce a apărut cu ocazia inaugurării localului citam

Încă nu ne-am terminat misiunea. Sperăm în vitalitatea Soc. și în concursul membrilor și al onoraților

Ne propunem ca în limita disponibilităților bugetare pe care ne vom strădui ca să fie cât mai mari să îndeplinim următoarele proiecte:

1) Clădirea unui etaj care să servească drept azil de noapte pentru

meseriaşii bătrâni si scăpătaţi cari nu mai pot pot plăti chirie.

2) Înfiinţarea unui laborator de analize medicale.

3) Înfiinţarea unei ospătării populare pe timp de iarnă.

4) Înfiinţarea unei Gemilath-Hassudim, cassa care să acorde mici imprumuturi pentru membri, fără nici o dobândă.

5) Înfiinţarea unei cooperative pentru procurarea de lemne membrilor Soc. cu preţuri reduse şi în rate mici.

Iată dară oameni cari ştiu ce vor.

Dar mai ştiu ceva; că ajutorul stă în propriile lor mijloace, în munca lor cotidiană, în unirea lor prietenească.

Pe aceste principii, pe această voinţă îşi vor clădi desigur un viitor mai bun.

tării.

Comitetul actual compus din meseriaşii: Iosub Haim Moise, Avram Sussman, Iancu Groberman, Leon Marcovici, Solomon David, Moise Marcovici, Iancu Bolocan, Filip Rozen, Aizic Dob-chis, Şmil Herş, Strul Haim, Leon Grinberg, Elias Bartfeld, Idel Waissman, M. Ludatcer şi Avram Marcu şi sub preşidenţia d-lui Solomon Waldman, oameni ai muncii; ajutaţi de un corp medical ca cel compus din Dr. Leiderhendler, Fainboim, Socolovschi, Se-gal-Caritas, membru în Colegiul Medical etc. practicieni cunoscuţi, sunt o cheazăşie de bunul mers şi progres al acestei instituţiuni, care în adevăr practică perceptul: „Iubirea de Oameni.

Soc. „Caritas Humanitas“

Această societate de ajutor reciproc a fost fondată în anul 1901 ziua 6 a lunii lui Mai.

Scopul societății, ne spune art. 2 din statute :

a) Înfrățirea între toți membrii ei, b) Ajutorarea membrilor cu medic și medicamente, c) Darea unei ajutor bănesc săptămânal membrilor bolnavi siliti a păzi patul, d) În caz de deces a unui membru, să fie înmormântat într-un mod cuviincios și cu ceremonia rituală după art. respectiv din statut, care regulează modul înmormântării și cheltuelile ce au a se face în asemenea caz, e) A consola familia defunctului și a da un ajutor bănesc văduvei legitime a membrului defunct.

Societatea este persoană juridică și numără astăzi 1000 membrii.

Are localul propriu clădit din veniturile societății.

Au lucrat pentru progresul acestei societăți Solomon Grinberg astăzi decedat; Mendel Rosenblat care a detinut multă vreme preșe-dintia, Arnold Kassner, iar actualmente societatea este condusă de Dl. I. Șneider președinte secundat de domnii Șmil Jaeger vice președinte; Lazăr Leibovici prim consilier, Oișie Bercovici, S. M. Lie-bling, Pincu Segal și alții.

HACHNASAT CALA

Ajutorarea pentru măritișul fetelor sărace

Hachnasat Cala este o instituție de binefacere obștesc dar care aparține unor persoane particulare căci ea este susținuta numai de soții Getzler fiind de ei întemeiată.

Până astăzi fundațiunea a măritat un număr de 347 orfane pentru care s-a cheltuit suma de aproape 700.000 lei, aceasta cu începere dela 1922 când instituția a fost întemeiată.

Suma a fost acoperită de Sara și Iosef Getzler ajutat de venitul unui mic fond inalienabil lăsat de unii oameni de bine.

Instituția este asigurată din marea donațiune lăsată de soții Getzler spitalului israelit.

Este evident că instituția lucrează modest, însă ar fi bine ca și alții să se gândească la această operă de binefacere.

Menționăm că soții Getzler au ținut să facă și o donațiune importantă Eretzului, clădind acolo o școală primară în valoare de peste un milion.

Aceste fapte vorbesc dela sine încât ne oprim dela orice co-mentar.

PARTEA IV-a

Instituțiuni de cult

Cimitire -- Sinagogi

Cimitirele

Cimitirul din Ciurchi

Mărturie vie a celor ce au trecut pe aceste meleaguri de sute de ani. Cercetătorul doritor de date vechi va putea găsi aci pietre funerare de secole și nu va greși când va spune: Găsit-am aci în vechiul cimitir din Ciurchi pietre frumos brodate, dar a căror broderie este cea din secolul al XV. Seamănă între ele pietrele căci aceasta era forma ce s-a păstrat până în ziua de astăzi, dară săpatul de pe ele și cifrele care înseamnă răbojul vremii sunt vechi.

Și nu se putea altfel, căci așezarea noastră pe aceste meleaguri, arătat-am în partea I a lucrării de față, este de secole.

Aci, sunt înmormântați marii rabini care se odihnesc sub căsuțele lor albe, rabini cari au fost mari învățați și cari au stăpânit vreme îndelungată spiritualitatea evreească. Aci, odihnesc acei vestiți Hahambașa, Roș Medinii, cari au condus evreimea.

Dr. Halevy în istoricul Comunității Evreilor din Iași, ne dă aceste nume, fotografii și înscricțiuni de pe mormintele lor, fotografii ce-am dat și noi în textul unde vorbim despre vechimea așezării noastre. Și cercetat-am prin documentele Sacrei și am găsit acolo frumoase desene naive dar cu texte pline de învățăminte scrise cu evlavie, cu credință deplină a împărtășirii lor de către confracți.

Am șters praful de pe aceste Pinchasuri și am cetit cum trebuie să ne comportăm într-un cimitir, cum trebuie să respectăm morții, care sunt obligațiunile noastre față de ei.

Și, ca Byron la fluviile Babilonului am zăcut și am plâns un trecut atât de frumos, trăit în frumusețea divină a credinței, cu toată modestia ce șade bine unui neam de cărturari.

Și „am zăcut și am plâns” un trecut glorios prăbușit de vre-muri, în

schimbul unei vieți materialiste.

Așa a fost să fie.

Astăzi acest cimitir este părăsit, doară din când in când un

Pinchas (Intrarea în Cimitir)

îndrăgostit de trecutul nostru, se mai abate pe aci pentru a trăi clipe de liniște divină.

Și de asprimea vremurilor, pietrele se așează tot mai adânc în pământ sau se prevale unele peste altele îmbrățișându-se într'o încheștare vecinică ca și vecinicia morții.

Cimitirul din Păcurari

Vechiul cimitir fiind complet, Primăria impune obștei evre-ești să se aleagă un alt loc pentru îngropăciuni, cerând tot odată ca ea să încaseze taxele pentru locurile de morminte după diferite clase ce se vor crea.

Cum venitul cimitirului acoperea din totdeauna unele nevoi ale obștei evreești, desigur conducătorii comunității s'au opus iar Primăria a oprit înmormântările.

Și atunci președintele comunității, Herșcu Goldner tipograf în unire cu Wolf Wasserman au încărcat morții în cotiugare și ei în săniuțe în urma cotiugilor, au pornit spre Podul Iloaie unde s-au înmormântat mulți evrei din Iași.

Dar greutatea acestor transporturi și teama celor din Podul Iloaie că li se vor umplea cimitirul, a făcut pe epitropii din acele vremuri să se adreseze marelui bărbat de stat Mihail Kogălnicea-nu ministru de interne.

Acest mare român, înțeleghătorul tuturor, a consimțit la cererea Epitropiei și aceștia cumpără moșia din Păcurari aparținând altă dată com. Copou.

Cum Herșcu Goldner nu era cetățean, moșia fiind situată într-o comună rurală, ea se cumpără pe numele lui Meyer Hoffer Fr. Weisengrun și alții, evrei încetățâniți îndată după introducerea constituției.

Au urmat multe procese de revendicare, bezmăn și alte neajunsuri, care toate au fost înlăturate pe cale judiciară și astfel cimitirul din apropierea Iașilor, intră definitiv în patrimoniul comunității Evreești din Iași prin actul de vânzare a-l cărui text este:

ACT DE VANZARE

Subsemnata Eugenia Dabija, cu autorizația soțului meu Generalul N. D. Dabija declarăm prin aceasta că am vândut D-lor M. Posner, Samuel Meyerhofjer, S.

W. Weisingrun și Mayer Weisingrun locul meu dela bariera Păcurari, cunoscut sub numele de Ceirul lui Peretz, via Ene și locul Baia situat în Comuna Rediul Jud. Iași venit în proprietatea mea prin moștenire dela răposatul

Pinchasul confreriei „Sacra”

Pinchasul confreriei Sacra

meu părinte Dimitre Cozadine în întinderea și stăpânirea actuală cu

toate sarcinile ce figurează asupra ei precum și aceia de a fi proprietate supuse Bezminului Municipa-tităței din Iași fără nici o răspundere pentru evicțiune conform art. 1340 și urm. din cod. civil.

Prețul de lei 40.000 adică patru zeci mii lei noi, declar că l-am primit tot întreg, în mâinile mele acum la subscrierea actului de vânzare.

Domnii cumpărători de astăzi înainte devin deplini proprietari asupra acestui imobil, fără a-mi rezerva eu vre-un drept asupra lui de ori ce natură ar fi.

Contractul de arendă în ființă va fi respectat.

Toate actele de proprietate în No. de... si harta i-am-înmănat astăzi D-lor cumpărători.

Domnii cumpărători declar că primesc în toată întregimea lor conditiunile vânzării fără nici o rezervă a-supra descărcării ce ea vânzătorul pentru evicțiuni.

Pentru toate cheltuielile vânzării de timbru și înre-gistrare vor privi numai pe cumpărători

Făcut astăzi în București 14 April 1883.

Semnați Samuel Weisingrun.

Eugenia Dabija cu consimțământul soțului său N. C. Dabija

Urmează autentificarea Trib, Ilfov și transcrierea lui la Trib. Iași sub No. 209 și 210 din 11 Iulie 1892.

*

Cimitirul din Păcurari, așezat pe o poziție înaltă are una din priveriștele cele mai frumoase ale Iașului.

Venind dinspre Cucuteni, vezi acest loc de odihnă veșnică, de unde se coboară în sufletul călătorului liniștea și pacea sufletească

punând pentru moment stavilă patimelor omenești.

Intrarea în cimitir se face printr-o poartă mare zidită sub formă de arc, având în dreapta și în stânga căsuțele portarului și a omului de serviciu.

De aici se întinde o șosea pietruită care se ridică până pe platoul cimitirului.

Aici se află clădirea ce cuprinde casa mortuară, camera de toaletă pentru pregătirea morților, holul pentru serviciul religios, cancelaria, locuința portarului și a groparilor.

Această clădire se datorește donațiunei făcută de Israel Ch. Daniel.

Eșind din această clădire, cimitirul apare în totalitatea lui, străjuit fiind de parcela eroilor care cu sângele lor au contribuit la apărarea gliei în care se odihnesc astăzi.

Spre deosebire de cimitirul vechi, cimitirul din Păcurari este orânduit în clase și divizii, despărțite de șosele îngrijite, având bănci din loc în loc ce sunt adumbrite de o plantațiune frumoasă.

Aci, apare de acum luxul mormintelor a căror marmoră strălucește la razele soarelui.

vechime decât de 55 de ani sălășluiesc în el și aci, mari figuri ale evreimei ieșene, care au muncit mult pentru binele obștei.

Dacă acest cimitir nu are o

Ot. IaQcu S. Leibovici Președintele Sec. „ Sacra*

Dl. Iancu S. Leibovici Președintele Sec. _ Sacra

Mai menționăm o donațiune frumoasă consistând dintr'o scară de beton care taie dealul cimitirului ușurând urcarea pentru pietoni și care donațiune se datorește sofilor Gratz tn memoria fiului lor, precum și do-națiunea marelui filantrop S. O. Grossvald pe a cărui cheltuială s'a introdus apa în cimitir, lucrare care a costat suma de un sfert de milion.

Conducerea și administrarea Cimitirului

Cimitirul israelit, cum am văzut, cumpărat de persoane par-ticulare neexistând comunitatea, a fost administrat de către spitalul israelit.

Iată însă că în anul 1927 apare Legea Cultelor care prin art, 56 din lege publicată în Monitorul Oficial No. 88 | 927 (...Toate bunurile mobile sau imobile afectate unei instituțiuni întreținute de cultul mozaic, aflate astăzi pe numele unei persoane fizice sau societăți particulare, trec de drept și fără îndeplinirea nici unei formalități în

stăpânirea comunității mozaice respective, din ziua constituirii acesteia ca persoană juridică.

Mutațiunile acestea de proprietate sunt scutite de orice taxe.

Tribunalul situațiunii locului va constata dacă dispozițiunile cerute de lege sunt îndeplinite. Aceasta la cererea președintelui Comunității respective.)... și de aici discuțiuni și procese între spitalul israelit și comunitate, procese de revendicare și astăzi pendinte de Trib. Iași, lăsat însă în părăsire, deoarece a intervenit între comunitate și spitalul israelit o transacțiune și anume:

Cimitirele vor fi conduse de o comisiune compusă din re-

prezentanții comunității și ai spitalului Israelit, iar veniturile se vor împărți în părți egale după scăderea cheltuielilor de administrație

O discuție care se face în sânul evreimei ieșene si care trebuie puși la punct e acea cu privire la proprietatea cimitirului si a celorlalte instituțiuni de interes obștesc și mai ales de cult.

Conform art. 56 din Legea Cultelor toate acestea aparțin comunității care printr-o simplă cerere adresată Tribunalului acesta ordonă mutația proprietății si transcrierea în registrele de transcripțiuni.

Dealmintrelea Ministerul Cultelor prin adresa de mai jos, con-firmă acest lucru:

Ministerul Cultelor și Artelor Direcțiunea Cultelor 11 Februarie 1932

Domnului Președinte al Comunilătei Evreilor str Palat No. 2

2500/928 Iași

Domnule Președinte,

În referie la adresele Dv. No. 4 și 4/932, avem onoarea a vă lămuri că, în conformitate cu art. 56 din Legea Cultelor, cimitirul stăpânit de Epitropia Spitalului trebuie să treacă în posesia Comunității

Israelite.

Întrucât însă Epitropia Spitalului refuză cedarea, iar Ministerul nu poate aplica mijloacele de constrângere urmează să vă adresați justiției pentru revendicarea în chestiune. Consilier Indescifrabil

Șeful Serviciului Indescifrabil

Dar se poate oare susține că proprietarul cimitirului ar aparține alt cuiva de cât comunității ?

După toate actele, documentele și după legiuirile actuale, desigur că nu.

Iată un prim act de vindere cumpărare cu privire la cimitirul din Ciurchi, unde lămurit se spune că comunitatea cumpără o par-celă de loc pentru întinderea cimitirului.

Actul de Vecinică Vânzare Imobiliară

Subsemnatul Mihalachi Sârbu, prin puneria degetului neștiind carte, domiciliat în Iași Disp. V fac cunoscutu prin acesta actu că având în ame proprietate o casă cu locul ei ce am fost mai întâi supus la plată de bezmăn și în urmă

devenit vecinică prin actul de Danie a Minist. de Finanțe No. 595 din 30 Iuliu 1871- locu se află situatu în Iași Disp. V suburbia Ciurchi întrupat cu locul cimitirului evreescu: As-tăzi prin bună înțelegire cu liber consimtământu și liber de ori ce sarcină, l-am trecut și eu prin vânzare de veci în propri-etatea comunității evreescu din Iași și pentru Cimitirulu Evre-escu aflător în Disp. V în pretu de 80 opt zeci galbeni, care bani eam și primitu astăzi pe deplin dela D-nii Moise Dulberg, Meer Faerstain și Șmil Ghinsberg, Epitropii și re-prezentantii Epitropiei Comunității Israelite din Iași. Prin urmare Comunitatea Israelită se va cunoște de astăzi pe deplin proprietară a locului arătat în acăruia posesiune va intra nesimțit la Sft. Dimitrie viitor, anul crt. când și eu me oblig a redica de acel locu totu materialul casei, a-flător, pe acel locu și care remâne în a me proprietate.

Drept aceia pentru ca actul de fată se și potă avea ca-racterul unui

Actu autenticu și executoriu, am rugatu și pe Trib. respectiv, a-l legaliza și Transcrie conform legii.

Fecutu și datu in Iași, astăzi în opt spre dece Iuniu 1876.

ss Eu Mihalachi Sârbu

Și noi subscrișii, Moise Dulberg, Meer Faerstain și Șmil Ginsberg-Epitropii și reprezentanții Comunității Is-raelite din Iași, consimțim la cumperătura locului arătat prin actul de față, în numele Comunității Israilite din Iași și pentru întrupare lui cu locul cintirimului Israelitu.

1876 Iuniu 18 în Iași

ss M, Dulberger, Meer Fairstain, Șmil Ginsberg R o m a n i a

Tribunalul județului Iassi Secția III Mihalachi Sârbu (despre acăruiua identitate s-au luat încredințare prin martori) și M. Dulberg, Meier Fairslein și Șmil Ginsberg (persoane cunoscute Tribunalului) în calitate de reprezentanții Comunității Israelite din Iași, prezen-tându-se în Camera Tribunalului au declarat subsemnăturile și liberul consentimint în privința prezentului actu de vindere cumpărare imobiliară. Avînd în vedere că această cumpărare ce se face de Comunitatea Israilită este pentru cinti-rim, pun urmare de interes și higiena publică. În vederea acestora Tribunalul legalizează prezentul actu.

Taxa de înregistrare in suma de 23 lei 50 bani sau plătit la cassieria districtului Iassi după recipisa No, 1195. ss indescifrabil ss) Krupenski

P. Greff. ss) Dimitrie

No. 5357 1876 Iuniu 22 dile

Noi Ion Dudescu greffieru Tribunalului de Iași secția III certificăm că prezentul actu sau transcris în registrul Tribunalului sub No. 236 (două sute 36) pagina 10 la două deci și două Iunie anul una mie opt sute șaptezeci și șase, conform cu închierea Tribunalului din 19 Iunie curent.

No. 2490 a jurnalului

P. greffieru ss) indescifrabil (L. S.) România Tribunalului Civil din Iassy Sec. III

Dar următorul proces verbal nu învederează că Comunitatea este cumpărătoarea și proprietara Cimitirului din Păcurari ?

COMITETUL Pentru administrarea Spitalului și întreținerea Cultului Israelit IAȘI

P R O C E S - V E R B A L

Astăzi anul 1882 luna Ianuarie în cinci zile întrunindu-se jos iscăliți pentru a ne consulta în privința banilor necesari pentru plata cimitirului și pentru construcția clădirilor necesare cimitirului.

Având în vedere că din veniturile Comunității conform bugetului anului curent nu se va putea acoperi cheltuielile necesare arătate mai sus.

În unanimitate am decis:

De a se spori perceperea taxei pentru tăerea la hahami și anume franci (douăsprezece franci) de fiecare bou și franci 8 (opt franci) de fiecare vacă care decisiune se va executa cu începere de la 12 Ianuarie anul curent.,

ss Iacob Naichotz D. Agatstein

D. Lotringher Stăncă

S. Reischer

Bick H. Goldner

S. Maerhofer H. Hoffman

Mayer Weisengrun Avram Laxer

F. Wasserman Leib Rabinovici

Berl Goldemberg Aizic Wachtel

A. Feinsilber

Oare banii rezultații din aceste taxe a le cui sunt ? Nu sunt banii obștei ? Iată dară că plata cimitirului se face de către comunitate cu banii strânși de la enoriașii săi.

ss Elias Tenebaum M. H. Dulbergher H. Rosenblum

I. L. Garfunckel

Haim Sadaguschki

H. Gropper

I. Rosenstein Leibiș Troper Leon Apotecker I. Teper

H. Moscu

Dealmintrelea și justiția s'a pronunțat asupra acestei chestiuni cu ocazia intervenției făcută de comunitate în procesul de a-nulare a Deciziei Comunei Copou, intentat de Prefectura Jud. Iași după cum s'a pronunțat și Tribunalul în chestiunea cererei D-lui. Elias Șaraga, pentru a-i se permite a-și face un cavou cu o construcție de asupra.

Dăm în extenso aceste hotărâri pentru a învedera cu atât mai mult, că orice pretențiune sau orice discuțiune cu privire la proprietatea cimitirului nu se mai poate face, și dacă astăzi administrațiunea se face de către ambele instituțiuni este că comunitatea consimte la aceasta.

Deciziunea Comitetului de Revizuire.

Dosar No. 223/934

România Comitetul local de Revizuire Iași Secția III-a

Decizia No. 286.

Ședința publică de la 8 Octombrie 1934. Sub Președenția D-lui D. Tudoranu Președintele Comitetului. Asesori Dl. Gh. Stavri-Zarnești-Membru Referent Dl. Virgil Repezeanu.

La ordinea zilei pronunțarea asupra cererii în anulare introdusă de către Prefectul Județului Iași, cu adresa No. 18787/934 înreg. la no. 1255/934, precum și a cererii de intervenție făcută de Comunitatea Evreilor din Iași prin care atacă încheierea consiliului com. rurale Copou Jud. Iași, luată prin Procesul Verbal No. 5 punctul 2 din ședința dela 30 Iulie 1934 și a proiectului pentru modificarea regulamentului cimitirului israelit din comuna Copou, în urma delibe-rări ce a avut loc.

COMITETUL

Asupra cererii de față :

Având în vedere raportul întocmit în cauză de Dl. referent, actele și lucrările de la dosar, cum și sustinerii in-tervenientei consemnate în jurnalul ședinței de la 2 Octom-brie 1934, când au avut loc dezbaterile din care rezultă următoarele:

Consiliul Comunei rurale Copou Jud. Iași în ședința dela 30 Iulie 1934, prin Procesul Verbal No. 5 b. pct. 2 din ordinea de zi după propunerea Primarului motivat de faptul că regulamentul pentru stabilirea, funcționarea și ad-ministrarea cimitirului israelit din Com. Copou aprobat de comitetul permanent al Județului Iași la 9 Ianuarie 1881 numai corespunde timpurilor actuale întrucât nu sunt prevăzute în el toate dispozițiile pentru o mai bună administrare și funcționare a acestui cimitir cu majoritate de voturi aprobă modificarea zisului regulament conform proiectului întocmit pentru aceasta de comisiunea anume însărcinată în acest scop proiect ce se anexează la zisul proces verbal al ședinței.

Din examinarea acestui proiect de modificare a regulamentului, se constată că s'au modificat art. 6. 8. 22. 24. 25. 28. 38. 39, și 49 iar art. 40 și 41 se desființează.

Că, în contra suszisului proces verbal al Consiliului Comunei Copou și a proiectului pentru modificarea regulamentului pentru stabilirea, funcționarea și administrarea cimitirului israelit din 1881, Prefectul Jud. Iași cu adresa sus menționată face cerere în anulare întrucât sunt contrare art 12 și 12 din legea Cultelor:

Că, în contra acelor acte juridice ale zisei comuni în ședința

acestui comitet din 18 Septembrie 1934, s'a primit și s-a luat act de cererea de intervenție a Comunității Evre-ești din Iași făcută prin Jaques Pineles avocat din Iași în calitate de Epitrop și mandatar al zisei Comunități autorizat prin procura dela dosar, ca parte interesată în cauză, întru-cât populația evreească a comunei rurale Copou face parte în ceaiace privește Cultul din Comunitatea Evreilor din Iași după cum se constată din statutul acestei Comunități, aprobat conform legii, de către Ministerul Cultelor și Artelor prin decizia No. 19325/929, cerere prin care se invoacă următoarele motive, dezvoltate atât oral în instanță de către zisul mandatar cât și printr'un memoriu scris:

I - Regulamentul dela 1881 pentru organizarea și administrarea cimitirului evreesc din comuna Copou, dacă la origine putea fi socotit legal și în conformitate cu Legea Aditivă din acel timp, astăzi față de dispozițiunile art. 11. 12. și 47 din Legea Cultelor dela 1928, Comunitatea Evreească din Iași fiind tranformată într-o persoană juridică de drept public, cu o completă organizare și conducere autonomă, conform cu statutul aprobat de Ministerul Cultelor, el este perimat și nu mai poate fi aplicat astăzi pentru administrarea cimitirului Evreesc.

2. — Ca o consecință și proiectul modificador a zisului regulament, așa după cum sa făcut de consiliul comunei Copou, este principal inadmisibil și ilegal. După dispoziția art. 17 și 56 din legea Cultelor, cimitirul fiind un bun al Comunității, el este administrat de aceasta, potrivit art. 11 și 12 din aceeași Lege cum și potrivit statutului comunității. Acolo unde aceasta nu dispune, administrația se face potrivit cu Legea Cultelor în cadrul Legilor cu caracter general al Statutului aplicabil în speță.

Că spre a pune în evidentă aceste susțineri citează o serie de articole atât din vechiul regulament cât și din proiectul de modificare susținând ilegalitatea și inutilitatea lor.

Asupra motivelor invocate atât de prefectura Județului Iași, cât și de intervenția Comunității Evreilor din Iași :

Având în vedere că potrivit art. 11 din Legea pentru regimul general al Cultelor publicată în Mun. Of. No. 89 din 22 Aprilie 1928, organizațiile cultelor istorice printre care conform art. 21 al.

g din aceeași lege, este socotit și Cultul Mozaic, (cu diferitele sale rituri) sunt declarate persoane juridice:

Având în vedere că, potrivit art. 12 din zisa lege Cultele își vor conduce afacerile lor interne și vor administra patrimoniile și fundatiunile lor în conformitate cu statutul lor de organizare aprobat în condițiunile legii, și de către organele competente ale Cultelor sub supravegherea autorităților bisericești superioare.

Că, între alte drepturi și obligațiuni, potrivit art. 17 din sus citata lege, cultele pot înfăptui cimitire proprii pentru credincioșii lor. Că, potrivit aceluiași text, comunele sunt datorate a înființa și întreține cimitire comune pentru cultele

care nu au cimitire proprii.

Că, potrivit art. 56 din aceeași lege toate bunurile mobile și imobile afectate unei institutii intretinute de cultul mozaic, aflate în ființă la promulgarea zisei legi, cum în speță este și cimitirul evreesc din comuna Copou, trec de drept și fără nici o altă formalitate în stăpânirea Comunității Mozaice respective, din ziua constituirii acesteia ca persoană juridică.

Considerând că, potrivit art. 1 din statutul Comunității Evreilor din Iași-statut întocmit și aprobat conform art. 51 din Legea pentru regimul general al Cultelor, de către Ministerul Cultelor prin decizia No. 19325/ 929 fac parte din această Comunitate toti evreii din Municipiul Iași și comunele vecine, Bucium, Copou și Mi-roslăva.

Că deasemenea potrivit art. 14, 15, 34 și 53 din a-cest statut reprezentanta Comunității împreună cu Epi-tropii și adunarea generală au între altele dreptul de a administra, supraveghea și controla toate instituțiile și organele Comunității, cum în speță este și cimitirul evreesc din comuna Copou, întocmește și aprobă bugetul, numește și revocă personalul de prima categorie, întreține și supraveghează instituțiile necesare cultului mozaic, cum și datinele rituale la înmormântări etc.

Având în vedere că din examinarea proiectului pentru modificarea regulamentului în cauză se constată în fapt următoarele:

La art, 6 se prevăd dispozițiuni cu privire la facerea gropilor, dimensiunile lor, etc, dispoziții ce la alfel sunt cuprinse în regulamentul pentru înființarea cimitirelor din 1864 aplicabile tuturor cultelor.

La art. 8 se înființează o taxă de 200 lei pentru monumentele de lux și pentru îngrădire specială la morminte, taxă ce este în contradicție cu dispozițiunile art. 24 din L. F. L. și deci bazată pe un text de lege.

La art..... se pun obligațiuni și se iau dispozițiuni cari privesc în totul gospodăria interioară a cimitirului.

La art, 23 se pun obligațiuni în ceiace privește viza-rea buletinelor de înmormântare, ce nu sunt bazate pe un text de lege.

La art. 24 se iau dispozițiuni în ceiace privește numirea funcționarilor comunității ce au în sarcină întreținerea cimitirilor și se pun obligațiuni referitoare la uniforma ce a-ceștia trebuie să poarte.

La art. 25 se iau dispozițiuni în ceiace privește retri-buirea functionarilor de la cimitir ce se va face de către Primăria comunei Copou din cota ce Epitropia Comunității Evreești este obligată să verse la casieria Primăriei.

La art. 28 se iau dispozițiuni privitoare la numirea și revocarea personalului de la cimitir ce se va face de către primarul comunei Copou.

La art. 38 se fixează salarul acestui personal, cheltu-elile de cancelarie anuale și indemnizațiile ce trebuie să primească aceștia de la Comunitate. Se fixează deasemenea medicului de plasă și organelor de control ale comunei, Primar sau delegatul său, o diurnă de câte 200 lei pe zi pen-tru 4 vizite obligatorii la cimitir în fiecare lună.

La art. 39 se prevede obligația pentru Comunitate ca să verse lunar la casieria com. Copou salariile și îndemni-zatiile de mai sus, punând ca sancțiuni în caz de neurmărire că, Comunitatea va fi urmărită în conf. cu legea pentru urmărirea veniturilor publice.

La art. 49 se prevede sancțiuni că, în caz că Comunitatea va contraveni la dispozițiunile de mai sus, prevăzute în regulament, va fi obligată să plătească comunei Copou pentru fiecare înmormântare lei 250 plus celelalte rigori ale legii.

Considerând că modificările aduse prin ante-proiectul în cauză la art. 8, 22, 23, 24, 25, 28, 38, 39 și 49 din regulamentul de la 1861 pentru stabilirea, funcționarea și administrarea cimitirului israelit din com. Copou că prin deciziuni se încalcă principiile puse de articolele sus citate din legea pentru regimul general al Cultelor din 1928, desvoltate in ceiace privește cultul mozaic, prin statutul sus menționat pentru organizarea Comunității Evreilor din Iași— aprobat conform zisei legi de Ministerul Cultelor, și prin care se recunoaște zisei Comunități, dreptul de a-și administra, supraveghea și controla funcționarea cimitirului evreesc din com. Copou, ce în speță este o instituție a cultului mozaic intrată de drept conform zisei legi in patrimoniul acelei Comunități.

„Că chiar dacă unele dispozițiuni cum în spetă sunt „acele cuprinse în art 6 și 23 din ante-proiect ar putea fi „aplicabile ca dispozițiuni legale cu caracter general referi-„toare la înmormântări, ele totuși nu ar putea figura de cât „într’un regulament de administrație comunală cu privire la

„funcționarea cimitirelor de orice cult în general, numai pen-„tru măsuri cu caracter general în strânsă legătură cu po-„litia înmormântărilor și a transporturilor de cadavre omenеști.

„Că astfel fiind, încheierea consiliului comunei Copou „luată prin procesul verbal No. 5 b pct. 2 din ședința dela „30 Iulie 1934, cum și proiectul pentru modificarea regulamentului din 1881 al cimitirului evreesc din comuna Copou. fiind contrare dispozițiunilor prevederilor ale art. 11, 12, 17, 51 și 57 din legea pentru regimul general al Cultelor din 1928, citate mai sus, este locul a se admite atât cererea în „anularea a prefectului Jud. Iași cât și cererea de interven-„tie a Comunității Evreilor din Iași, și in consecință a se de-„dara nule de drept încheerea în cauză și proiectul de mo-„dificare a zisului regulament.

Văzând și disp. art. 47 din legea pentru organizarea Comitetelor de revizuire.

Pentru aceste motive Comitetul În numele Legii, Decide

Admite cererea în anulare introdusă de către Prefectul Județului Iași, cu adresa No. 18707 - 934 înreg. la No. 1255 - 934, precum și cererea de intervenție a Comunității Evreilor din Iași, prezentată în instanță la 18 Sep-tembrie 1934, în contra încheerii consiliului comunei rurale Copou Jud. Iași, luată prin procesul verbal No. 5 b. pct, 2 din ședința dela 30 Iulie 1934 și a proiectului pentru modificarea regulamentului cimitirului Israelit din comuna Copou și în consecință declară nulă de drept această încheere cum și proiectul de modificare a zisului regulament ca fiind contrare Ligii.

Cu apel în termen de zece zile dela comunicare.

Data și cetită în ședința publică de astăzi 8 Octombrie 1934.

ss. TUDORANU

ss, GH. ȘT. ZĂRNEȘTI

Referent, ss. Repezeanu

Pentru conformitate,

Șef de birou ss. E. Ioan

*

TRIBUNALUL JUDEȚULUI IAȘI SEC. II-a PREȘEDENȚIA m. mitache
jude de ședința

ASESOR DL. M. D. CUZA supleant.

Sentința civilă.

No. 396

În ziua de 20 Octombrie 1931 venind la ordine judecarea procesului dintre Elias Șaraga și Epitropia Spitalului Israelit și Comunitatea Evreilor din Iași, pentru construirea unui monument funerar și

procedura fiind completă la apelul făcut a răspuns părțile, reclamantul asistat de Dl. Av. Schreiber și părțile reprezentate prin D-nii Avocați Kiva Orenștein și Kelpner.

După cetirea lucrărilor.

S'au pus concluziunile consemnate în jurnalul zilei cu No.... când din motivele prevăzute în acelaș jurnal s'a amânat pronunțarea pe astăzi când:

TRIBUNALUL

Asupra acțiunii civile făcute de Elias Șaraga din Iași str. Lăpușneanu No. 2, prin petiția înreg. la No. 17016 | 929, și No. 13739 - 930, prin care cheamă în judecată Spitalul Israelit cu sediul în Iași str. Elena Doamna prin reprezentanții ei legali și Comunitatea Evreilor din Iași, cu sediul în str. Palat No. 2, prin reprezentanții ei legali, pentru a fi obligate să lase reclamantului libera construcție a unui cavou monument pe parcela de teren cedată lui în cimitirul Iași-Copou, să se oblige pe pârâte să plătească câte 10000 lei daune cominatorii care ar surveni din opunerea pârâtelor la eventuala executare a sentinței prezentei în efectuarea cavoului, și în plus să se mai condamne părțile la daune morale și materiale în sumă de lei 100.000 cauzate reclamantului prin o-punerea făcută la efectuarea sus numitului cavou acordându-se și cheltueli de judecată.

Văzând actele și lucrările dela dosar și ascultând concluziile părților, în fapt se constată.

În anul 1919 decedase D-na Feiga Țipra zisă Fany Șaraga soția reclamantului pentru a cărei înhumare se pune la dispoziție de către pârâta Spitalul Israelit un local de mormânt în cimitirul Iași Copou. CI. I. Devizia 1?, B, cu ocazia aceasta cu chitanța a-suche No. 144 din acelaș an se prevede că s'a rezervat reclaman-tului un mormânt alături de mormântul soției sale pentru înhu-mare.

În anul 1928 la 12 Februarie reclamantul vroind a construi un cavou monument pentru soția sa decedată și pentru el, pârâta Spitalul Israelit refuză a da cuvenita autorizație până ce face pe reclamant să facă notificarea No. 1800 din 4 Iulie 1928, prin care aduce formal la cunoștința pârâtei dorința de a-și construi

cavoul

Prin răspunsul Notificărei No. 1984 din 3 August 1928 părața aduce la cunoștința reclamantului Elias Șaraga că nu admite construirea cavoului și nici obiceiurile rituale evreiești nu pot admite construcția de astfel de cavouri, fapt ce a făcut pe reclamant să facă prezenta acțiune.

La data de 22 Aprilie, promulgându-se Legea pentru Regimul General al Cultelor (Monit. Of. No. 89), prin care ca reprezentant al cultului mosaic dintr'o localitate se constituie o comunitate cu capacitatea juridică limitată la achizițiuni de imobile și lucruri necesare numai pentru serviciu divin, locuințe pentru slujitori și alte imobile afectate unei instituțiuni întreținute de acest Cult, reclamantul prin petiția No. 13739 | 93 modifică acțiunea introductivă în sensul că înțelege să introducă în cauză și Comunitatea Evreilor din Iași, cu sediul în str. Palat No. 2, cărei să fie opozabil sentința ce se va da și căruia îi se face comunicările prevăzute de Legea Accelerării și la care noua pârâtă Comunitatea răspunde printr'o întâmpinare obiecțiunile și apărările ei (dosar pag. 275).

Văzând că în primul rând pârâta Comunitatea Evreilor Iași cere atât prin întâmpinare cât și prin instanță, azi să fie scoasă din cauză întrucât n'a preluat în administrarea sa nici Spitalului Israelit și nici cimitirul Evreiesc ca să poată fi obligată la execu-tarea hotărârei care se va da și ca singur pârât valabil obligat este tot Spitalul.

Văzând că persoana juridică a Comunității Israelite Iași a fost constituită fapt de altfel necontestat de nici una din pârâte căci după cum se constată din adresa No. 197 din 10 Ianuarie 1931 a Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor a aprobat rezultatul alegerilor reprezentanților a acestei Comunități, efectuate la 24 Noembrie 1929 precum se constată și din însăși adresa No. 48032 | 929 a Comunității.

Văzând că conform art. 56 din Leg. Regul. General al Cul-telor toate bunurile mobile sau imobile afectate unei instituțiuni întreținute de cultul mozaic, aflate la punerea Legii în aplicare pe numele unei persoane fizice sau societăți particulare trec de drept și fără îndeplinirea unei formalități în stăpânirea Comunității mo-saice

respective din ziua constituirii acesteia ca persoană juridică.

Că deci din moment ce Comunitatea a fost constituită con-form legii iar preluarea asupra sa a tuturor așezămintelor întreținute de cultul mosaic fiind Ipse Jure, singura în drept a sta în instanță astăzi și căreia este opozabilă prezenta sentință este Comunitatea israelită din Iași str. Palat No. 2, ca succesoarea a tuturor drepturilor ce a avut Spitalul Israelit, pârâta ce azi nu-și mai are rațiunea a sta în instanță.

Văzând că pârâta Comunitatea Israelită din Iași, prin întâmpinarea depusă la dosar pag. 275 nu se opune în principiu ca să se permită reclamantului Elias Șaraga să construiască pe parcela sa din cimitirul israelit un cavou, acest capăt de cerere a reclamantului fiind contestat nu poate fi desbătut de către Tribunal, construirea cavoului rămânând obiect procesual câștigat reclamantului prin însăși neopunerea pârâtei.

Văzând că reclamantul a cerut a i se acorda câte 1000 lei daune Cominatorii pentru fiecare zi de întârziere care ar surveni din opunerea pârâtei la eventuala executare a prezentei sentințe cât și 100.000 lei, daune moratorii, morale și materiale pentru faptul că a fost împiedicat să părăsească Iașul de unde vroia să plece la copiii săi, fapt ce l-a obligat a plăti chirie pentru casă, locuință.

Văzând că pârâta Comunitatea Israelită prin întâmpinare opune la daunele cerute de reclamant, faptul că întrucât nu poate fi făcut responsabil că ea este succesoarea de drept a întregului patrimoniu a Spitalului Israelit deci și asupra tuturor drepturilor și obligațiunilor existente.

Considerând că daunele cominatorii având caracterul unei condamnări pecuniare menită să obțină în mod indirect executarea obligațiunei de a face în mod provizoriu și eventual în cazul unei împiedicări a executării obligațiunei pot fi admise ca o garanție și o constrângere pentru debitor.

Că însă suma cerută de reclamant în sumă de lei 1.000 pe fiecare zi de întârziere găsind-o tribunalul exagerată, o reduce, fixând-o la suma de 200 lei pe fiecare zi de împiedicarea construcției cavoului.

Văzând dispozițiunile art. 988 c. civ. care edictează că orice faptă a omului care cauzează altuia prejudicii, obligă pe acela a cărei greșală a ocazionat, a-l repara și că deci responsabilitatea civilă este consecința existenței prejudiciului.

Că în privința daunelor pretinse de reclamant în sumă de 100.000 lei, ca fiind născute din consecința directă și indirectă a piedecilor puse de către părâta la efectuarea cavoului.

Văzând că reclamantul nu-și dovedește acestea daune reale care ca născut din faptul de împedicare a părții decât morale prin supărările și sbuciumu! cășunat.

Ca și dauna morală neavându-și echivalentul în reparațiune decât sub formă bănească și că această sumă tribunalul fixând-o la 2000 lei o acordă reclamantului obligând pe părât la plata ei.

Văzând că s-au cerut și cheltueli de judecată care asemenea urmează a se acorda, tribunalul apreciindu-le fixează suma de 4000 lei.

Pentru astfel de motive redactate de Dl. Judecător de ședință M. Mitache:

În baza legii hotărește,

Admite în partea acțiunea făcută de Elias Șaraga prin petiția înreg. la No. 13739 la 10 Iunie 1930.

Obligă Comunitatea Israelită prin reprezentanții săi legali să lase libera construire a unui cavou pe terenul cimitirului israelit Pâcurar-Iași.

Obligă Comunitatea Israelită să plătească reclamantului suma de lei 2000 daune și în plus câte 200 lei daune cominatorii de fiecare zi de împedicarea construcției cavoului și deosebit 4000 lei cheltueli de judecată și respinge acțiunea reclamantului intentată în contul Spitalului Israelit din Iași,

Cu apel, Data și citită în ședința publică astăzi 7 Noembrie 1931 ss) M. Mitache ss) M. D. Cuza

Grefier ss) M. Doroftei.

Din această din urmă Sentință se constată un fapt mai interesant și anume că numai comunitatea este proprietatea cimitirului și că numai ea răspunde în justiție.

De almintrelea, de multe ori, fiind părută la autorități de către acei cari cred că n'au obligație să se supună regulamentului și obligațiunilor față de dânsa, comunitatea a fost aceea care a răspuns în numele Sacrei ca una ce este proprietara cimitirului.

Următoarea adresă primită de comunitate dovedește cele susținute de noi:

Domnule Președinte,

Avem onoarea a vă comunica, ca să fie primit spre îngropare cadavrul femeii, el neputând fi lăsat neîngropat.

Tot odată vă comunică că Parchetul nu poate obliga comunitatea să stea la dispoziția enoriașilor cu cele necesare cultului în mod gratuit".

Iată documente care dovedesc că proprietatea Cimitirului aparține Comunității. De almintrelea în mod cronologic faptele s'au petrecut în ordinea următoare : așezarea Evreilor, necesitatea unui cimitir, formarea unei comunități și apoi întemeierea instituțiilor necesare obștei. Comunitatea este aceea care a întemeiat instituțiile cum a fost și înființarea spitalului israelit, după ce mai întâi s'a îngrijit să aibă un cimitir și ca atare nu spitalul israelit a cum-părat cimitirul ci obștea și ei îi se cuvine și după lege și după cel ce-a numărat prețul.

Astăzi

Am văzut în cele ce preced că proprietatea este a comunității, singura colectoare a veniturilor ar trebui să fie dânsa. Totuși administrațiunea se face de o comisie mixtă, iar veniturile se împart între Spitalul Israelit și Comunitate.

Evident, desbrăcat de orice patimă și privind lucrurile în mod obiectiv nimeni n'ar putea face obiecțiuni căci în ce privește

conducerea ea se face de oameni aleși de către populațiunea evreiască, iar în ce privește destinația veniturilor ele nu merg de cât tot la în-stituțiuni de interes obștesc.

Dar, oamenii nu înțeleg acest lucru.

De multe ori pentru ambițiuni personale, instituția suferă. Veleitățile sunt prea mari la oamenii care de multe ori sunt prea mici.

De multe ori se nasc incidente regretabile între membrii conducători căci fiecare vrea să reprezinte instituția ce i-a trimis în con-siliul „Sacrei” ca proprietari.

Chestiunea aceasta ar trebui să se curme odată pentru totdeauna.

Cimitirul trebuie să treacă în administrația și conducerea Comunității, asigurând spitalului Israelit o subvenție în raport cu bugetul lui.

Astfel credem noi, s-ar termina orice discuțiuni și „Sacra” ar putea funcționa în mod normal.

Nu vom stăruii prea mult asupra acestei chestiuni. Rămâne ca timpul s'o rezolve.

Și ca spectator imparțial nu vom spune decât un cuvânt bun

pentru conducătorii de astăzi ai cimitirelor, oameni cu suflet și cari își sacrifică simpatiile pe altarul interesului obștesc.

Trebuie multă energie, mult tact și multă răbdare în conduce-rea „Sacrei” căci evreii ieșeni nu sunt deprinși a pretelui o parcelă din cimitir și multi nu-și dau seama că cei mai mulți, am spune 80% din înmormântări sunt gratuite, ba mai mult, se acordă și un ajutor pe timpul celor 8 zile de doliu cât familia trebuie să stea la pământ, astfel încât întreținerea cimitirelor și înmormântările gratuite se ridică la circa un milion două sute cinci zeci mii lei, iar restul este destinat nevoilor obștești.

Prin munca și energia conducătorilor actuali, administratiunea se face în condițiuni excelente, cimitirul capătă îmbunătățiri din ce în

ce mai mari și mai utile.

Se cunoaște mâna energică și gospodărească a Președintelui I.

L. Leibvoici, secondat de D-nii Carol Drimer, A. Kassner, H. Glaniz, Lazăr Leibovici, Șmil Waldman, F. Flugelman, Farm. H. Blumenfeld, Herș Wecsler.

Un ultim cuvânt

Parcela Eroilor dela Cimitirul Israelit

Ori care ar fi patimele ce se pun în administrarea cimitirului, generația actuală are a fi mulțumită. Dacă dogmele religioase snt respectate nu mai puțin respectat este esteticul cimitirului.

Și noi care avem ființe scumpe înmormântate colo sus în dealul Păcurarilor, adeseori când sufletul ne este prea plin de mizeriile citadine venim aci să căutăm o alinare, venim aci și respirăm li-niștea dătătoare de balsam.

Și la mormântul părintelui ca și la mormintele unor buni prieteni, săvârșiti prea de vreme din viață, stăm și ne reculegem ore întregi până când umbra nopții

ne învăluie și atunci deabea o pornim agale spre târg, lăsând în urmă un cuib întreg de amintiri.

Localuri de rugăciuni

Sinagoga Mare

Acolo unde s'a păstrat spiritul judaic și s'a tălmăcit folian-tele grele, acolo unde din zori până'n zori tânărul palid adormea de oboseală pe câte o carte sfântă, acolo unde părinții noștrii au sărbătorit Thora sau în zilele grele s'au strâns la o laltă pentru ca prin rugăciuni ferbinți să roage Dumnezeu să le vie în ajutor, a fost sinagoga.

De aci se explică și denumirile lor ca Beth-Acneset ce servea

Sinagoga Mare

ca local de rugăciuni sau Beth Amidraș care serveau ca un fel de seminarii unde rabinul sau un tanai înconjurat de tineret, își expunea conferințele sau dizertațiile cu privire la întreprer-tările cărților noastre sfinte.

Și de aceia nici o mirare că în orașul nostru sunt 112 si-nagogi care de care mai vechi, purtînd pe zidurile lor funinginea

vremei și dintre care răsare cea mai veche sinagogă, fără nume, fără date istorice, considerată din generații în generații ca fiind

un monument aducător aminte că acum un sfert de veac, obștea evreiască a ținut să aducă un dar domnului, clădind acest monument în inima ghettoului evreiesc.

Coborând treptele acestei sinagogi, te cuprinde nostalgia trecutului și gândul ți se poartă la cei batrâni înveliți în talas cari au vărsat adeseori lacrimi fierbinți în rugăciuni și post.

Si înfipt în perete vezi inelul de fier prins de un lanț, inel ce se punea în grumazul păcătosului ce trebuia să ispășească pe-deapsa dată de judecătorul Comunității. Și cobori apoi alte trepte pentru a te introduce în adevăr în lăcașul Domnului.

Aci te impresionează acele vechi candelabre de alamă în care altă dată ardeau lumânările de ceară făcute de credincioasele lui Dumnezeu, astăzi înlocuite cu becuri electrice.

Apoi altarul, în care sunt așezate sulurile ce mii de oameni au depus pe ele sărutul plin de evlavie.

Dacă din felul cum se prezintă astăzi sinagoga Mare din Tg. Cucului, ghicești cum era altă dată, deoarece a fost rezidită și transformată în cursul viacurilor, atmosfera de acolo și legendele ce-o înconjoară te subjugă.

Parcă vezi umbra celor ce au pățimit aci, ispășind păcatele or, sau umbra acelei tinere perechi venită să se unească în fața altarului, i-a unit moartea în momentul când se aflau sub baldachin în curtea sinagogei.

I. Smilovici

După bătrâni sinagoga nu se prezenta așa precum se înfățișează astăzi, ci avea aspectul sinagogei din Breslau una din cele mai vechi sinagogi din lume.

Coborâtă mult în pământ, trebuiai să cobori multe trepte pentru a putea intra. Distrusă însă de un incendiu, sinagoga este refăcută dându-i-se aspectul deastăzi.

Au contribuit mulți pentru menținerea monumentului și în special regretatul I. Șmilovici care își făcuse din îngrijirea a-cestui lăcaș sfânt o pasiune. Desigur, pentru cei care trecutul îi ademnește la admirație și cultivarea monumentelor și în

mențină această operă care stă vie mărturisire a vechimei evreilor ieșeni.

Pomenim aci pe bătrânul Aron, oficiantul, care cu vocea lui admirabilă, atrăgea intelectualitatea și în special tineretul puțin credincios în serile de ajun de Iom Kipur pentru a asculta

frumosul lui Kol Nidre.

Templul Beth-Iacob

Între cele 152 sinagogi din Iași, ce servesc la oficierea diferitelor servicii religioase este templul Beth-Iacob, zidit în anul 1865 de către baronul de Neuschoitz.

Situat în centrul orașului, în Templu la început nu se aflau decât 84 jețuri pentru bărbați și înconjurat de un balcon în care se aflau 50 jețuri pentru femei.

Conducus de 7 epitropi aleși de enoriașii templului până la 1897, iar dela această dată numiți de către Adelaide Neuschoitz văduva defunctului Neuschoitz

Aci veneau să se închine între alții cunoscutul Bik întemee-torul școalelor israelito-române, M. Schnurer, Dr. H. Tiktin și alții mari figuri evocatoare, interesante pentru istoria evreilor din Iași.

Templul Neuschoitz

Pereții templului sunt ornați de un act însemnat — un document al

Iașului evreo-pâmântean și anume de următoarea invitație a lui Neuschotz către comitetul „Uniunii Israelite” să ia parte la punerea pietrei fundamentale a templului.

[illegible]

sau în traducere:

„Vă invit respectuos a lua parte la punerea pietrei „fundamentale a casei de rugăciuni, ce va avea loc la 11 „ceasuri precis înainte de amiază,".

Iași 13 | 25 Mai 1865.

(ss) Neuschotz

Domnilor fondatori ai comitetului Uniunei :

A. Wecsler, Dr. Landsberg, B. Kahane, S. Reichler, B. Rapa-port, S. Goldenthal.

Templul luând însă o dezvoltare mai mare prin faptul democratizării sale, căci unde înainte vremuri era destinat pentru pătura suprapusă, astăzi în templul Neuschoz are acces oricine, conducătorii actuali au simțit nevoia de a-l mări. Într-adevăr, în anul 1935, templul este mult mărit, fiind astfel posibil să deservască nevoile enoriașilor săi.

Dealtmintealea a mai avut loc o reparațiune mare în anul 1913, suma necesită fiind donată de D-na Adelaide de Neuschoz.

Printre cei cari s'au ocupat atunci cu îngrijirea templului, însemnăm pe Arnold Kasner, Solomon Rapaport, Moses Scharzter, Solomon Ornstein și Cohos, iar din foștii epitropi însemnăm: Schwartzfeld, Iulius Adolf, Ph. Byk, Moritz Gelber, M. Schnurer, Dux, Lazar Damsker, etc.

O atențiune deosebită pentru acest lăcaș de rugăciune a avut Adelaide de Neuschoz.

Astfel în 1910 când D-sa vinde casa familiei din Iași strada Golia No. 83 și 85 astăzi Cuza Vodă, exclude din această vânzare Templul căruia rezervă un loc de împrejmuire care se întinde până la linia de aliniere după Decretul Regal din 1897 și un drept de servitute pentru Templu de a avea acces prin curtea imobilului vândut până ce se va realiza exproprierea și când Templul va căpăta fațada chiar la strada ce se va deschide.

Acest lăcaș a fost vizitat de Domnitorul Carol I în ziua de 19 Iunie 1867. Ca un document al timpului reproducem după ziarul Progresul No. 46 din 24 Iunie 1867 relatări despre această vizită.

..... După aceea pe la 11 Înălțimea Sa a mers în

urma unei invitațiuni din partea, la Sinagoga Israelită unde se-a cântat un Te-Deum compus în limba Română, și se-a ținut de

asemenea în românește discursul următor:

Prea înălțate Doamne!

„Comunitatea israelită din Iași, pătrunsă de cel mai adânc respect reînnoind în locașul lui Dumnezeu urări pentru buna venire a Măriei Voastre, plecat vă roagă să-i permiteți a depune Alesului Națiunii sentimentele sale de a-mor, de credință și de devotament.

Dea Dumnezeu ca spiritul de dreptate, de pace și de adevărul care domnește și în țară, de unde a plecat Pro-

videntii a ne hărisii pe un Suveran, sa se scoboare si deasupra Iubitei Patriei noastre, să o pătrundă, să o vivi-fieze, fiindu-i de ajutor la fericirea regenerațiunei ce o eșteaptă sub augusta umbrire a Măriei Voastre.

Sperăm cu toții în Clementa a Tot Putintelui, că re-nașterea aceasta, va crea o epocă mântuitoare, un traiu salutaru pentru oricine locuește pe soiul român, dacă numai îl va îmbrătisa cu caldură, dacă numai îl va iubi cu ardoare și cu abnegațiune.

Carol I.

Să trăiască Măria Ta !

Sinagoga era splendid împodobită, sute de tinere co-pile și copii în vestminte albe și buchetați de flori în mână erau înșirați pe amândouă părțile pe unde a trecut înălțimea Sa. Toți israeliții prezenți erau în cea mai bună ținută și partida reformatistă a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a proba că populațiunea israelită înțelege în sfârșit că nu mai poate rămânea incultă și izolată în mijlocul popoarelor civilizate ,..

Am dat această relatare pentru a se vedea cum au înțeles și bătrânii să se manifeste față de conducătorul țării.

Acest lăcaș, cum am spus tine loc de templu. Aci se oficiază Te-deumurile, aci populațiunea vine să manifesteze, ori de câte ori are prilej, dragostea de neam, dragostea de patrie, iubirea de REGE.

Pe placa de marmoră așezată în incintă vedem că Templul a căpătat persoana juridică, că a fost refăcut și mărit sub conducerea comitetului compus din d-nii :

Filip Schiller, președinte, Iacob Hirschensohn și Zalman Grossman vicepreședinți, W. Goldstein secretar general, Iosef Ghetzler casier și Dr. Milian și Iacob Smotrici membrii.

Sinagoga Mare Podul Roș

Renovată în anul 5625 adică 1861, după inscripția ce se află pe frontispiciul sinagogei, pare-se că e mult mai veche.

După bătrâni această sinagogă se mai numește Sinagoga Apter Rav care a păstorit o bună bucată de vreme Evreimea ieșană.

Venit din Apta, un oraș din Ucraina, a stat multă vreme ca după aceia să se reîntoarcă în Ucraina la Meziboș unde a fost chemat la scaunul de rabin devenit vacant. A fost o mare autoritate rabinică.

Se pare că el a pus piatra fundamentală acestei sinagogi cam prin anul 1770—1780.

Personal ne leagă amintiri plăcute de această sinagogă. Aci am copilărit, aci am fost dus, în haine de sărbătoare pentru a mă ruga.

Aci scumpul părinte mă ridica în brațe pentru a depune și eu sărutul pe sfintele suluri.

Și scriind aceste rânduri, un trecut întreg, ne revine în minte, când fără griji, înconjurat de dragoste, ni se părea lumea mai fru-moasă și oamenii mai buni.

Sinagoga Poporenilor

În cartierul Socolei, trecătorul poate admira, acea întinsă fabrică ce a ajuns o faimă a țării. Așezată în mijlocul unui cartier uitat de lume, a devenit o binefacere pentru locuitorii din împrejurimi.

Dacă această industrie cu denumire de „Țesătura-Iași” a introdus tot ce este mai modern cu privire la industrie propriu zisă, n'a uitat că albinele harnice ale fabricii trebuiesc îngrijite din punct de vedere uman. Așa se explică locuințele pentru maiștrii și lucrători, cantină, îngrijirea sugacilor, cămin, teren de tenis, fanfară etc dar a înțeles să dea și o mână de aju-

... ???

genere.

Dl. Iossif Ehrlich

Așa se explică șoseaua făcută în Țuțora, așa se explică ospă-tăriile ce funcționează în timpul iernei în diferite puncte ale orașului. A mers însă mai departe cu grija de a ajuta popu-lațiunea din împrejurimi.

Văzând sinagoga din cartier care era un bor-deiu, plină de egrasie, a tinut să dea locuitori-lor o sinagogă modernă.

Iată dară pe dl. Iosif Ehrlich ctitor de șina-gogă, după ce a înfăptuit și înfăptuește în fiecare dată o adevărată operă de asistentă s-cială.

Secundat de dl. Iosif Goldstein, directorul fa-bricei, faptele demne de admirat se succed, iar

locuitorii de acolo recunosc aceasta înconjurând cu dragoste conducătorii și instituția.

Alte sinagogi

Evident că ar fi foarte greu ca în această lucrare să dăm istoricul tuturor sinagogelor. Am dat numai acele mai principale.

O operă sănătoasă în această direcțiune ar fi ca ele să treacă conform legii cultelor, în patrimoniul Comunității care ar urma să orânduiască lucrurile așa cum ele trebuie să fie.

Nu se poate ca oricine să-și facă o sinagogă și ori unde.

Nu se poate ca localurile care în tot timpul anului sunt întrebuințate pentru cele laice: club de lectură, biblioteci etc. peste noapte să fie transformate în localuri de rugăciuni.

Nici un local de rugăciune nu trebuie să funcționeze fără autorizarea Comunității.

Dar aceasta formează obiectul preocupării comunității și pînă la rezolvarea problemei dăm numele sinagogelor și a situației locului unde ele ființează.

Iată acest tablou

TABLOUL SINAGOGILOR

16. St. Olă Blăniș zis Rabin Ribinovici
 8. Hagă Lupaport „ „ Guttman
 9. Cărbăneanu
 3. Măchis
 5. Gopziarilor
 6. Trilheilor
 7. Solomon Mare
 5. Solovă
 8. Băniilor
 7. Găgărilor
 9. Haim Hoffman
 12. Sinagoga Mare
 13. Meniche
 14. Zalmina Feigheles
 15. Baladonă zis Sfeșneșter Klaus
 16. Sadageti, Rab. Tverschi
 17. Cizmarilor
 18. Danii zis Zvolover
 19. Trilheilor zis Măcelarilor
 20. Rabi Ionolă „ Hevra Misnais
 21. Aron Kozdă Rebutankolă
 22. Hana Berarita zis Meer Simhes
 23. Cătorilor tineri
 24. Goleștean zis Morthă reb. Ioskes
 25. Pockir zis Reb. Saikes
 26. Putiner
 27. Neftiule Kaufman
 28. Fânăier Reichenberg
 29. Muzicantilor
 30. Bul Elzabe Tapich. Lascăr
 31. Jurist zis Beth Sloima
 32. Bet Volă zis Templu Neuschotz
 33. Păcurari
 34. Azil Bet Israel
 35. Ștefanibel Chaim
 36. Haim Herș
 37. Moșed Marver

38. Sădărdiloro.
39. Haim Teitler zic Căramidar
40. Sranigoga Mare
41. Iarou Croitor.
42. Pietrarilor
43. Cotiugarilor
44. Chimistigilor
45. Pintăv Șava
46. Tănilor zis Țap
47. Moise și Haim
48. Babo Haim 1 Oraș
49. Lina, 43
50. Cărijarilor 512 Croitorilor
51. Gharig 516
52. Grădilor Șchvaifz
53. Natan Gropper
54. Tălcuțu Șmarilor
55. Metarilor
56. Rabin Naftulea
57. Telalilor
58. Zisu Herman
59. Duthcher
60. Habs Naftan
61. Șcaala, Mare
62. Iudie David
63. David Rabinovici zis Pietrarilor
64. Rodan Rosenștein zis Babat
65. Moise Bercovici zis David Șoil
66. Gharig Filtner zis Zukers
67. Niteștar
68. Avriem, Cămar
69. Faziș, Vahram
70. Jacob Schor zis Azilul de bătrâni
71. Moșese Ilii Danil
72. Ștoțarilor
73. Rabin 24
74. Zblon 13
75. Zăpra Goldștein
76. Miered 15 Șloimă
77. Raporenilor (zisă Țesătura-Iași)

50ccȘani4Meer
 80laȘinejoga Mare
 81laPigra17or
 82ccȘitaș32
 83ataFajal45r Mici
 84poteP1dtBarilora 6
 85. Tăetori de lemne
 90ApBalter
 97ȘipTalenud-Thora
 98arPadu Albinet
 99ArRenihădi
 90ApBalter
 9Eallaazid
 92ArHenșionveici
 98EofonacZozana
 94stRache Neghi zis Beth Iacob
 9Zugugavăitor
 90Nitelinea
 93ăPăiața Sturza
 98EȘpatăDioahIsraelit
 99Bărdan
 90rapuram Sreibman zis Zidarilor
 90Măneșcu Vexler zis Babat
 93alSalăana
 93naGrogiorilor
 90alMurașcantilor
 100ccBlănușer Klaus
 106pRabin Calarașer
 90TuRabin Taubes
 108EznotelMăreșem
 90PaRabin Reines
 1PhnRab. Meirel
 1ElnaMigihorRoseșiva
 92omMănușkei Hadas Eșiva Bet Aron

Sinagoga Mare Podul-Ros

Viața culturală

a obștei evreești

Primele Manifestări

Evreii ieșeni au o tradiție frumoasă în ce privește mișcarea culturală și aceasta este explicabil prin faptul că este cea mai veche a-șezare a lor.

Aci, am văzut instituția Haham Bașa care era reprezentanta tuturor comunităților din Moldova, aci fiind Capitala și vrând nevrând, oamenii veniau din toate partile cu diferite treburi și mai ales la marii rabini pentru sfaturi sau tălmăciri.

Din toate aceste împrejurări a răsărit o stare culturală deosebită, iar trecătorii pe aceste meleaguri, cari au pus pe hârtie descrierea drumului făcut, spun că au găsit la Iași mari învățați.

Iosef Salomai în cartea sa „Matret-la Hochima spune că pe la anul 1500 a găsit în Iași pe un mare învățat, un om sfânt numit Șaloma Arwai.

Și desigur acolo unde era un rabin, (acest Arwai trăește pela mijlocul secolului al 15-lea) trebuia să fi fost și o așezare de evrei, iar în jurul savantului un nucleu cultural. Mai târziu găsim

aci alti ra-bini talmudiști, savanți printre care enumărăm pe Apter Rav, Șaie Șor, Aron Moise Taubes, Iosef Landau, Șmil Șmetkes Taubes, Fa-vel Taubes, Zvolover, etc. dormind astăzi somnul de veci în cimitirul din Ciurchi sub căsuțele albe, unde credincioșii vin și acum de mai depun câte o misivă, rugându-i să intervină pe lângă Regele Regilor să-i salveze din nenorocire,

Au rămas dela aceștia multe scrieri, de care noi nu ne vom atinge, căci alti au fost și sunt în măsură s'o facă.

Epoca hasidismului, despre care vorbește așa de frumos Dr. I. Niemirower, este o epocă bogată în oameni mari și în scrieri interesante.

Și aci, desigur este foarte greu de lucrat și istoricul se va lovi de mari lipsuri, căci izvoarele sunt puține, răvășite și incomplete.

S-au ocupat în mod asiduu de viața culturală frații Schwartzfeld având multe scrieri, iar bătrânul gazetar posedă o bibliotecă, care, păcat

că rămâne închisă numai între cei patru pereți. Credem și sperăm că evreii bucureșteni vor ști la momentul oportun s'o aducă într-un patrimoniu comun cum ar fi acel al comunități evreești.

Un alt intelectual care s'a ocupat de viața culturală a evreilor ieșeni a fost tânărul Wilhelm Schwarzfeld prea curând dispărut.

Studiul său cuprins în paginile „Anuarul pentru israeliți” este un izvor interesant și demn de consultat.

Un alt intelectual ieșan — Mibașan — stabilit astăzi în Palestina, ne dă indicațiuni în scrierea sa „Opere” despre evreii ieșeni.

Să nu uităm și pe acei cari veniti mai ales din Galitia și cari încetățenindu-se pe aceste meleaguri, au contribuit mult la viața culturală a evreilor ieșeni.

Printre aceștia, se distinge S. Goldbaum, despre care Mibașan vorbește foarte elogios în lucrarea sa.

Dr. K. Lippe

Despre el pomeniște Dr. K. Lippe, în Bibliographische Lexikon (1881) Nahum Socolov, (1889), En-ciclopedia Judaică, G. Bader în „Galician Jewish Cetebrilees-Ney-Jork; A. Kahane și alții.

Dintre scrierile lui pomenim drama Edidia halassi în 2 volume de poezii ebraice intitulată Sefer Ha-chirim. Goldbaum este și un renumit gazetar. Articolele sale din „Der Israelit“ sunt foarte interesante.

Merită a fi pomenite acelea despre: Necunoscutele din viața lui Adolf Cremieux; Iacob von Neu-schotz, „Patru evrei galițieni,, precum și articolul publicat în „Bo-hemia din Praga în care vorbește despre Petre Carp.

Dacă la început au scris în ebraică sau germană, de la 1850, Evreii răsbat în literatura română, în gazetărie etc.

În paginile introductive la școli, am arătat pe unii, am numit operele lor, opere ce aparțin științei românești.

Am avut și avem o pletoră de intelectuali care au contribuit mult la înflorirea literelor române și în special la progresul presei.

Roneti Roman, Dr. A. Steuerman-Rodion, au lăsat urme ne-șterse în literatura română după cum aceștia împreună cu Brăniștea-nu, Fagure, Cl. Blumenfeld Scrutator, M. Sărăteanu (Zeltzer), Dr. L. Ghelerter, Leon Geler, Max Wexler, Jean Hefter, Alfred Hef-ter, Dr. Lobel, Jaques Lewin, Horia Corp, Stăncă, Lascar Sarga, (S. Lazăr) au muncit și au contribuit la prestigiul presei românești.

Multi dintre aceștia au contribuit și la ridicarea presei evreești prin pana lor plină de talent.

La Iași apare prima gazetă evreească la 1859 sub titlul „Ga-zeta Română Evreească” a lui Feldman „Timpul sub conducerea lui Huruvitz ; Vocea Apărătorului (1872) Israel (în ebraica) Propășirea (1889) a lui Max Cauffman-Dan, bătrânul gazetar care și azi încă mai scrie câte ceva plin de duh; Lumina (1895) sub conduce-rea Dr. Ghelerter, Max Wexler, Leon Geler, cari au scris cele mai multe articole și studii cu caracter social; Drapelul, Ziarul Răsăritul Licht. Evreul, Wekerul, Voința, Buletinul U. E. R. redactat de Dr. Steuerman și av. Gherner. Gazele vechi și mai noi, cari au trăit mai mult sau mai puțin, toate însă conduse și întocmite de tineri sau mai bătrâni, cari au pus în slujba scrisului tot sufletul lor, tot elanul lor și mai ales speranțele lor de mai bine.

Toate degajă parfumul trecutului care a pregătit viitorul.

Și ne descoperim cu evlavie fată de toii acei cari ne-au pregă-tit drumul, fie că unii din ei dorm somnul de veci fie că unii coo-tinuă și astăzi a munci pe ogorul literelor și al presei.

Tribuna Evreească

Iașul care a cunoscut primele începuturi ale gazetăriei evreești. se poate mândri astăzi cu o gazetă care pornind modest în viață a-cum cinci ani, este astăzi un puternic organ de publicistică, ajungând la 8500 abonati, răsbatând astfel în toate unghiurile țării.

Apare din inițiativa unui grup alcătuit din Dr. Isac Avram, D. Komarofsky, B. Kaușonschi, Av. M. Moscovici, I. Rubin, și Beto

Marcus căruia se adaugă D. Grinberg Moldvan și actualul Director C. Eisenhandler (C. Barzilay).

Cu încetul acest organ, de unde apare într-un format mic, astăzi apare în format mare, având 8, 10 și 12 pagini. Este un re-cord pentru presa evreească. Comitetul redacțional este alcătuit din D-nii D. Komarofsky, Dentist Grinberg Moldvan, Beno Wachtel,

Iosif Șaraga, Kauschansky, Lon-ciu Rosenblum. Director fiind C. Eisenhandler Barzilai.

Dl. C. Barzilay

Sub aceste energii gazeta nu putea decât să progreseze. Cu atilu-dini bărbătești ia poziții în toate chestiunile care privesc viața evre-ească în general și cea din Iași în special.

Având ca deviză lupta pentru reclădirea lui Eretz, redactorii nu neglează viața de galuth.

De aceea acele multe pagini dedicate Comunității, rostului ei și sprijinul cel acordă tuturor institutiunilor evreești din localitate.

Lipsită de sectarism, Tribuna Evrească deși cu un program bine stabilit, lasă totuși ca în paginile ei fiecare să-și exprime gândul cu o singură condiție ca el să fie cinstit așa precum este munca și activitatea ei de la naștere și până acum. Cu sacrificii enorme, Tribuna Evrească, trece învingătoare și sub pana celor ce astăzi o redac-tează prevedem că va fi începutul gazetei zilnice a populațiunei evreești din țară. Noi o dorim.

Nu se poate, ca o populație cum este aceea evrească să nu aibă cotidianul care să lupte pentru apărarea intereselor ei. Suntem siguri dacă s-ar lua această inițiativă ea nu va da greș.

Toynbee-Hall

Deprinși a avea discuțiuni contradictorii, unde spiritul juca ro-

lul principal, în descurcarea unor probleme filosofice sau a unor interpretări de texte, evreii ieșeni, de îndată ce au avut posibilitatea de a strânge un mănunchi de intelectuali sau semi-intelectuali, au înfi-intat acele reuniuni, fie publice, fie între membrii cari alcătuiau grupul unde tratau la început probleme mai mult din domeniul filozofico-re-ligios, trecând apoi la subiecte laice, pentru care motiv hasidimii de pe acele timpuri considerau pe acești conferențieri drept „reformatori-moderni”.

Două instituțiuni cu mare răsunet au isbutit a duce o viață mai

îndelungată și aceasta, datorită oamenilor cari au stat în fruntea lor.

Vom pomeni în cele ce urmează de Societatea „Ohle-Şem” și „Toynbee Hall-ul, care cu mici întreruperi își dezvoltă în plin mers activitatea sa.

Prima, „Ohle-Şem”, se naște din nevoia de a cunoaște literatura modernă și problemele științifice și din neputința de a se mulțumi numai cu Sinagoga și Talmudul. Această societate s-a înființat în anul 1878 din inițiativa unor oameni, cari deși preocupați de grija existenței zilnice, aveau totuși sufletul ahtiat după cultură și știință, printre care numărăm pe: Braunștein-Mibaschan, mare ebraist, stabilit în Palestina, S. Finkel (agent de asigurare, mort la Londra), N. Frankel (profesor), Dr. Karpel Lippe, neîntrecut polemist, (mort la Viena în 1915), B. Schwarzfild (bancher, poet și prozator ebraic, tatăl scriitorilor Mozes, Wilhelm și E. Schwarzfild), etc.

Aceștia se adunau pe rând la locuința fiecărui membru al societății, unde se discutau diferite chestiuni literare, științifice și se citea din operele scriitorilor evrei și străini și ale membrilor societății.

Era un fel de „Junime” literară a evreilor ieșeni, dornici de o seară cu adevărat intelectuală.

Vom spiciu câteva articole din statutele societății Ohle - Şem, votate în 1889 și din care se poate vedea scopul și intențiunile membrilor săi.

„Scopul societății este de a cultiva limba și cultura ebraică, de a propaga și dezvolta științele judaice în orice limbă și a le „populariza între coreligionarii din România și pentru a ajunge a-cest scop, Societatea își propune a deschide un club de lectură, „înființarea unei biblioteci și editarea unei reviste sau alte scrieri originale sau traduceri”.

Primul comitet are în frunte pe Doctorul Karpel Lippe.

„Ohle-Şem“ era o societate unde... (foarte bine observă D-rul

Ghelerter în articolul său omagial în memoria D-rului Lippe) și-au dat întâlnire evreii fanatici și tinerelul universitar, intelectuali și oameni doritori de cultură, din toate straturile societății evreiești, spre a asculta prelegerile cu caracter științific și literar ale Doctorului Lippe și ale tovarășilor săi de propagandă culturală.

Ca toate instituțiile însă și Ohle-Șem a avut aceeași soartă a lipsei unei consolidări, din care cauză se desființează după câțiva ani de existență, pentru a se reconstitui în 1897, când apare în Iași un alt intelectual evreu și anume D-rul J. Niemirower.

Ohle-Șem își închide însă definitiv porțile, în anul 1898 pentru a face loc acelor mici secțiuni sioniste sub formă de cercuri culturale, dintre care vom menționa: Cercul „Dr. K. Lippe, „Dr. Gaster”, etc. având în frunte pe def. Heinrich Rosenbaum și alții cari au aparținut cercului „Ohle-Șem, până când în 1899, marele luptător și ziarist evreu Horia Carp pune bazele Cercului de lectură sionist, având în frunte pe Dr. K. Lippe, Dr. J. Nacht, Dr. Fruh-ling etc.

Acest cerc durează mai multă vreme, până când și el trece printre instituțiile care au existat altădată, pentru ca să apară instituția „Toynbee-Hall, care după activitatea pe care a desfășurat-o în trecut și o mai desfășoară și astăzi, nu este decât o continuare a soc. Ohle-Șem de altădată.

Toybee-Hall-ul, înființat din inițiativa lui Heinrich Rosenbaum, fruntaș sionist având concursul Rabinului Dr. I. Niemirower, își începe activitatea în anul 1906 și nu după mult timp, este preluat de către Organizația Sionistă sub directă conducere a doctorului H. Burștin, un distins erudit, secondat de D-rul Nacht. Avocatul Moise Schaehter, Efraim Waldman, Motti Rabinovici, Solomon Sufrin, poetul Gropper și alții.

Pe tribuna Toynbee-Hall-ului, s-a auzit glasul multor intelectuali ieșeni ca Dr. Burștin, Dr. Lippe, Dr. Pekelman, Dr. Solo-movici, Dr. Steuerma-Rodion, D-na Rachel Schonberg, Dr. Fruh-ling, Dr. Fidler, Dr. Ottoi C. Călin, A. L. Zissu, Av. M. Schă-

chter, Efraim Waldman, Mișu Weisman, Iacob Botoșansky, Dst. Grimberg Moldovan și alții, după cum s-a auzit și conferințele unui-Bernard Lazare, Șalom-Alechem, Prot. Boris Schatz, Prof.

Frantz Oppenheimer, Nachum Sokolow si altii.

Deși rățacea din local în local, când în localul cantinei Ghelt-zer, când în sala Binder, când în localul Organizației sioniste, când iar în sala Gheltzer, tribuna Toynbee-Hall-ului a avut epoca sa de glorie până în timpul războiului, 1916, când după cum s'a întâmplat și în alte domenii, a încetat orice activitate.

Toynbee Hall-ul renaște după război, fără a avea însă splen-doarea lui de altădată.

Sistemul conferințelor pierde din farmecul lor, nu mai sunt căutate și în locul acestora se nasc procesele literare, care se desbat de pe această tribună. Cu toate acestea Toynbee-Hallul vegetează și încetul cu încetul își întrerupe activitatea, pentru ca în locul lui să apară alte încercări dintre cari vom nota : Cercul Moritz Rosenfeld, „Ronetti Roman”, „Dr. Lippe și „Ameitiv, care este și cea mai reușită. Ameitiv are în frunte pe D-l Carol Drimer, apoi pe D-rul Isac Avram și Isac Rubin și cel din urmă președinte pe Leon Kupperman, originar din Iași astăzi plecat peste ocean, în America.

Deși toate aceste încercări se încadrau într'o coloratură sionistă, totuși ele n'au avut, nu concursul necesar, ba chiar nici un fel de concurs din partea acestei organizatiuni, din care cauză n-au trăit decât viața unei rose.

După război și cu ocazia proceselor literare, găsim pe tribuna „Toynbee-Hall-ului" pe Schamai Pinsky, atât de bine cunoscut ieșenilor prin bogăția cunoștințelor și a talentului său de conferențiar, precum și pe Domnii Moses Duff ¹⁾ și Dr. A. Mibaschan.

Dar și procesele literare încetează de a mai atrage publicul doritor de a se instrui și atunci Organizația sionistă, în fruntea căreia se află Dl. D. Komarovsky, văzând necesitatea de a reînființa tr-buna Toynbee-Hall-ului, încredințează conducerea acestei institutiuni d-lui Beno Wachtel.

Și astfel în anii de gratie 1936-37, cu concursul prietenilor L. I. Burștein și Isac Rubin, Toynbee-Hall-ul își redeschide porțile în ziua

de Sâmbătă 14 Noembrie 1936, în localul Asociației Culturale „B'nei Brith", cu prima conferință inaugurală a Doctorului Isac Avram (Palestina), care ne vorbește despre «Perspectivele noastre în Eretz-Israel. Urmează încă optsprezece șezători, în care pe lângă partea beletristică condusă cu deosebit talent de prietenul Dr. A. Rosen, care ca nimeni altul până astăzi, ne-a redat un Eliezer Stein-berg, Schalom-Alechem, Peretz, etc., s'au ținut diferite conferințe,

1). Vorbind de dl Dl. Duff ținem să arătăm că D-sa. a comunicat Revistei Codrescu" actul ce-l reproducem în pag. 6

Șamay Pinzky : Cele trei Coroane ale Judaismului

ratând chestiuni, toate în legătură cu viața evreească și anume: (le vom înșira în ordinea cronologică) :

Dl. Marcel Rosen, publicist . Judaismul și problema Occidentului.

Dr. M. Cotic . Curente în Sionism.

Dr. Neuman Joseph-Flavius : Teoria Raselor și Poporul Evreu.

D-na Esther Kaplan . . . Ora decisivă a soartei poporului Evreu.

D-l Av. Jacques Pineles . : Moisi.

Carol Drimer : Savantul filolog Dr. Gaster.

Dr. H. Solomovici . . . : Istorie romantică evrească.

Shylok (conferință colectivă).

C. Eisenhandler- Barzilai și

Av. B. Caușansky

Dr. Stern-Cochavy . . . : Înainte și după comisia Peel.

Dr. Ing. Iakerkaner . . . : Căile tineretului nostru,

Dr. A. Rosen, Av. Caușan- scky, I. I. Burștein, Beno Jurnal vorbit.

Wachtel și H. Segalovici :

Prof. A. Weissberg . . . : Don Ithoc Abarbanel.

Moises Duff : Ahad Haam.

Purim, din punct de vedere istoric

Prof. A. Weissberg . . . : si traditional

Av. Leopold Șpiegler . . : Neliniște în Ghetto.

C. Eisenhandler Barzilay, Av.

B. Caușansky, Dr. Rosen și Jurnal vorbit, și a 19-a (ultima).

I. I. Burștein

Dr. Samy Singer : Palestina văzută recent.

Tabloul conferințelor ținute în sesiunea 1937-1938

1) 13 Noembrie 1937 Av. Jaques Pineles „Mistica rabinului Nachman din Brazlav".

2) 4 Decembrie 1937 Prof. A. Weissberg „Epoca Maca-beilor .

3) 11 Decembrie 1937 Av. Jean Cohnn Buc. „Fragmente din viata politică a evreilor.

4) 18 Decembrie 1937 I. Burștein „Chaim M. Bialic".

5) 26 Februarie 1938 Dr. A. Helfman Buc.
„Perspectivele emigrării în Palestina".

6) 5 Martie 1938 A. Pelrușca „Viata și opera gânditorului
M. Buber".

7) 19 Martie 1938 Emil Kaizer „Evreii în economia mon-dială".

- 8) 26 Martie 1938 Prof. A. Schapira Ierusalim „Ce ne învață epoca lui Sabbetay Zwi”.
- 9) 2 Aprilie 1939 Prof. A. Schapira Ierusalim ..Palestina în lumina renașteri noastre”.
- 10) 5 Aprilie 1938 D. Artur Ruppin Ierusalim „Palestina noastră”.
- 11) 9 Aprilie 1938 Dr. Iosif Schafran „Un erou legendar— David Reubeni”.
- 12) 30 Aprilie 1938 David Komarofsky „De la declarația Bal-four la comisiunea regală engleză Peel”.
- 13) 7 Mai 1938 Șef. Rabin Dr. Mark „Hagada (Izvoarele și melodiile ei).
- 14) 13 Mai 1937 Dr. Iosef Schafran ..lehuda Halevy poet și filozof din ievul mediu”.
- 15) 13 August 1938 Ion Pribeagu-Carol Kron .O seară de humor
- 16) 12 Martie 1938 D. Komarofski ..Problema evreească în lumina comisiei de anchetă”.

Tabloul conferințelor ținute în sesiunea 1938-1939

- 1) 12 Noembrie 1938 Dr Grau Docent Universitar Ierusalim „Problema tineretului evreu în diaspora și Eretz Israel”.
- 2) 19 Noembrie 1938 Av. H. Gherner „Viata și Opera D-rlui A. Steuerman Rodion.
- 3) 26 Noembrie 1938 Idov Cehn București „Sionism pozitiv Sionism Negativ

Din înșirarea de mai sus, vedem atât figuri locale cât și altele străine de orașul nostru, ba chiar și din alte țări, dar toate legate prin acel mare sentiment național care formează toată preocuparea lor: Eretzul. Au fost seri de înaltă însuflețire etică și adevărată înălțare sufletească, când asistența a avut posibilitatea să afle

lucruri foarte interesante din viața evreească.

Nu trebuie să uităm; Săptămâna Evreească susținută de d-nii: D. Komarovsky, Dentist Grunberg-Moldvan, B. Caușansky, C. Eisenhandler-Barzilay, I. I. Burștein, etc., precum și partea distractivă și muzicală, care a dat o largă contribuție reușitei șezătorilor noastre.

Și pentru a spune aproape tot despre Toynbee-Hall, trebuie

să pomenim de concursul publicului, al Comunității și a câtorva persoane, mulțumită cărora s'a putut avea aceste interesante șezători, căci și aceasta instituție ca și toate celelalte, necesită pe lângă bunăvoință, ca să zic așa, morală, dar mai ales și bunăvoința materială și dacă din prima am avut din belșug, de cealaltă am cam dus lipsă, așa cum duc mai toate instituțiile ieșene, ne-fiind lipsite de grija zilei de mâine.

Totuși suntem satisfăcuți ca după ani de suferința, Toyn-bee-Hall-ul a triumfat și evreimea apreciază aceasta tribună, căci după cum am spus Toynbee-Hall-ul a înțeles să îndeplinească utilul cu frumosul, dar peste toate a înțeles să cultive specificul evreesc.

Am înțeles că tribuna Toynbee-Hall-ului să fie o tribună liberă evreească și nu sectaristă. Am înțeles că Toynbee-Hall-ul trebuie să se preocupe de tot ce interesează omul și evreul. Am mai înțeles că intelectualul evreu să împărtășească de pe această tribună, coreligionarilor lui o parte din comoara cunoștințelor sale și sufletul sau să vibreze pentru acești coreligionari.

Am mai înțeles că de pe tribuna Toynbee-Hall-ului să pornească curente sănătoase și tot de pe această tribună să răsunе glasul scriitorilor noștri și tot de aci să răsunе muzica fermecătoare a cântăreților noștri.

S'au realizat în bună parte aceste deziderate. Și se cere ca nimic să nu fie precupețit, pentru a se putea duce și mai departe opera de luminarea maselor.

Și ca să încheiem aceste rânduri, vom aduce o pioasă și înduieșătoare aducere aminte pentru acei cari au muncit pe

ogorul acestei instituțiuni, dându-i o parte din sufletul lor. Multă recunoștință pentru acei cari vor fi plugarii harnici, care vor trage și în viitor brazde de lumină pe ogorul vieței noastre intelectuale.

„Ahva“ societate culturală

În anul de grație 1932, ziua 2 din luna lui Iulie, foarfecă D-lui Saperstein, taie panglica simbol de intrare într'un local elegant unde societatea „Ahva“ își va desfășura activitatea ei culturală și de asistența socială.

Conferințele organizate de acest cerc al Evreilor basarabeni au fost foarte interesante și publicul întotdeauna a părăsit sala cu folos.

Prezidată de Dr. E. Gelman, trece sub președinția D-lui S. Socolschi, pentru a fi astăzi prezidată de dinstinsul avocat B. Gamarnic.

Societatea activează intern pe tărâmul socială acordă ajutoare și lemne celor nevoiași, făcând însă și opera de restratificare.

Acolo unde se distinge însă activitatea societății e pe tărâmul cultural.

Comitetul a organizat anual, serbări de Hanuka și Purim pentru educarea copiilor.

A subvenționat studenții evrei și a dat bursa unor tineri talentați dându-le posibilitatea să continue studiile la Conservatorul local.

A înființat prin buna voință membrilor și a câtorva donatori o bibliotecă cu denumirea de Haim Nachman Bialic, realizând promisiunea făcută cu ocazia comemorării morții acestui mare scriitor.

Biblioteca numără multe volume în limbile română, franceză germană, idiş și ebraică.

Inaugurarea bibliotecii s-a făcut cu mare fast la care au sosit foarte mulți intelectuali.

Comitetul ce conduce astăzi societatea este compus din Dnii

B. Gamarnic presedinte, I Cupetz si M. Spectorman vice presedinti, I. Nadler secretar general iar membrii in comitet sunt Dnii M. Sapirstein, Ing. Berdicewski, B. Medvedi, B. Ghimpelman, B. Schachtman, Ing. W. Massterman, Av. M. Saimovici, P. Kark, Z. Zornia si S. Sokolshi.

Biblioteca „Hasmonaea

În oraşul nostru tineretul evreu ducea lipsa unei instituţiuni care sa îngrijească de completarea educaţiei sale, după terminarea şcoalei. În special se resimţea această lipsă pentru acele elemente care după terminarea cursului primar nu mai continuau studiile. Chiar pentru acei cari continuau aceste studii în liceu şi universitatea era nevoie de o instituţie culturală evreească care să le permită o apropiere de valorile spirituale ale judaismului.

Lipsa aceasta a fost umplută de asociaţia academică Hasmonaea care pornind cu forţe umile cu perspective bugetare a-proape inexistente, mânăta în schimb de un elan tineresc şi de convingerea necesităţii imperioase de a remedia imediat a-astă situaţie, a purces la creiarea unei biblioteci evreeşti în Iaşi. În iarna anului 1936, ia fiinţă o mică bibliotecă pentru folosinta unui seminar de judaistică ce fiinta pe lângă numita societate.

Încă din Aprilie 1936 conducerea so- .. ?

I. I. Burștein

Burștein, hotărește să dea o extindere mai mare acestei biblioteci punând-o la îndemna marelui public. Pe lângă secția de iudaică ia acum ființă o secțiune literară generală. Este interesant apelul ce Hasmoneea îl adresează intelectualilor ieșeni, pe care îl reproducem mai jos.

Prin acest apel Hasmonaea invită intelectualii evrei din Iași ca în preocupările lor de cercetări științifice să facă loc și realității evreești sub toate aspectele sale. Societatea deși fără resurse materiale se oferea să pună la dispoziția tuturor materialul informativ necesar în mod cu totul gratuit.

În toamna anului 1936. Dl. I. I. Burștein achiziționează pe risc personal o mică bibliotecă ebraică cuprinzând în special scrierile autorilor contemporani și creațiile literare palestinienne. Această bibliotecă este pusă la dispoziția Asociației care în felul acesta își începe opera de popularizare a limbei și a literaturii ebraice moderne în rândurile evreilor din Iași. Biblioteca merge din progres în progres ajungând să numere la sfârșitul lui Decembrie

1936, peste 300 cititori activi și 1500 de volume în limbele, română, ebraică, idiș, germană (numai lucrări științifice) și franceză) În Martie 1937, Hasmonaea trece sub președinția d-lui Beno Wachtel, reușește grație unei munci neobosite să ridice situația materială a bibliotecii și în același timp s'o mărească. Din Martie

1937, până la 30 Decembrie 1938, Dl. Wachtel reușește să achiziționeze 500 volume noi, între care 150 volume de o valoare excepțională.

Astfel biblioteca este înzestrată cu Judisches Lexicon care lecsiconul literaturii idiș cu câteva colecții valoroase de publicațiuni evreești și ebraice, în anul 1938, Hasmonaea trece sub președin-ția D-lui Elias Leibovici. Asociația este acuma într'o situație înflo-ritoare. Biblioteca este frecventată de cca 700 de persoane. La secția literatură se adaugă acum și o secțiune germană. Activitatea Hasmonaei se îndreaptă acuma înspre alte tărâmurii. Astfel organizează o serie de cursuri de ebraică, și de istoria literaturii e-

braice. Cursurile sunt deasemenea foarte frecventate. În Martie 1937, Dl. I. I. Burștein din delegația Hasmonaei organizează o secțiune de domnișoare care, în afară unei activități culturale mai întreține și o cantină școlară unde cca 200 copii primesc zilnic pâine și lapte.

În afară de opera de Asistență Socială întreprinsă la școli, Hasmonaea mai desfășoară acolo și o activitate culturală prin înzestrarea școlilor comunității cu biblioteci școlare. Până în prezent a fost înființată o astfel de bibliotecă la școala Steaua pe numele D-nei Sara Goldștein, o ferventă susținătoare a operei hașmoneiste.

Biblioteca centrală a Hasmonaei numără astăzi peste 3000 de volume în diferite limbi și o bogată secțiune de documentare judaică și sionistă.

Din Noiembrie 1938, Hasmonaea trece din nou sub președinția D-lui I. I. Burștein.

Hasmonaea este astăzi prin diversele activități ce le desfășoară un Auxiliar de preț al comunității. Adunând în jurul ei o secție de elemente tinere, Hasmonaea ține în slujba obștei puteri noi de muncă și elemente educate în spiritul culturii evreiești, cari mâine când vor fi chemate să preia destinele obștei evreiești din Iași, vor avea toate pregătirile necesare.

HASMONAEA

Asociație Academică Sionistă - IAȘI —

STIMATE DOMN,

Vremurile pe care le trăim ne găsesc într-o situație mai grea ca oricând. În afară de greutatea de tot felul pe care le întâmpinăm din toate părțile, avem de luptat și cu un important deficit moral.

Ignoranta domnește în toate domeniile vieții noastre, tineretul nostru nu cunoaște nici care este problema evrească, nici care sunt soluțiile ce i-au fost preconizate iar ceea ce e și mai grav în-că, el ignorează și valorile noastre spirituale, cele noi ca și cele vechi.

Nimic din cea ce geniul evreesc a creiat și acumulat în decurs de milenii nu-i este cunoscut.

Această deplorabilă situație se datorează în mare parte și faptului că în orașul nostru lipsea până acum o bibliotecă de documentare în materia evreească unde cei dornici de cunoștințe să găsească materialul informativ necesar.

Pentru remedierea acestei triste situațiuni, Asociația Academică Hasmonaea, a pășit la crearea unei astfel de biblioteci pe care s'o puie la dispoziție, în mod gratuit, tuturor acelor pe care chestiunea evreească îi poate interesa.

Deși cu mijloace modeste — atât cât pot permite resursele noastre studențești — am reușit să aducem o serie de lucrări interesante al căror număr sporește pe zi ce trece.

Deasemenea întreținem o sală de lectură unde pe lângă vreo treizeci de ziare și publicații (cele mai importante, atât din țară cât

și din străinătate) se mai pot citi și cele mai multe ziare evreești în diferite limbi.

Ne facem deci plăcuta datorie de a vă aduce la cunoștință existența acestei biblioteci și a sălii de lectură fiind încredințați că interesul Dvs. pentru tot ce este evreesc va găsi într'insele un real folos.

Ne place să credem deasemenea că apreciind eforturile noastre în această direcție ne veți acorda întregul Dvs. sprijin.

În această speranță vă transmitem cele mai distinse salutări sioniste,

Președinte, I. I. BURSTEIN

Secretar, B. Sommer

Începuturile teatrului evreesc

Nu vom face aci istoricul teatrului evreesc, ci numai câteva spicuiuri de unde să se vadă începutul acestui teatru, căci aci la Iași, era leagănul lui.

Cu începuturi modeste și sub formă de trupe ambulante, se stabilește primul teatru în str. Țicău, în grădina cârciumarului Șaichiolăs.

Programul era compus din cuplete, dansuri, declamațiuni trecând apoi la reprezentarea de piese fără mare însemnătate.

Din aceste înjghebări au răsărit însă mari talente prin care însemnăm pe junele comic Iosolă Scherman și marele tenor Ian-kel Șmll Rosenștein.

Profesorul Helman, decedat de curând făcea și el teatru. Dotat cu oarecare talent, cunoscând idișul și ebraica, el face teatru alcătuiind un program din cuplete, dansuri, dialoguri etc.

Intervine însă războiul dela 1877 și cu ocazia venirii trupe-lor rusești, au venit aci câțiva tineri, printre care se află și Gold-faden, poet distins și cu o cultură apreciabilă. Influențat de cenaclul literar din Odessa (Rivințchi, Nonberg, Bergelsohn, Ușișchin și mai târziu Biyalik) începe să declame pe scena unei grădini de lângă Banca Națională. Goldfaden văzând însă că declamațiunile nu sunt destul de atractive, se gândește să organizeze declamațiuni teatrale. În acest scop el scrie o comedie hilariantă Șmendrik care are un succes extraordinar.

Încurajat, Goldfaden se mută cu trupa cu tot în grădina

„Pomul Verde, unde pune în scenă piesele cu subiect biblic, alcătuite de dânsul.

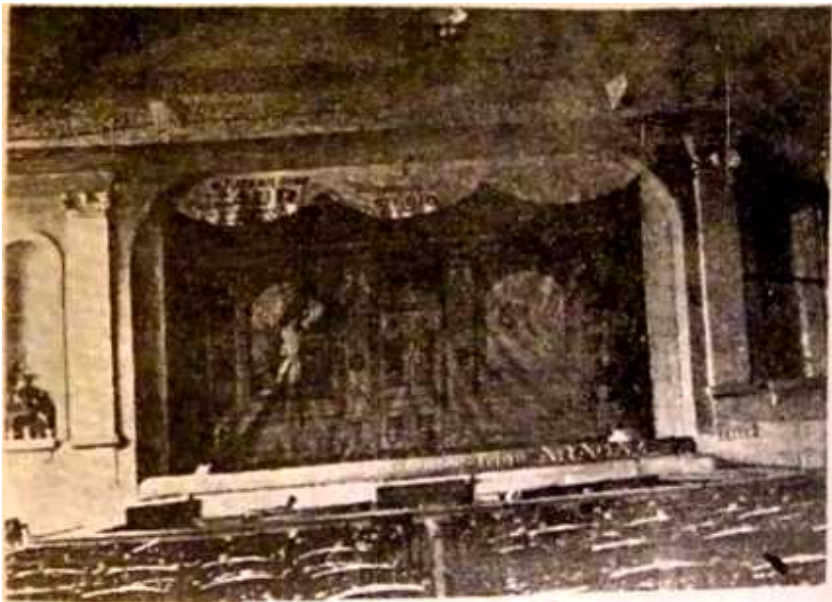
Un afiș teatral de pe vremuri

Primele din acestea sunt: „Sacrificarea lui Isac”, „Bar-Coh-ba”, „A zecea poruncă” etc. Goldfaden este ajutat de un copil-minune care alcătuște muzica pentru operele lui și care mai târziu copilul va deveni marele artist Mogulescu.

Cu drept cuvânt, din cele arătate mai sus, lui Goldfaden îi se cuvine titlul de părintele teatrului evreesc din Iași.

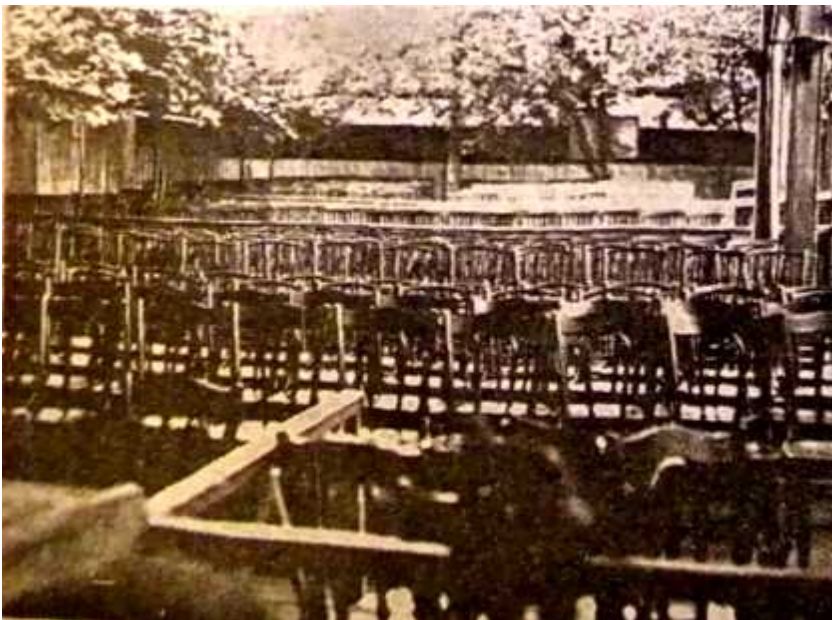
Diferite trupe se alcătuiesc, dar elementele cu oarecare talent emigrează în America, unde unii au încercat multe deziluzii, alții însă au ajuns la glorie.

Grădina „Pomul Verde” adăpostește de multe ori, trupe cu mari talente și continuă și astăzi a fi scena teatrului evreesc.

Scena gradinei .Pomul Verde

Elemente de valoare artistică ne vizitează adeseori, dar aceasta numai în timpul verei; evreii ieșeni nu s-au învrednicit să aibă

Interiorul grădinei „Pomul Verde"

un local de teatru de iarnă. Singura sală care servește astăzi pentru conferințe, adunări mai mari, sau concerte este sala mare a Orfelinatului Evreesc, astăzi sediul Toynbee-Hall-ului. Dar și grădina Pomul Verde urmează să dispară, iar trupele de vară vor fi silite a-și căuta un alt loc de teatru. Grădina „Pomul Verde urmează să fie expropriată. Și astfel, scena din Iași unde s'a născut cu adevărat teatrul evreesc, unde Așkenazy și atâtea alții și-au irosit talentul și energiile, va cădea pradă târnăcopului, iar pe locul unde atâtea generații au plâns și râs la jocul artiștilor, se va transforma în strada ce va face legătura între Mitropolie și Teatrul Național.

Hachscharat-Olim 1)

(Hechalutzul)

Ca un corolar al activității comunității se desemnează activitatea haluțiană.

Una din principalele postulate ale mișcării sioniste și care a dat o înfățișare de totul specială și profund revoluționară mentalității tineretului Evreu, a fost întotdeauna ideea de re-stratificare, de întoarcere a evreului la munca productivă în principal.

Ca o consecință a acestui postulat și ca o urmare imediată a

declarării Palestinei drept căminul nostru național, tineretul sionist părăsind viața comodă de cetățini, de liberi profesioniști, de elevi și studenți, s'au organizat în grupări de pregătire pentru munca productivă, creând astfel tipul nou de evreu, țăran de evreu muncitor: Halutzul.

Dl. Komarovski Conștient de menirea lui și

mai ales încrezător în destinele poporului evreu, masse tot mai compacte de tineri pășesc vânjos la a-și schimba felul de viață, mergând astfel pe urmele înaintașilor lor: Biluimii, primii pioneri din Eretz Israel.

La strânsul fânului

O nouă generație ne-a venit. Un crez nou străbate ulița evreească. Este crezul muncii, care animă acest tineret. Un tineret care înainte de a pleca spre țara sfântă, unde avea de îndeplinit cel mai înalt sacerdoțiu, acela de a reclădi casa lui Israel, vroia să se înalțe, să se sfințească printr-o pregătire în vederea misiunii ce are de îndeplinit.

La muls

Fără program special, fără profesori diplomați, fără sistem pedagogic, ci prin intuiție și simț național sănătos, condus de un crez ce nu dă greș și inspirat de un profund misticism, acest tineret mânat de un avânt chasidic în felul lui, a purces la prefacerea lui intimă cu un deviz și crez neproclamat care este : mulțumirea

de sine, munca în comun, atașament de frate la frate —și soră la soră, totul în vederea unei pregătiri fizice și sufletești, atât de necesare la plămădirea Statului Evreesc de mâine.

Definiții speciale nu-și au nici un rost: Era o răbufnire dinamică a forțelor productive, încătușate de veacuri de galuth.

Modești, demni, muncind din zor și hrănindu-se anevoie după măsura dictată de un budget foarte anemic, ei au suferit fizicește, însă n'au cedat nimic din țel și principii. Așa s'a putut vedea prin porturile noastre Galați, Brăila, Constanța, acest nou tip de tânăr, sau tânără, cu port ce se deosebea de tânărul citadin și care vor-

bea limba strămoșească, limba renașterii noastre naționale, sfidând obiceiurile înrădăcinate din galuth, sigur de sine și cu această siguranță pornind spre meleagurile sfinte, pentru ca să aducă la îndeplinire, testamentul marelui Herzl, să înfăptuiască casa

lui Israel, adăpost de veci pentru întregul neam.

Astfel, prin chalutzul de azi, au reînviat oștile lui Makaby și s'a renăscut spiritul, legiunilor de apoi, cari băgaseră groaza pe vremuri în armatele elene și cari au înfruntat legiunile romane până târziu în apărarea eternei cetăți Ierusalaim.

Din întinsurile Rusiei, unde sub impulsul lui Trumpeldor, eroul de mai târziu din Tel-Hai, au luat naștere zeci de puncte de ahșara, ideea halutziană se întinde și dincoace de Nistru, de unde ea este pe urmă transplantată de o mână de fanatici ai renașterii noastre și a ideii halutziene și la noi în Moldova.

Sionismul ieșan se poate mândri, de a fi fost printre cei dintâi cari au înțeles chemarea timpului și a îmbrățișat Chalutzul luând inițiativa de a înfăptui prima fermă ieșană, primul punct stabil de halutziană din Regat.

*

În anul 1924, după o consfătuire cu conducătorii halutzimi-lor din Basarabia, grupul sioniștilor ieșeni în frunte cu vrednicul Ilie Mendelsohn, secondat în imediata apropiere de prieteni devotați Dst. D. Grunberg, David Komarafsky, regretatul Iacob Schon-berg, regretatul av. Jacques Pineles, Dr. Isac Avram, Ing. Mayer Grunberg, Isac Nacht, Herman Rothenberg și alții, asistat și stimu-

La adăpat

Iată de mult devotatul secretar al Organizației Sioniste J. Strulovici, azi răposat, au făcut primele demersuri pe lângă Epitropia Spitalului Israelit, de a utiliza o parte din terenul cimitirului în întindere de 60—70 ha., pentru un punct de achșara.

Comitetul Spitalului, în frunte cu regretatul Moritz Wachtel, inimos evreu cu multă înțelegere pentru cauza neamului nostru, a aderat imediat la această propunere așa încât în acel an, punctul de achșara a fost fapt îndeplinit.

Conducerea halutziană din Chișinău, primind sugerările conducătorului halutz Barpal, venit din Eretz special la Iași și a animatorului tânărul Schachter, azi răposat, a constituit primul comitet de patronare a fermei sub denumirea de „Iedidei Hechalutz” (Prietenii Halutzului), care și-a luat sarcina de a înzestra ferma din Iași cu inventarul viu și mort, precum și de a veghea la buna ordine și desăvârșita funcționare a instituției.

Acest prim comitet restrâns care a dus povara începutului se compunea din : Ilie I. Mendelsohn, Dst. D. Grumberg, D. Koma-

rofsky, Jacob Schonberg, Isac Nacht, Dr. Glukman, Max Wurnbrand, I. Traubici, Solomon Stern, Beno Marcu, Marcus Grunberg,

M. Wachtel, Dr. Isac Avram, Lea Frankel, Natan Janculovici.
La apelul lansat de acest comitet de a se acoperi capitalul de bază au răspuns cu mâna plină un număr foarte mare de concetățeni.

Trecând peste începuturile de obicei grele, mai ales în prima iarnă când ferma a fost sub conducerea inimosului și răbdătorului Trumkin venit din Erez, comitetul luând contact cu frunzașii Sionismului din capitală unde au găsit înțelegere și sprijin efectiv, din chiar primele timpuri, D-nii ing. Siegler, Adolphe Bernardt, Alex. Sufrin, Benedict Feerman, Isac Grumberg. Arh. Arnett, Dr. Brezis, Av. I. Gheiler, Ing. Paves, Lazăr Margulies, Selma Mar-guerite Margulies și o serie de alte personalități din capitală, s'au asociat cu dragoste inițiativei Iașului, afectând ca prim fond o sumă de 250.000 lei, cu care au înzestrat așaraia cu 20 de vaci de rasă, un taur de rasă, și o serie de piese de inventar. Cu fondurile strânse de comitet s'a construit un grajd încăpător, o casă de locuit, hambare, s'a instalat apa și lumină, șoseliuind curtea și astfel a început cultivarea câmpului.

Pas cu pas ferma este mereu mai bine înzestrată, elementul uman mai selecționat astfel că după câțiva ani ea poate introduce noi ramuri de producție și adăposti tot mai mulți haluțimi veniți pentru completarea așaraiei.

La conducerea fermei, se asociază alți câțiva prieteni printre care cităm pe Ing. Leon Brill, Aron Stievel și Max Thau.

Doamnele: Mendelsohn, Dst. C. Grunberg, Jeana Komarofsky, R. Schonberg, Thau, Stiefel, Șaraga, Brill, Rozica ing. Nacht, Corita Ing. Grunberg, Dr. Isac Avram, Gram, Josica Rosenfeld, Ella Av. Finkelstein, Sally Ghemer, Clara Wachtel și altele care n'au precupețit nici munca nici timpul pentru a strânge, de multe ori în cele mai grele condițiuni, fondurile necesare întreținerii și consolidării fermei.

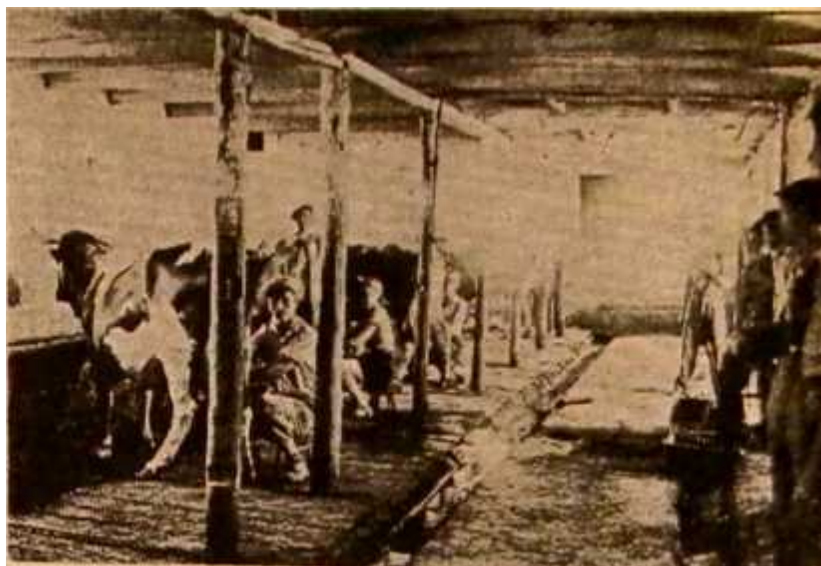
S'a găsit sprijin larg bănesc și material la instituții și cităm aci pe cât ne permite memoria, cu adâncă recunoștință:
Epitropia Spitalului Israelit, Comunitatea Israelită, Jointul, Jedidei

Hechaultz din Capitală, etc.

Ferma poate fi considerată azi aproape complet consolidată cu imobile în bună stare, cu o baie complet instalată, cu un frumos început de livadă, cu peste 30 ha. pământ arabil și de pășune, cu un teren și instalație pentru cultura legumelor, cu peste 30 de vaci de rasă, 1 taur, 7 cai, oi, păsări, grajd zidit, 2 pavilioane pentru locuit și unelte agricole.

*

Dacă este adevărat că munca înfrățește, apoi acest adevăr s'a constatat la prietenii fermei care au activat și mulți mai continuă să activeze cu soțiile lor. Femeia evreică a înscris cu acest prilej o pagină de aur în istoria de renaștere a neamului nostru.

La muls

Comunitatea evrească din Iași, pe deplin înțelegătoare a înscris în budgetul ei anual o sumă de Lei 50.000 pentru această instituțiune, iar Epilropia Spitalului Israelit, având

în frunte pe urmașul defunctului Moritz Wachtel, pe Alex. Einhorn

și azi pe Isac Popper păstrează instituției Hechalutz aceiași neștirbiță dragoste.

Numitul tinerilor cari și-au însușit primele cunoștințe în gos-podăria rurală a trecut de 700 și formează elemente de elită în Erez-Israel.

Ferma a atras aprecierile favorabile ale autorităților superioare și a celor locale, cari adesea au vizitat-o, elogiind munca tinerilor cât și acelor cari îi protejește,

Dl. Iosit Șirag»

Dl. Iosif Șaraga

Astăzi ferma, după ce a trecut printr'o grea încercare, și-a re-luat activitatea cu mai multă vigoare, cu mai multă energie.

Inventarul se îmbogățește din ce în ce mai mult, iar conducătorii au satisfacția muncii ce-o depun. Domnii David Komarow-sky, Beno Wachtel entuziastul Iosif Șaraga și A. Hahamu prive-ghează și stăruie tot spre mai bine a fermei din Păcurari.

Macabi — asociație sportivă-

Asociația Macaby ia ființă în anul 1919, fiind fondată de Prof. A. Weissberg. Având primul sediu la soc „Turnu-Verein se stabilește definitiv în anul 1922 în două încăperi cedate de soc. „Cul-tura", încăperi ce sunt transformate într'o sală modernă de gimnastică.

Soc. Macabi face progrese si succesiv înființează secțiunile de football, atletică ușoară, box, turism, etc.

Soc. Macabi îi revine cinstea de a organiza secțiile Macabi din țară și preluarea întregii mișcări executivi fiind conduși cu un deosebit devotament de către Ing. Calmanovici, mutat astăzi la București.

Cu această ocazie se editează revista Macabi, tipărită în limba română și ebraică.

Soc. Macabi - Iași fuzionează cu asociația sportivă Hakoah care a desfășurat o vie activitate înființând, o orchestră și un cor mixt pentru popularizarea celor mai frumoase melodii naționale evreiești.

În anul 1925, din inițiativa D-lui Dr. Bercovici ia ființă fanfara, fiind prima fanfară evreiască din țară.

D-nii Ing. E. Calmanovici, Dr. M. Bercovici și prof. A. Weissberg realizează fuziunea între asociațiile Macabi și Hacoah, care devine persoană juridică. Astăzi Macabi face parte din Straja Țării și are următoarele secțiuni: Gimnastica, Foot-Ball, Ping-Pong, Wolley-Ball, Atletică ușoară, Turism și sporturi de iarnă.

Asociația este astăzi condusă de un comitet compus din D-nii Prof. A. Weissberg, președinte Dr. Marcu Segal, vice președinte; Ing. Schorr, casier general, A. Milberg secretar etc.

Asociația Macabi, a dat instructori școalelor noastre și activează serios pe tărâmul educației fizice și morale, atrăgând atenția atât a populației evreiești cât și a autorităților.

A pregătit și pregătește tineretul nostru să fie cetățeni sănă-toși, iubitor de Țară și Tron ca și evrei demni și conștienți.

Și un ultim cuvânt

Lucrarea de față ce prezentăm publicului cetitor, este de în-te-res local. Îndrăznim totuși a crede că ea poate fi cetită și de acei din afara barierilor lașului, ca un îndreptar.

H. Gherner

Cetitorul din localitate va vedea oglinda obștei evre-ești ieșene, cel străin de lo-calitate va vedea instituțiuni de bine obștesc puse în slujba celor mulți. Vor vedea și unii alții și donațiuni însemnate, opere ridicate din truda celor mulți și anonimi, exem-plu pentru generațiile viitoare, luate de la generațiile trecute.

Se poate vedea munca depusă pentru păstrarea unui patrimoniu, pe care mulți cu-noscuți și necunoscuți se silesc a-l mări sau cel puțin păstra.

Cetitorul nostru, cu puțină bunăvoință va vedea un trecut frumos, animat de bune intențiuni de față de aproapele nostru, fără a se face, în cele mai multe cazuri deosebire de origină sau credință.

S'a făcut și se fac opere care cad în sarcina comunei sau a statului, venind astfel în ajutorul lor.

Asistența socială ce se face prin spitale sau aziluri, pensiuni sau acordare de alimente în natură, învățământul din atâtea școli unde se dă o educație românească și cetățenească sunt opere de buni cetățeni.

Conducătorii obștiilor vor vedea instituțiunile necesare unei Comunități, cum se conduc, cum se administrează și directivele ce trebuie date populațiunii evreești, ținând seama de împrejurări, iar enoriașul se va încredința că toată a noastră viață se încadrează într-o singură organizație. Comunitatea, care trebuie să fie organismul .. ???

1

1 După „Almanachul Tribunei Evreesti.